



Zemlja

naše planine

7 - 8

1987

Naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Šoštarić.

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Preplata za 1987. g. 2000 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 500 dinara. Uplate slati na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na uplatnici treba naznačiti: Za Naše planine i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tiskar »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufinancira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

© 1.1000. godina - Hrvatski planinari od 1949. »Naše planine«

Od 1898. godine »Hrvatski plamni«, od 1945. »Nase plamne

SADRŽAJ

Branko Sajfert: Uspon na Smrdljivo brdo	145
Dr. Željko Poljak: Gore-dolje kroz Rocky Mountains	148
Dr. Berislav Banek: Na Sljeme preko Tustog vrha	153
Dr. Radovan Kranjčev: Šarom od Ljubotena do Dolne Lešnice	153
Nada Fisković: Velebit u slikama Grete Vizler	162
Ivan Jakovina: Požežani u gostima na Vranici	164
Rudo Starić: Čistina	165
Slobodan Žalica: Prenjska trilogija (nastavak)	169
Mira Sincek: Nesvakidašnji pothvat Varaždinaca	176
Vlado Božić: Kraljičina špilja na Visu	178
Zaključci Izvanredne skupštine PSH 16. lipnja 1987.	180
Dare Božić: Vijesti iz slovenskog alpinizma	181
Vijesti	183

ПРИЛОЖЕНИЯ

Dokumenti Planinarskog saveza Hrvatske:

Statut

Programska osnova planinarske organizacije u SR Hrvatskoj Srednjoročni plan razvoja planinarstva u SR Hrvatskoj

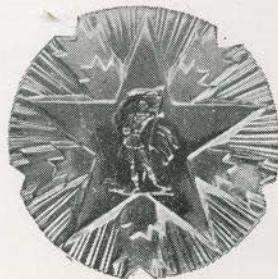
Kodeks planinarske etike

Pravilnik o dodjeli priznanja PSH

Pravilnik o radu suda časti

Pravilnik o poslovanju i upravljanju planinarskim objektima

Planinarski savez Hrvatske
odlikovan je 1974. godine
Ordenom zasluga za narod
sa zlatnom zvijezdom



SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI Foto: Marijan Wilhelm



Uspon na Smrdljivo brdo

Damavand (5671 m) u Iranu

BRANKO SAJFERT
OSIJEK

Planinarsko društvo »Jankovac« iz Osijeka nekoliko je puta pokušalo organizirati uspon na Ararat (5165 m) na istoku Turske, ali kad god bi se tamo stiglo, bez obzira na unaprijeđen obavljenje pripreme i osigurane dozvole, bilo je potrebno čekati deset do trideset dana da bi vlasti otvorile Ararat za uspon. Tako se i 1985. godine naša ekipa spremila i sa zastavom u naprtnjači uputila na put dugačak 4000 km, da bi doznala da je Ararat zatvoren na neodređeno vrijeme (poslije se ispostavilo na dva mjeseca). U Dogu Bajazitu, na podnožju usamljenog diva, vrvjelo je od turista i potencijalnih penjača koje su turističke trekking poslovnice uspiješno vodile na Ararat u paket aranžmanu za »svega« 300 USA dolara. Tada je odlučeno da će se iduće 1986. godine ista društvena i državna zastava odnijeti na viši, dalji, ali i novčano pristupačniji vrh Damavanda (5671 m) u Iranu.

Odlučeno je da se putuje s najskromnijim sredstvima i tako je ekipa za početak izabra-

la autobus koji četiri puta tjedno vozi na relaciji Beograd — Istambul. Nakon 24 sata vožnje, u Istambulu je itekako prijalo osvježenje u turskom kupatilu. U Istambulu ima ih desetak, posebno za žene, a posebno za muškarce. Zbog veličine prostora puno su ugodnija od švedskih sauna. Poslije izlaska iz kupatila lakše se podnosi vrelina istambulskih ulica i ponovo je moguće obavljati pripreme za dalek put.

U Aziju smo nastavili autobusom koji jednom dnevno kreće iz Istambula direktno za Teheran. Za dvadesetak dolara možete uživati 50—60 sati u blagodatima takvog direktnog autobusa, koji će za to vrijeme prevaliti oko 2500 km.

Na granični prijelaz za Iran stiže se otprije like za 24 sata. Budući da se on nalazi u samom podnožju Ararata, dok čekate na carinske formalnosti možete besplatno uživati u panorami ovoga komercijaliziranog diva.

Djevojke iz naše ekipe prije ulaska u Iran dodaju na sebe nekoliko odjevnih predmeta i tako, dobro maskirane, zajedno s muškim dijelom ekipe relativno brzo prolaze sve kontrole i nakon 5–6 sati autobus ponovo kreće. Za muškarce su obavezne duge hlače i dugi rukavi na košulji.

Prvi susret s Teheranom obično se doživi iz taksija. Taksisti u toj prometnoj gunguli izvode takve bravure jedno zato da zabave došljaka, ali i zato što vožnja automobilom po teheranskim ulicama i nije ništa drugo do slalomska majstorijsa.

Teheranski bazar najveći je na svijetu. Tu možete posjetiti pravu raškoš zlata, čilima, kože, svile i svega što ide uz trgovinu. Tu je mnoštvo ljudi, restorana, voćarnica, čajana, sokana... Nema znakova da se u toj istoj zemlji vodi rat i da povremeno protivnik bombardira Teheran. Na sirene za uzbunu zbog nailaska iračkih aviona, stanovništvo koje se zatekne na ulicama reagira slično kao bilo gdje u svijetu kada nađe bolnički, vatrogasni ili policijski automobil s uključenim sirenama. S užvišenih mjesta u Teheranu »uživaju« u noćnom vatrometu koji proizvodi protuavionska artiljerija ili bomba iračkih aviona. Čiljevi bombardiranja većinom su vojna postrojenja, daleko od civilnog stanovništva. Rat traje već suviše dugo.

Petak u Teheranu. To je njihova nedjelja i sva je vreva zamrla. Gotovo cijeli grad otišao je u neki od nekoliko golemyh parkova u predgrađu, gdje se uz jelo i izležavanje dočeka noć. Uz zabavu u vratolomijama lunaparka, vožnju čamcima na jezeru ili slično provede se dan odmora.

Ekipa PD »Jankovac« svoj odmor zahvaljuje gostoljubivosti jugoslavenske ambasade, koja je u takvim danima okupljalište naših radnika s raznih gradilišta ili raznih predstavništava u Iranu.

Subota je prvi radni dan u tjednu i grad je od ranog jutra ponovo poludio od vreve. Za vođu ekipe pune ruke posla. U zrcali gradskog prometa valjalo je planirati uspon na najviši vrh Irana. Gotovo 90% svih od vozila, koja u neprekidnoj rijeci jure ulicama, neka su vrsta javnog prometa. Svako ima drugačiji tarifu, tako da valja izabrati najpovoljnije sredstvo za obavljanje poslova. Nekoliko je vrsta taksija i autobusa, pa u početku plaćate i po deset puta više za relaciju za koju ćete nakon nekoliko dana, kad upoznate razna pravila korištenja gradskog prijevoza, platiti isto toliko puta manje. Kad je već riječ o tarifama, odnos između dolara u banci i onog na crnoj burzi je 1:10. Prometnice su bez semafora ili neke druge signalizacije, a ako i postoji semafor, nitko ga ne poštuje. Pravilo je biti što brži i spretniji, čak nije nužno imati ispravnu svjetlu i pokazivač smjera, ali ono bez čega se nikako ne može u prometu, to je — sirena.

U iranskoj planinarskoj federaciji dogovoren su svi detalji, uplaćeno je 20 dolara po osobi za dozvolu, tako da u popodnevni satima ekipa napušta ugoden hotel i kreće na put, prvo taksijima, a zatim minibuzom. Planinskom cestom, okruženom golim izgorjelim planinama, nakon 90 kilometara stižemo u malo planinsko selo Raine, ishodištu točku za uspon na Damavand. Bez vodiča i plaćene dozvole, koju kontrolira nekoliko vojnih stаницa, ne bi bilo moguće ni doći do Raineha.

Ovdje je smještaj u planinarskom domu na visini od 2200 metara. Na terasi doma, u spačavim vrećama, proveli smo ugodnu svježu noć, dobrodošlu onima koji su danima patili zbog vrućine. Po limenim krovovima kuća, zgusnutih u maloj dolini, vidi se da zime značaju biti žestoke i duge, iako je to teško zamisliti u ljetnim vrućim danima. Bez obzira što je Raineh malo mjesto, ono ima sve karakteristike iranskih gradova: živopisnu uličnu trgovinu — voće, povrće, tepisi, pa čak i mali restoran. Budući da je u ekipi devet članova željnih dobrog jela prije uspona, morali smo i osobno sudjelovati u pripremanju večere, a za to su se, uz vlasnika restorančića, pobrinuli i naši vodiči Behzad i Vahid.

Kao i svuda u Iranu, susretljivosti, dobroćudnosti, ljubaznosti, gostoprimaljivosti naroda nikad kraja. Vlasnik restorana po potrebi će otrčati po okolnim radnjicama s voćem i povrćem da bi večera bila što bogatija i raznovrsnija. Ovdje se jede bez pribora, a za to, uz prste, služi iranski kruh — nun, koji je debljine palačinke, ali desetak puta veće površine. On se presavije prstima i tako se njime zahvaća jelo iz zajedničke posude. Kao u najomjenjivim evropskim restoranima, meso se prije spravljanja jela pokaže gostima. Priprema se na nekoliko načina. Inače se u cijelom Iranu može vrlo ugodno hraniti u raznim restoranima, sokanama i čajanama. Bitno je da ekipa prije uspona organizira što obilniju večeru u Rainehu, no to ne predstavlja velik napor, jer domaćini nastoje gostu pomoći na svakom koraku.

S izlaskom sunca teške naprtnjače tovare se na mule, a kolona jankovačkih planinara kreće prema prvoj točki uspona, na Damavand bivak (4150 m). Put vodi uz dva pastirska katuna gdje se odmaramo i osježavamo jogurtom i mlijekom, te tako prikupljamo snagu za daljnji uspon.

Put do prvog katuna, na nekih 3000 m visine, može se skratiti kamionom koji se, kao i mule, može unajmiti u selu ili u planinarskoj kući.

Nakon pet sati uspona stižemo na visinu od 4150 do limenog skloništa obloženog kamenom, u kojem ima mjesta za dvadesetak ljudi. Za neke je to bio prvi susret s takvom visinom. Cijela se ekipa ovdje odlično osjećala. Pretpostavka da na toj visini nećemo moći ni jesti ni spavati, bila je kriva. Šteta što nismo ponijeli više i kaloričnije hrane,



tako potrebne za daljnji uspon. Razne frutoline i čokoline trebalo je ostaviti kod kuće i sve prepustiti vodičima koji bi za tu priliku osigurali odgovarajuću hranu za uspon.

Nakon popodnevnog odmora i nekoliko sati spavanja, krenuli smo poslije ponoći, pod zvjezdanim nebom, na drugu etapu uspona, do samog vrha. Do visine od 5000 m nitko od članova ekipe nije imao teškoće, ali su se poslije toga počeli javljati znaci visinske bolesti. Mučnina, povraćanje, teška pospanost i vrtoglavica najmanje su mučili ženski dio ekipe, koji je čudnom lakoćom grabio prema vrhu.

Pred zorū se temperatura srušta i do minimum 15 stupnjeva, ali to kratko traje. Važno je neprestano se brinuti o svojoj tjelesnoj temperaturi skidajući i ponovo oblačeći odjeću. Bezuvjetno je potrebno spriječiti rashladivanje i pregrijavanje, jer je energija dragocjena i sada samo o njoj ovise uspjeh uspona. Put vodi utabanom stazom po vulkanskoj prašini vijugajući između vulkanskih stijena i velikih snježnika, sve do ruba kratera.

Ispod samog vrha nove nevolje: iz kratera izlaze sumorne pare i svojim zagušljivim smradom uspon čine gotovo neželjenim. Vrh kratera je obložen sumpornom prašinom i kamenjem. Umjesto bjeline snijega, svuda para i žuta boja sumpora.

Sunce je već odskočilo kada je državna i društvena zastava postavljena na najviši vrh Irana. U arhivu PD »Jankovac« upisan je još jedan vrh, ovoga puta ne toliko estetski primamljiv, koliko značajan po visini: vrh Damavanda, visok 5671 metar.

Za uspon od bivaka do vrha trebalo nam je 12 sati, a za povratak niz dugačke snježnike, gotovo u skijačkom stilu, svega dva sata,

tako da smo već u popodnevним satima organizirali povratak u dolinu. Iz Raineha ponovo mini-busom do Teherana, kamo stižemo u ponoć. Bilo je malih poteškoća oko pronalaženja novog hotela, no isplatio se, jer je hotel koji smo našli bio vrlo udoban, a to nam je bilo jako potrebno nakon dugog boravka u vulkanskoj prašini i sumporu.

Susretljivošću službenika turističke agencije na teheranskom kolodvoru, sav posao oko rezervacije i kupovine željezničkih karata za Tabriz obavili smo, umjesto na šalteru, u njegovoj kancelariji, sjedeći uz čašu čaja.

Vlak drugog razreda pruža dovoljno komfora tako da je putovanje od oko 600 km prava sitnica. Vagon restoran s bogatom večerdom, sokovima i neizbjegnim čajem, predstavlja pravu raskoš u usporedbi s putovanjem autobusom.

Tabriz, drugi po veličini grad u Iranu, ponovo je prilika da obiđemo bazar, da se osvježimo sokom od mrkve ili iscijedene dijnine. Posljednji put susrećemo gorenju pogrebnu povorku od koje se sve crni. Lijes poginulog vojnika gotovo lebdi po zraku iznad ruku muškaraca, a iza njih nepregledna rijeka žena, potpuno u crnom, odjednom jasno pokazuje da se u toj zemlji ipak ratuje. Ovakve sumorne slike, bez ikakve pogrebne glazbe, remete život svakodnevnice, koji je inače spokojan zbog nedostatka zabavnog života, zbog neprestane kolektivne molitve koja odzvanja iz jakih zvučnika na ulicama i zato što za svo vrijeme boravka u Iranu nismo susreli ni jednog turista stranca.

Kada smo prošli zamršene hodnike granične kontrole osjetili smo određeno olakšanje. Na turskoj strani granice izbili smo na visoravan s koje se tako lijepo vidi Ararat.

Gore-dolje kroz Rocky Mountains

Putopis iz Amerike

Dr. ŽELJKO POLJAK

ZAGREB

Vrtoglavom visu
Kad smo stremit znali...

Ljerka Čar Matutinović

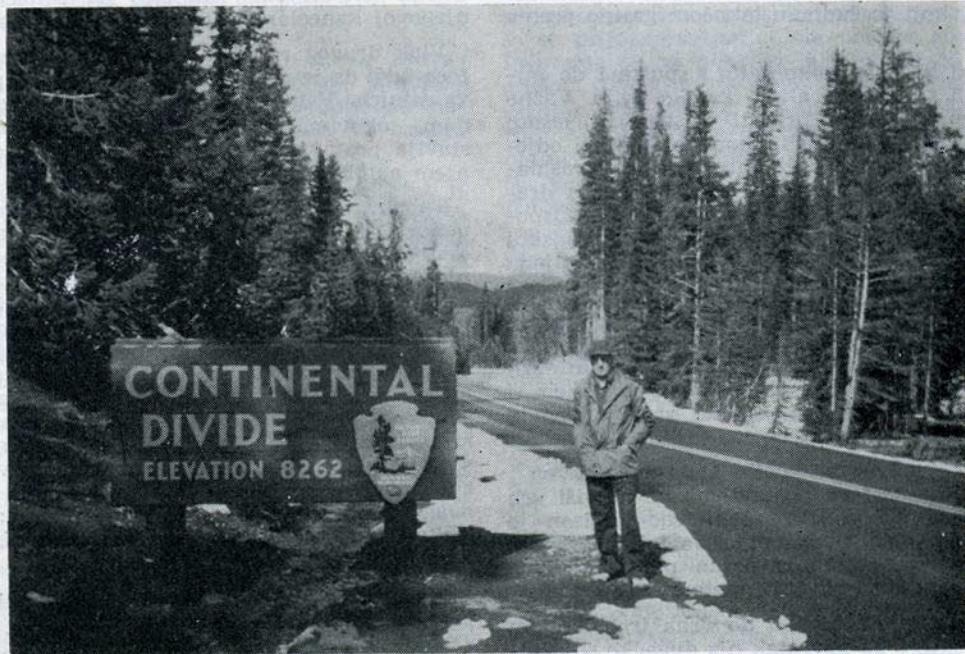
Sjedinjene Američke Države kao da su stvorene za planinarenje i turizam: divni i dobro uređeni nacionalni parkovi, široke prometnice, jeftin benzin, a ni ležaj u motelima nije skup, gotovo jeftiniji nego u nas.

Već smo skoro mjesec dana na putu. Obišli smo niz gradova i nacionalnih parkova u zapadnim državama, nekadašnjem tzv. Divljem Zapadu. Danas smo razgledali nacionalni park Mesa Verde, veliku polušpiljsku jazbinu s dobro sačuvanim ostacima indijanskih nastamba, s crtežima urezanim u stijenu iz pretpovijesnog doba — tako bar kustosi uvjeđavaju posjetioce. Za razliku od ostalih koji, izgleda, slijepo vjeruju sve što stručnjaci kaže, nas dvoje smo se samo sa smiješkom pogledali kad smo među crtežima vidjeli i sliku konja. Svašta smo mi dobili lijepoga iz Amerike nakon Kolumbovih avantura: i kukuruz, i duhan, i krumpir, neki kažu i sifilis, ali konja — e, to je ipak Evropa dala Americi.

U našem putnom planu sada je na redu Rocky Mountains (Roki Mauntinz, po naški

Stjenovito gorje ili, jednostavno, Stjenjak), jedno od najvećih gorja na svijetu. Pruža se uzduž cijelog kontinenta, od Kanade na sjeveru gotovo do Meksika na jugu, u dužinu od 3200 kilometara. Ima tu dvadesetak vrhova viših od 4000 metara. Najviši je Mount Elbert (4395 m), a najljepši dio gorja zaštićen je kao nacionalni park.

Uputili smo se, dakle, našim rent-a-carom ravno u Rocky Mountains i počeli se iza Duranga penjati zavojitom brdskom cestom na prijevoj Molas Divide (3327 m). Divide zapravo znači razvodnica, u ovom slučaju bila je to kontinentalna razvodnica između Pacifika i Atlantika. Vozili smo se vrlo oprezno jer je cesta bila zaledena, pa nam se svako malo kosa dizala u zrak od pogleda u dubinu. Cesta se penje sve više i znakovi upozoravaju da je brzina vožnje ograničena na 20 milja, no mi za svaku sigurnost vozimo samo deset. Prestiže nas neki Amerikanac brzinom od sigurno 30 milja, ali u zao čas — policija ga zaustavlja i oduzima vozačku dozvolu. Dobit



Cestovni prijevoj na kontinentalnoj razvodnici

Foto: Dr. Z. Poljak



Pruga zupčane željeznice na Pikes Peak (uz tračnicu svizac očekuje »dobrovoljne priloge« planinara)

Foto: Dr. Z. Poljak

će je natrag kada na sudu uplati kaznu, a kod suca ponekad treba čekati na red i nekoliko dana. Nema mandatne kazne na licu mjesata i zato stalno pazimo na svaki znak zabrane. Nedajbože da iz kola bacite opušak cigarete ili kakav otpadak, ne gine vam kazna od 300 dolara (otprilike naša mjesečna plaća). Prometni znakovi često su izbušeni mecima, očit dokaz srdžbe i osvete onih koji ih nisu poštivali. U ovoj se zemlji osobito crno piše pušačima. Čest natpis na ulaznim vratima »No smokers, no dogs« (Zabranjen ulaz pušačima i psima) pokazuje da je među Amerikancima zdravlje na sve većoj cijeni.

Naš uspon kolima na 3327 metara nije baš slavno završio. Na prijevoju Molas puha je tako hladan vjetar, a već se približavala i noć, da smo za danas odustali od planinarskih ekshibicija koje taj prijevoj nudi kao na tanjuru, te smo sjurili na drugu stranu u gradić Silverton i smjestili se u nekom motelu.

Eh, taj Silverton! Nema prigovora tamomšnjem motelu ni što se tiče cijene, ni komfora. Privukao nas je, unatoč luksuznom vanjskom izgledu, velik natpis »Mi samo izgledamo skupi«. Imali smo na raspolaganju kuhićnu, televizor, a ukopčali smo i plinsko grijanje, jer je unatoč početku ljeta bilo hladno — no spavali smo ipak vrlo loše. Naš je motel pukim slučajem bio točno na visini Triglava (9323 stope). Nismo se još aklimatizirali na visinu, pa smo cijelu noć dahtali zbog nestasice zraka. Inače, mora da je Silverton

za vrijeme zlatne groznice bio atraktivno mjesto (silver znači srebro).

Ni idućega dana nismo imali sreće sa Stjenjakom. Prešli smo preko još viših prijevoja (Red Mountain, 3360 m, i Monarch Pass, 3450 m), ali nas je svuda kiša toliko prala da smo s našim Chevroletom jednostavno sjurili niz drugu stranu Stjenjaka. Vozili smo kao da nas ganjaju vrazi, jer smo morali što prije stići u Colorado Springs. Naime, u »Motel 6«, gdje smo telefonski rezervirali sobu, trebalo je svakako stići do šest navečer. Dodete li u američki motel na Srednjem Zapadu poslije šest, bit će — iz nekih nama nedokučivih razloga — sumnjivi, pa se događa da nećete dobiti sobu iako ima mjesta. Možda po puritanskom shvaćanju pošten i častan čovjek u to doba nema više što tražiti po cestama. Da smo stigli samo pola sata prije, sobu bismo dobili za tren, ali u šest je na recepciji bila prava gužva. Kao po nekom nepisanom pravilu sjatili su se u taj čas svi potencijani kandidati, mnogi od njih u paniciom raspoloženju, jer bi po njihovu mišljenju traženje slobodnog mjesta u drugom motelu po ovakvom pljusku bilo ravno avanturi pogibeljnoj po život. Što bi tek ovi razmaženi Amerikanci rekli da se voze po gradskoj vrevi u uskim evropskim ulicama, kad im se čini pogibeljnom vožnja po širokim američkim cestama gdje možeš birati traku koju hoćeš, pa se vozиш po njoj gotovo sam?

U to doba, dok je još dinar dobro stajao, svejedno da li realno ili na umjetni način,



Glasovita crkva u američkoj Zrakoplovnoj vojnoj akademiji u Colorado Springsu

Foto: Dr. Z. Poljak

nije za nas bila skupa soba u motelu. Izabrali smo lanac »Motela 6« ne samo zbog toga što je bio najjeftiniji (ležaj u dvokrevetnoj sobi 6 dolara), nego i zato jer je njegove motelne u svakom gradu bilo lako pronaći. Iako su motelni u pravilu prizemne ili najviše jednokatne zgrade, tako da svaki gost može parkirati pod svojim prozorom, već smo na prilazu gradu znali gdje se motel nalazi. Vlasnici su našli jednostavno i praktično rješenje: svaki je njihov motel okićen dvadesetak metara visokim jarbolom s velikim brojem »6« na vrhu, koji je izdaleka vidljiv.

Formalnosti na recepciji vrlo su jednostavne:

— Molim, upišite svoje ime i broj automobila.

I to je sve.

U Americi nije obavezno nošenje osobne karte (ni u Sovjetskom savezu, ali iz drugih razloga). Nakon ulaska u Sjedinjene Države nitko nas nikad nije pitao ni za kakve dokumente ili legitimaciju, pa čak ni kod preuzimanja rent-a-cara — bilo je dovoljno dati zagrebačku karticu »American Express« radi kopiranja.

Kiša je uporno padala i njezin šum bio nam je dobra uspavanka, premda bismo i bez nje dobro spavali nakon loše prospavane prošle noći u Silvertonu.

Ujutro krasan vedor dan. Dan odmora u Colorado Springsu prije ponovnog juriša na Stjenjak. Taj grad od nekih 200.000 stanovnika razvio se na temeljima Colorado Cityja što su ga podigli tragači za zlatom prije sto-

tinjak godina, za vrijeme zlatne groznice. No, nas ovaj put ne zanima toliko prošlo stoljeće, koliko god bili uzbudljivi njegovi ostaci što podsjećaju na vestern filmove i romane, nego jedno suvremeno djelo. Radi se o sakralnoj građevini čija se slika može naći u svakoj boljoj povijesti umjetnosti zbog supermodernih arhitektonskih rješenja. Ta se crkva nalazi u krugu US Air Force Academy (Američke vojne zrakoplovne akademije) i pitanje je hoće li nama strancima dopustiti pristup. Dolazimo na portu i bojažljivo kažemo svoju želju, napominjući da nismo Amerikanci, nego stranci iz Jugoslavije.

— Ha, znam! To je u Čehoslovačkoj — odgovara dežurni oficir, ponosan na svoje znanje iz geografije. — Ali, kako ćete se snaći u tom velikom kompleksu? Evo vam detaljna karta cijelog kampa. Promjer mu je nekoliko milja, no s kartom ćete se lako snaći i automobilom dovesti do same crkve.

I snašli smo se. Sada slijedi pitanje smijemo li fotografirati, ovdje, u centru jedne vrhunske vojne ustanove. Potražimo opet nekog oficira i pitamo ga, a on nikako ne shvaća zašto ga to uopće pitamo.

— Znate, mi smo stranci.

— Pa što onda? Ako imate fotoaparat, zašto ne biste snimali?

— Ali tu ima i vojnih instalacija...

— Ako vas one zanimaju, »no problem«. Evo, slikajte ovo tamo, takvog nešto nemaju ni Rusi — ponosno nam pokazuje neko čudo od tehnike kojemu ni ne slutimo namjenu.

Ipak smo se zadovoljili samo slikanjem crkve. Ne možemo se othrvati glupoj evropskoj predodžbi da je amaterski fotoaparat sumnjiv kao špijunski rekvizit, premda je sigurno da su Rusi već odavno iz satelita snimili sve što bi moglo biti od vojnih interesa.

I idući dan je lijepo vrijeme, kao stvoreno za neki jači uspon. Izabrali smo Pikes Peak (Pajks pik, 4301 m), vrh glasovit u povijesti alpinizma jer su tu započela istraživanja visinske fiziologije, koja je poslije prerasla u specijalističku struku poznatu pod nazivom planinska medicina. Već 1911. bili su tu Barcroft i Haldine na čelu jedne ekspedicije, iduće godine Henderson i Douglas, pa zatim Grolmann i mnogi drugi. U Herzogovom kapitalnom djelu »La montagne« reproducirana je na 269. stranici fotografija kako Douglas na vrhu napuhava vreću svojim dahom, koji će poslije kemijski analizirati, a Schneider mjeri ritam disanja.

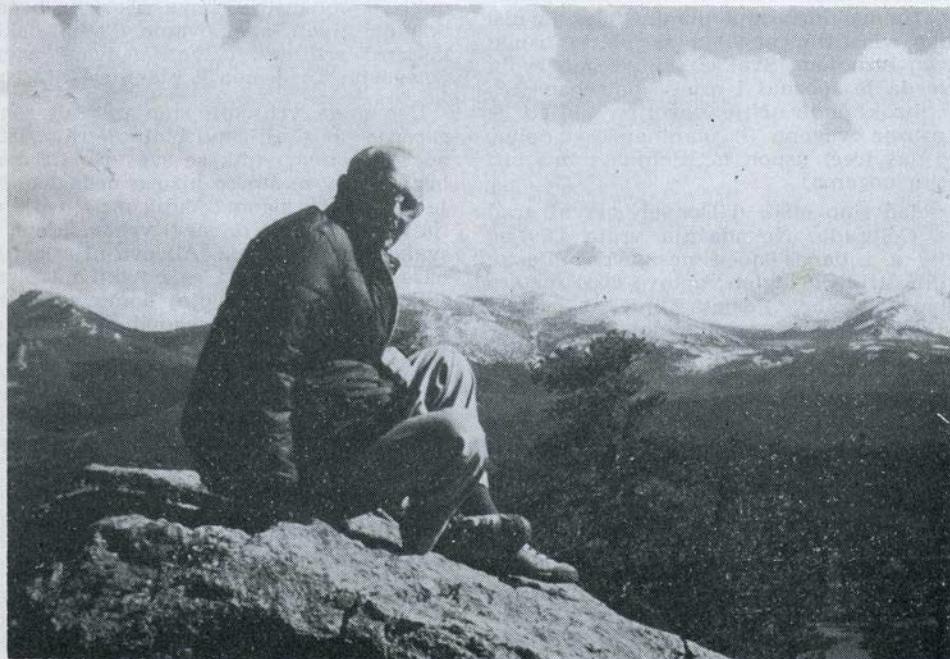
Polazna točka za uspon je Manitou Springs (1800 m), nekih desetak kilometara od Colorado Springsa. Oba su mjesta poznata širom svijeta po ljekovitim mineralnim kupkama. Tu je i izvorište glasovite rijeke Colorado (Obojena rijeka) koja je kroz državu Arizonu (ne u državi Colorado!) urezala one divovske kanjone, prema kojima su naša Piva i Tara samo minijaturni uzorci. Manitou Springs (Božji izvori, kombinacija indijanskog jezika Navajo i engleskoga) poznato je mjesto ne samo kao baza za uspon na Pikes Peak nego i po prekrasnom prirodnom fenomenu Garden of the Gods (Vrtovi bogova), gdje je erozija u kamenu pješčenjaku stvorila tijekom 300

milijuna godina neobične figure golemyh dimenzija u obliku kamenih piramida i tornjeva.

Stali smo razmišljati na koji ćemo način na Pikes Peak, jer su se nudile čak tri mogućnosti: pješice, automobilom ili zupčanom željeznicom. Ortodoksní će nas planinar osuditi što nismo upotrijebili vlastite noge, no naše je studijsko putovanje po Americi bilo ograničeno na dva mjeseca, a mi smo još tako mnogo toga htjeli vidjeti, pa smo se odlučili za zupčanu željeznicu. Privukao nas je podatak iz reklamnog prospekta da je to najviša zupčana željezница na svijetu i da je unatoč toj visini vrlo sigurna jer su je gradili — Švicarci! Nakon tolikoga našeg divljenja američkoj tehniци lijepo je bilo vidjeti kako Amerikanci cijene evropsku tehniku.

Za desetak dolara stigli smo bez kapi znoja u Summit House, kuću na samom vrhu. Bila je sva okovana snijegom i ledom. U njoj je restoran, prodavaonica suvenira i mala prirodoslovna zbirka. Saznali smo da vrh nije dobio ime po cepinu (pike), kako smo ispočetka mislili, nego po oficiru Pikeu koji ga je prvi osvojio. Cijela nam je država Colorado pod nogama.

Oko vrha zabavljaju nas svisci, znatiželjni i dobro ugojeni, koji pomno prate pokrete planinara. Svaki im dobaci poneki zalogaj, zato valjda planinari i postoje — po mišljenju svizaca. Uspon i silaz, zajedno s boravkom na vrhu, trajali su točno kako stoji u prospektu: tri sata i deset minuta — vrijeme je novac!



Rocky Mountains: među četritisućnjacima

Foto: Dr. Z. Poljak



Tornjevi u Nacionalnom parku »Arches« (Utah)

Foto: Dr. Z. Poljak

Uspon na jedan četiritisućak nije svakodnevni događaj i trebao bi svakog planinara ispuniti ushićenjem i zadovoljstvom. No što je to sa mnom — ni traga uzbudjenju, osjećaju sreće i ponosa. Vidik, taj fantastičan vidik, doživio sam poput pogleda na neku poštansku razglednicu. Aha — rekli bi ortodoksnii planinari — nema doživljaja planine ako je nisi savladao vlastitim nogama te platio uspon naporom i znojem. Svaka planina ima svoju dušu, a da je spoznaš i osjetiš potreban je s njom blizak dodir. Nije dovoljno vidjeti je kroz prozor vagona ili planinarskog doma. Dakle, naš treći uspon u Stjenjak mora biti vlastitim nogama.

Sutradan smo otišli u Denver, glavni grad države Colorado. Nekadašnja vrata Divljeg Zapada, a i danas noću nesigurno mjesto; grad dinastije Carington; gotovo 2000 metara nadmorske visine. Posjet kliničkoj bolnici (grandiozna moderna građevina), Art Museumu s galerijom vrijednih slika (betonska zgrada poput tvrđave) i Državnoj kovnici novaca (zgrada malo bolja od barake). U njoj uplatom jednog dolara stječete pravo da sami strojem otisnete primjerak kovanog novca i ponesete ga sa sobom za uspomenu. Kupili smo i nekoliko šerifskih zvjezda (na poleđini piše: Made in Hong Kong).

Idemo po treći put u Rocky Mountains. Vijugava brdska cesta prolazi mimo brojnih napuštenih rudnika zlata. Trunu i rđaju nekadašnja postrojenja koja su donosila bogatstvo i nevolje — kako kome. Ušli smo u Nacionalni park »Rocky Mountains«. Naš Golden Pass, ulaznica što smo je kupili prije

mjesec dana za deset dolara, daje nam pravo besplatnog ulaza u sve nacionalne parkove Sjedinjenih Država godinu dana.

Cesta se penje sve više. I opet smo na jednoj razvodnici između Pacifika i Atlantika, prikladno mjesto za jedan ho-ruk uspon na neki od obližnjih vrhova. Tko zna hoćemo li ikada u životu opet ovamo. Treba, dakle, iskoristiti priliku i uživati u ovom svjetskom velegorju. Ta, jesmo li planinari ili nismo?

Uspon na vrh koji smo izabrali zahtjeva gacanje do gležnja po blatoj travi. Istodobno s usponom vidik se sve više širi na bezbrojne vrhove što se nižu u nedogled. No što je to opet sa mnom? Vidik me i ovdje ostavlja hladnim. Jest da su ti vrhovi lijepi, jer je svaka planina lijepa. Ali ova nije kao što su naše, na kakve smo se navikli na planinarskim pohodima u svojoj domovini. Nema tu bjeline vapnenca ni njegovih raskošnih oblika što razveseljavaju dušu i toplinom ispunjavaju srce. Tu su stijene mrke, jednoličnog nagiba, a obilje vode cijedi se sa svih strana. Vлага dopire do kosti. Oblačine se prelijevaju s pacifičke na atlantsku stranu te prijete kišom.

Vidici? Čak bi i Amerikanci rekli: »More of the same« (Uvijek isto). Tisuće kilometara Stjenjaka, stotine vrhova, a uvijek sve isto, jedan poput drugoga.

Sjedim na vrhu sa širokim vidikom na niz četiritisućaka i u taj tren misao mi odluta pet tisuća kilometara daleko, — daleko na istok. Žarko sam se poželio našega lijepog Velebita ...

Na Sljeme preko Tustog vrha

Dr. BERISLAV BANEK

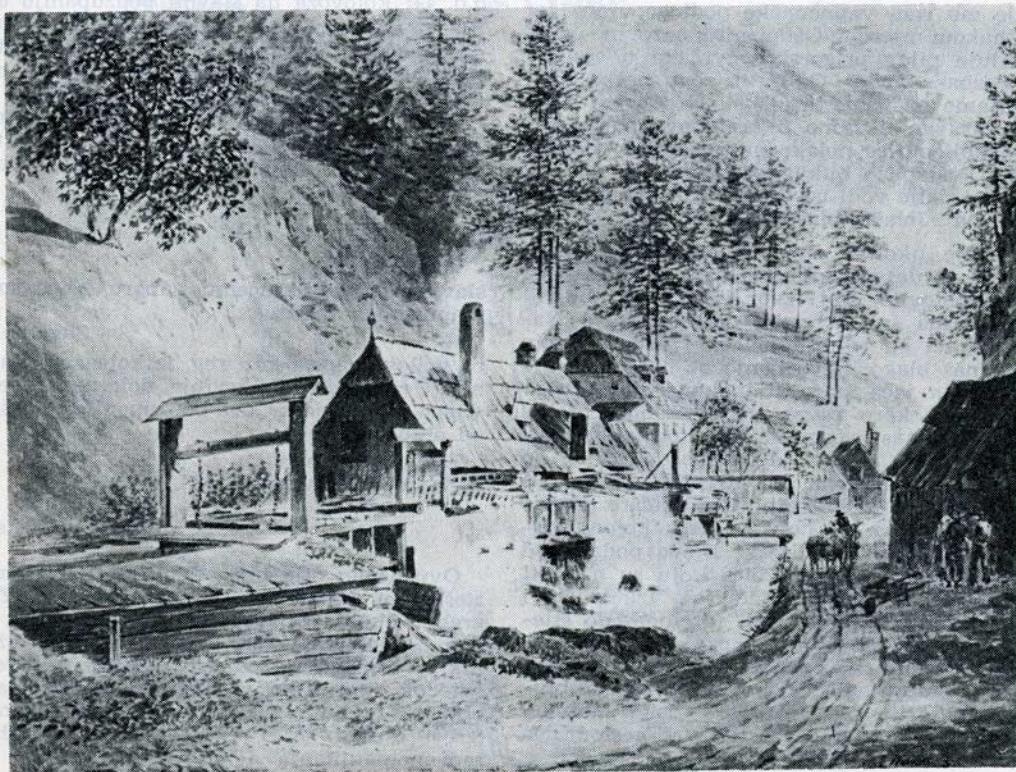
ZAGREB

»Sljeme zove se najviši vrhunac zagrebačke gore, ležeći 1035 metara nad jadranskim morem. Šaverskom dolinom vodi kolnik do pod goru u selo Gračane, a odavde ide se pješke za dva sata najprije kostanjikom, a onda bukvikom do kuće gradskog lugara u kojoj se može noćiti. K tomu treba dozvola planinskog družtva (dobiva se u ljekarni E. Tomaja u Ilici br. 12), koje je nabavilo pokušto i posteljinu. Blizo kuće ima vrelo izvrstnom vodom. Na vrhu brda sagradilo je planinarsko društvo piramidu od željeza. Odavde nasladuje se oko bajno lijepim vidi-kom na sve strane. Na jugu stere se ravna Posavina, zakriljena Moslavačkom gorom, Petrovom gorom, velikom i malom Kapelom, strmim Klekom, a za ovim primorskim gorjem. Na desno leži Plešivica, te Uskočke i Kranjske gore, a kad svrneš okom na sjever, eto ti krasnoga Zagorja, koje se poput ogromnoga perivoja prostrlo pred tvojim očima. Amfiteatralno dižu se tu brežuljci i gorske kose, a na dalekom obzoru gledaš Očuru, Ma-

celj, Radobojsku goru, Ivančicu i visoke Štajerske gore s Donatijem kraj Rogatca. U ovom okviru izmjenjuju se dvorovi i sela, lugovi i vinogradi, polja i livade, kao na umjetnoj slici od mosaika.« (A. Hudovski: Zagreb i okolica. Kažiput za urođenike i strance — Zagreb 1892. g.).

Ovim predivnim opisom vidimo da je ljubav za ljepote Zagrebačke gore duboko u srcima naših predaka, koji su i tada znali cijeniti to što im se pruža nadohvat ruke.

A gdje smo mi, ima li i u nama bar nešto skriveno od te ljubavi i tih ljepota. Imam osjećaj da smo mi zagrebački planinari ponajmanje planinari Medvednice, koja polako tone u zaborav. Možda zato jer nam je previše blizu, uvijek na periferiji pogleda, koji je ponekad i opazi iz žurbe s gradskih ulica. Medvednica nije samo planina. Ona živi. Ima svoje zime, ljeta, proljeća i jeseni, svoje bokove i doline. Ima svoju snagu i svoju povijest:



Mlin na potoku Bliznecu iznad Gračana 1834. godine

»Drugi izlet bijaše 3. lipnja na Sljeme (op. p.: drugi izlet HPD-a, a prvi organizirani na Sljeme), a učestvovaše pako gg. J. Torbar, Gj. Crnadak, Fr. Danošić, V. Dizdar, J. Janda, V. Kotur, dr. Gj. Pilar, dr. J. Pliverić, dr. Plohn. Družtvu se sakupi na Jelačićevom trgu u 6 satih, te krene na kolih u Gračane, kamo prispje u 6 satih 30 časova. Penjući se na goru dođu do vrela Snopljak u 7 s. 15. č. a do sljemenskog vrela u 10 sati. Na Sljeme prispje družtvu oko 10 s. 50 č. te se doskora spusti radi kiše preko sv. Jakoba (11 s. 45 č. — 12 s. 39 č.) do sv. Roka u Šestinu (2 s. 15 č.) gdje odpočinu uz dobru užinu do 6 sati.«

(Spomenica HPD-a, Zagreb 1884. g.)

Podimo tom istom stazom danas: put nas vodi u Gračanima, u ulici Gračec kod kbr. 36 lijevo stepenicama uz brdo, da bi se na njihovu kraju staza razdvojila. Krenimo lijevo. U blagim zavojima ili oštro prećicom penjemo se na brdo zvanog Gračec. Odmah na početku prolazimo dijelom kroz borovu, a dijelom kroz hrastovu šumu, da bi staza trenutak vodila južnom stranom, gdje se planina stotinjak metara strmo ruši prema potoku. Taj potok katkad djelomično, a koji puta u cijelosti ponire, a potom bistrim vrelom osvježava dolinu Gračanskog ribnjaka, te pokreće teški kamen i mlinsko kolo posljednje vodenice u ovom dijelu Hrv. Prigorja. Ovdje gore gdje smo sada, u ljetnim mjesecima Sunce žeže posebnom snagom, te upre svoje tračke u tlo koje mu radi vasprenačke podlage vraća žar jednakom mjerom. Oštar miris borovine upotpunjuje pijev prigorskih cvrčaka u cijelovit i poseban ugodaj. Ovdje ih zovu pečki. Nastavljamo naš put, te tek što prođosmo šumski zaravan ulazimo u kestenovu šumu putem koji bujice polako pretvaraju u vododerinu. Postepeno bukva preuzima sve ovlasti. Staza i dalje vodi uz brdo, da bi nas predahnula na »Jelačić placu«.

(Ovdje, ukoliko smo željni odmora, krenemo desno desetak minuta stazicom do izvora na Topolovini. Taj izvor kao i svi obližnji nepresušna su, ali slaba gorska vrela.) Nastavljajući od »Jelačić placa« idemo stazom koja nas blago lijevo penje uz brdo. Kasnije se odvaja jača staza (Banekova steza) koja nastavlja skoro ravno dalje prema potoku. Po njoj danas nećemo ići već kod tog raskrižja krenemo desno oštro uzbrdo (Šija) do planinskog vrha na 622 m nad morem. To je Tusti vrh. Potom točno ispod žičare (Križišće) dospijemo na šumsku cestu kojom nastavljamo ravno. Poslije se lijevo podalje od glavne staze nazire kolibica koju su načinili zaljubljenici uz izvor Snopljak. Iza izvora i nadstrešnice put nas vodi Mrcinom do sljemenske ceste, koju odmah prelazimo dva puta na dijelu šume zvanom Črešnja, da bismo došli do napuštenih i raspadnutih baraka bivšeg sanatorija na Breštovcu. Sada možemo nastaviti dalje šumom do vrha ili cestom desno do Doma željezničara.

Vratimo se opet u povijest:

»Tečajem prijašnjih godina pokazala se je potreba, da se označe putevi vodeći na Sljeme, sv. Jakob i gradskoj kući, tako da ih je lako naći. Ovoj potrebi gledalo se zadovoljiti time, da je tajnik družtva Levin Schlosser posao 25. i 26. srpnja u goru, te bojom puteve označivao kako slijedi:

a) iz Gračana preko Jelačićeva trga, Črešnje do družvenih prostorijah u gradskoj kući, a odavlje do piramide na vrhu Sljemena ili obratno bielom bojom;

b) od Črešnje do piramide ili obratno modrom bojom; ...

Sve ove oznake budu nalaštene uvijek s desne strane staze ili puta vodećeg iz Zagreba prema gori, i to na drveće ili pećinu. Nu za kratko vrieme osvjeđoči se odbor, da su ti znakovi, osobito oni u šumi obćine Gračani, stranom izsiećeni, stranom odrubljeni ili blatom zamazani. Odbor na to zaključi, da se dadu napraviti pločice sa napisima, te da se iste pribiju čim više gore na stablu, nu ipak tako da ih svatko lasno uoči; ovaj nalog izvedoše eg. M. Lenuci i L. Schlosser 8. kolovoza: posav tajnik Schlosser 10. kolovoza opeta na Sljeme opazi da većina tih pločica — ponajprije onih nalazećih se u obćinskoj šumi gračanskoj — manjka, a pode mu i za rukom da dozna za ime seljaka iz Gračana, koji da je u družtvu sa drugimi skidao te znakove. Na to se obrati upravni odbor dopisom svojim d.d. 11. kolovoza na slavnu podžupaniju ovđje, te umoli istu, da bi blago izvolila pozvati dotičnoga seljaka pred se, te istoga po postojećih zakonih i prepisnih kazni, a ujedno mu dosudi, da imade namiriti trošak družtva; te nadalje da uputi poglavarstvo dotične obćine, da ono svoje suobčinare poduči o svrhi tih znakova. Na ovu svoju prošnju dobi odbor slijedeći odgovor:

Br. 1914.

Vraća se

slavnom upravljajućemu odboru hrvatskoga planinskoga družtva

u Zagrebu.

uz prilog prepisa kaz. reg. iz kojega će slavnoisti razabrati, da krvinja dokazana nije, a s toga morala je kr. ova podžupanija tuženika od obtužbe riešiti.

Kr. podžupanija
u Zagrebu 17. veljače 1883.

Veliki župan
Ivan Vardian s.r.

Ovu osudu nije bilo težko izreći, jer bude riešenjem slavne kr. podžupanije d.d. Zagreb 14. kolovoza 1882. br. 9990 na ročište za dan 29. kolovoza 1882. pozvat samo obtuženik, a nijedan po odboru u tužbi navedeni svjedok, kod ovakova postupka lahko bijaše obtuženu seljaku nekati učin, a podžupaniji izreći osudu: »M.S. riešava se od pritužbe radi pomanjkanja dokaza«.

(Spomenica HPD-a, Zagreb 1884. g.)



SLJEME



DOM ŽELJEZNIČARA LJEMENSKI ZVOR



LEGENDA:

- PUT PREKO TUSTOG VRHA
 - - - OSTALE MARKIRANE BD
 - - - NEMARKIRANE STAZE
 - - - ASFALT
 - - - MAKADAM
 - ? IZVOR
 RUDNIK
 TUNEL

CRTEŽ: dr. BERISLAV BANEK

Muke su prolazili naši slavni preci, a muke prolazimo i mi planinari idući danas istim ovim stazama. A te staze preorane stoje, gube se i nestaju na širokim razrovanim pistama i ogoljelim bedrima planine. Što ostaje nakon harača šumskih radnika?

Bolesna je naša Gora. Bolesna od ljudi, polako ali sigurno nestaje nebrigom.

Ovim člankom bila nam je želja skrenuti pozornost na jednu planinarsku stazu koja je nakon Leustekova puta, možda udobnijeg, ali manje prirodnog, te izgradnjom žičare sve više zapuštena. Kako je vidljivo, baš ta staza je nekoć bila glavni pravac kretanja ka vrhu. Ona ide jednim od najljepših predjela s ove strane Zagrebačke gore na Sljeme, a Tušti vrh kao da dominira nad gradom. Isto kao i drevni Medvedgrad vidljiv je skoro sa svih strana jer su orijentir pogledu tri velike tabule radiokomunikacijske mreže. On je kao čuvatog tog starog puta. Zapadna strana gleda prema hrptu Breštovca koji ga dijeli od Velikog Plazura (sv. Jakob), Kraljičinog zdenca i Medvedgrada. U ovom području još uviđek čopor divljih svinja zna pobuditi strah kod prolaznika. Istočno prolazi žičara, a pogled dopire preko Adolfovca dalje do Muške šume, kako je zovu mještani. Južno se kao na dlanu pruža tlocrt našeg grada i da-leke Vukomeričke gorice.

Uz ovaj tekst priložena je shematisirana planinarska karta s izvornim nazivima nekih dijelova šume, za koje postoje ti nazivi od davnine. Kako u novijoj planinarskoj literaturi, bilo planinarskim priručnicima ili kartama, ti nazivi nisu rabljeni, ili su neki približno ili pogrešno smješteni, to bi bila želja upoznati čitatelje za buduća vremena. Nazivi šume uzeti su od najstarijih mještana Gračana kojima i danas ta šuma daje dio sebe, te služe kao topografski orientir u međusobnom komuniciranju.

Kako je vidljivo, nekoć, kad su markirane prve planinske staze, upravo ti mještani bili su ljuti protivnici »novotarija« u šumi, vjerojatno se bojeći za svoju sigurnost i finansijske izvore koje su crpili iz te šume i svaki potez izvana oni su smatrali agresijom na njihova dobra. Danas to zasigurno nije više tako, jer čitav ovaj kraj koji živi na obroncima Medvednice vidi kako ona iz dana u dan propada, kako je sve manje šuma, a sve više krčevina, kako kamioni sa stoljetnim stablima, koja su navodno neizlječivo bolesna, »zdravih srdaca« putuju vjerojatno tudincu preko granice, dok one bolesne kestenove šume teško da su i primjetljive onima koji su zaduženi za održavanje.

Ne znam otkad, ali unazad dosta godina nismo vidjeli novopošumljenih područja, osim gustog semoniklog žbunja i grmlja.

Šarom od Ljubotena do Dolne Lešnice

Dr. RADOVAN KRANJIĆEV

KOPRIVNICA

Sreća — to je biti s prirodom, gledati je i s njom govoriti.

L. N. Tolstoj

Zamišljena i dugo očekivana i pripremana planinarska višednevna tura grebenom Šar-planine bila je pred nama. Početkom je trebao biti uspon do planinarskog doma i vrha Ljubotena. Već u dobroj fizičkoj kondiciji zbog prethodnog puta Jakupicom i Karadžićom, nas osmero planinara iz PD »Bilo« u Koprivnici našli smo se jednog srpanjskog popodneva u vrućem Tetovu. Nakon dugog kišnog razdoblja konačno je osvannuo prvi topao ljetni dan. Da je tome zaista bilo tako, podsjetio nas je i divan prizor koji ugledasmo s vlaka na jednoj usputnoj željezničkoj stanici od Skoplja prema Tetovu. Više od dvadesetak leptira jedaraca i lastinih repova, s nekoliko admirala, sklopljenih krila, u gustom poretku, sisalo je vodu s vlažnog tla kod obližnje stanične česme. Nažalost,

bilo je suviše malo vremena da ovu lijepu i posve rijetku sliku i fotografiski zabilježimo.

U Tetovu je trebalo, poslije susreta s našim priateljem i vrsnim planinarom Boškom, na brzinu popuniti zalihe hrane i rasipati se za prijevoz do Vratnice ili Starog sela, ishodišnih mjesta za uspon do planinarskog doma Ljuboten.

Premda u pravcu Vratnice svaki sat odlazi jedan autobus, ovaj kojim smo mi pošli oko 15 sati, bio je pun kao čaša. Podsjetilo me to na one poratne dane kad smo se često i na jednoj nozi vozili našom željeznicom ili rijetkim autobusima. U vozilu je, izgleda, bilo više putnika koji stoje od onih na sjedećim mjestima. To su iz Tetova radnici jutarnje smjene odlazili svojim kućama. Gusto naseđen je ovaj tetovski podgor i lokalni autobus staje svaki čas. Srećom do Vratnice nije da-



Naš logor kod prihvatišta pod Crnim vrhom. Pogled na Kobilicu i najviše šarsko područje

Foto: Dr. R. Kranjčev

leko i za nepun sat vožnje evo nas na odredištu.

Nakon tegobnog snabdijevanja benzinom potrebnim za naše kuhalo, s »ormarima« na ledima prelazimo most na Ljubotenskoj (Vratničkoj) reci i uz njenu lijevu obalu započinjemo naš višednevni pohod visokoj planini. Planinska staza, strma i zavojita, čas je dobro vidljiva i označena, čas se gubi u travi i šikaru pa svaki čas zastajemo i tražimo najprikladniji put. Vidi se da ovuda davno nisu koračali planinari a ni markiracije nisu kakve bi trebale biti, pogotovo za nas koprivničke planinare koji ovuda prvi put prolazimo. Nije da se može zalutati jer nam je glavni smjer kretanja poznat, ali traženje najboljih prolaza i staza nepotrebno oduzima raspoloživo vrijeme i nalaže stalnu opreznost koje inače ne bi trebalo biti u tolikoj mjeri.

Vododerine i potočiće prelazimo svaki čas a guste šume kestena i makedonskog hrasta pružaju ugodnu hladovinu. Nekoliko koza s obližnjih obronaka i šikare znatiželjno bulji u nas. Staza krivuda pod deblima kestenova. Na kestenu(!) mnogo polunametnika imele, a pod deblima i u travi prava riznica gljiva. Njih, izgleda, na ovim ljubotenskim padinama nitko ne bere. Vidika još nema a tek povremeno dolazimo do prorijeđene šume i manjih osunčanih livadića na kojima, u toploj suncu, sve vri od života. Krajolik djeluje ugodno, gotovo pitomo, podsjećajući na trenutke na velike gajeve s bujnom travom i prorijeđenim drvećem. Tek odatle pogled može posegnuti duboko dolje gdje su nanizana sela Donjeg Pologa. Izmaglica prijeći daleke vidike, ali se ipak prilično jasno zapažaju

obrisi centralnih makedonskih planina Jakupice i Karadžice. Dio Pologa prekriva magličasta koprena a iz nje se jedino izdvaja bjelosivi dim tvornice »Jugohrom« iz Jegunovaca. Kažu da je ozbiljan zagađivač atmosfere u ovom prostoru.

Dva tri puta po jedva otkrivenoj zaraštenoj stazi presijecamo mnogobrojne zavoje i tako kratimo hod po šumskom putu do kojega smo dospjeli. Put je širok i za ove planinske prilike izuzetno dobar, a vodi iz Starog sela ravno do planinarskog doma pod Ljubotenom. Na svakom koraku po njemu se slijevaju bezbrojni potočići s bistrom gorskom vodom. Došavši na jednu divnu kamenu zaravan, visoko iznad lijeve obale Ljubotenske reke, u kratkom predahu razgledamo okolicu. Sada nam je stajalište visoko na padinama Ljubotena te s ovoga divnog vidikovca okom zahvaćamo veći dio gornjeg toka rijeke čije vode se cakle na suncu. Gorske padine sve su šumovite a samo uska prosječena dolina rijeke dopušta pogled tamо prema jugu.

Uz bukvу sve je više crnogorice. Divovska bukova stabla, stojeća i ona raspiljena, mjestimično pružaju s okolinim raslinjem prasumski izgled.

— Još je pola sata do planinarskog doma — obavještavaju nas šumski radnici kod usputne barake. Znači, one goleme raspiljene bukve, dovaljene do mjesta utovara, njihovo su djelo.

Ostavljamo gustu šumu i pred nama su prostrana pasišta i stada ovaca s pastirima. Kako se naglo promjenio okoliš! Iza obronka je planinarski dom »Ljuboten«, danas pod upravom poduzeća »Jugohrom« iz Jegunova-

ca. Prema topografskoj karti nalazi se na 1580 m, premda se u nekim vodičima a i prema mišljenju ovdašnjeg domara navode druge vrijednosti. Na ovoj tetovskoj strani Šar-planine danas više i nema drugih planinarskih domova osim ovog i onih dviju kuća (ribarska i šumarska) u Dolnoj Lešnici. Tu je, doduše, i dom Jelak nedaleko od Popove Šapke, ali to više i nije planinarski dom već odmaralište radnika »Teteksa« iz Tetova. Eto, tako danas stoe stvari s planinarskim objektima i mogućnostima prihvata planinara na ovoj 80 kilometara dugoj planini. Nimalo ohrabrujuće za razvoj planinarstva i promicanje planinarskih ideja. I to je jedan od činilaca, dakako bitnih, koji uzrokuju da ovamo na više dana ne dolazi veći broj planinara. U to smo se i sami uvjernili narednih desetak dana boravka u planini.

Već su električna svjetla bila upaljena kad smo prekoračili prag doma pod Ljubotenom. Ljubazni domaćin Nikola udobno nas smjesti u jednu veću prostoriju. Dom je uredan, prostran, dobro opremljen. Kako bi bilo divno ovdje boraviti barem nekoliko dana i praviti izlete u okolicu. Želja koja nije tako teško ostvariva. Vedra zvjezdana noć, tihia i relativno topla, nagovijestila je lijep sutrašnji dan. Potvrdi nam to i Nikola:

— Vi ste nakon poduljeg razdoblja donijeli ovamo lijepo vrijeme.

I bilo je tako sutradan i narednih dana. Zorom ostavismo ovaj lijepi dom a na odlasku nam domar pokaza kojim putem treba krenuti prema vrhu Ljubotenu i kako doći do Piribega koji se odavde nazirao u jugozapadnom smjeru. Tamo smo, naime, namjeravali provesti prvu noć pod našim šatorima.

Besputnim kamenjaram i zatravljenim površinama, tek nakratko slijedeći ovježne staze kojih je ovdje bezbroj, savladali smo visinu krećući se sjeverozapadnim pravcem ispod golemih točila s jugozapadne strane vrha. Tek kad smo dohvatali podnožje tih dugačkih kamenih jezika, stupisemo na dobro ugaženu stazu koja je u nastavku puta presijecala kamene osuline, samo tu i tamo prošarane malim i umirenim zelenim plohamama. Rijetko gdje se vide ovakve pokretne gomile kamenja. Uspon je blag a naša staza nalazi se još u jutarnjoj sjeni golemog stošca Ljubotena — nama sa sjeveroistočne strane. Obilazimo u širokom luku lijevi izvoristi krak Ljubotenske reke a desno pred nama, obasjana prvim zrakama sunca na svom tjemenu, iskače iz okolnog kamenjara lako prepoznatljiva Kozja stena (2050 m) — veliki kameni stršak koji se naglo povećava kako smo mu sve bliže i bliže. Pokretna točila koja traversiramo gotovo su bez ikakvog biljnog obraštaja. Samo male poličice prekriva nešto zelenila te poneki predstavnik zajednice biljaka točilarki. Uz lijep izvor podno Kozje stene s prvim jutarnjim zrakama sunca imamo predah i doručak.

Malo iznad nas je predio zvan Šija (2120 m). Sad oči mogu obuhvatiti veće udaljenosti a i greben Šare, ispresijecan i razrovani udubljenjima, osobito s one sjeverozapadne strane, ukazao se u svoj svojoj veličini. No najimpresivnije od svega djelovao je golemi stožac Ljubotena čiji vrh zapravo s ovog stajališta i nismo još mogli sagledati. Skoro nagazih na divan grm rascvalog sleča (Rododendron sp.) na tom šarenom i zatravljenom prijevoju. Iznenadi nas snažan vjetar koji je puhan, reklo bi se, iz čista mira, jer je samo nekoliko metara niže, gdje smo se sklonili, bilo povsima tiho.

Trebalo je sat vremena da se odavde popnemo na vrh. Više puta smo pomislili da je on pred nama, ali svaki puta kad bismo se približavali takvom uzvišenju, ukazalo bi se iza njega još više. Staza nas vodi pretežno po siparu i među manjim kamenim blokovima. Rascvali drijas, u društvu s još nekoliko vrsta kamenika i srebrnolismom petoprstom, najprisutniji su predstavnici flore na ovim zapadnim ljubotenskim grebenima. Malo je tu drugog zelenila, no među njima ima nekoliko zanimljivih biljaka točilarki i stijenjača. Kao da je biljni obraštaj bio sve bogatiji i privlačniji kako smo se više primicali vrhu. Na njemu mnoštvo žutih busenova sunčanice.

Vrh Ljuboten (2499 m) ostavlja svojim smještajem u odnosu na okoliš snažan dojam. Tamo u daljini prema zapadu, stisnuto u cirku među dvjema planinskim grebenima, plavi se Livadičko jezero. Pogled prema jugu otkriva u daljinu i izmaglici u nekoliko planova visoke vrhove masiva Jakupica-Karadžica sa Solunskom glavom. Kao da je netko na golemoj pozornici poslačao velike draperije u svim nijansama plavog i zelenog. Djeluju kao sofite pod kojima leži selima iskićeni Donji Polog. Uživanje u promatranju okolice, cvjetni obraštaj po tjemenu vrha i toplo sunčano popodne bez oblačka na plavom svodu i bez daška vjetra — bili su velika nagrada za uloženi trud a i velika radost i zadovoljstvo zbog drugovanja s ovom osobitom planinskom prirodom.

Zadržavajući uglavnom dostignutu visinu, od Šije smo pošli jugozapadnim padinama podno Kule (2314 m) i Livadice (2491 m) prema Piribegu. Obilazili smo izvorišne ogranke Ljubotenske reke a kroz svo vrijeme krov doma pod Ljubotenom stalno nam je bio na vidiku. Tek odavde se opažao čitav greben kojim smo se sa zapadne strane primicali prema vrhu Ljubotena. Saznali smo da kota 2522 m nije Piribeg već Kućinagledski vrh, a Piribeg da je predio grebena sjeveroistočnije od ove kote. Kad sam dosegnuo visinu tog grebena (oko 2400 m), svrnuo sam po prvi puta pogled na kosovsku stranu planine. Ona je mnogo krševitija, padine su strmije i s više snijega. No greben na koji sam zašao s pravom nosi svoje ime. Uragan-



Pogled s Kućinagledskog vrha na dio Piribega i vrh Ljuboten (desno)

Foto: Dr. R. Kranjc

ski vjetar bio je toliko snažan, u inače divnom danu, da o nekom mirnom razgledanju i snimanju nije moglo biti niti govora. Zračna struja brisala je sve pred sobom. Ipak zastah osupnut bogatim obraštajem biljaka stijenjača, uglavnom kamenika, na nekoliko stršćih stijena ali i svuda po tlu gdje su se bijelili gusti busenovi nekog klinčića.

Tu spazih i jezerce, lokvu, a pored nje i širok novoizgrađen put koji vodi s kosovske strane planine sve do samog vrha. Na tom vrhu, Kućinagledskom, kako rekoh, stoje neke čudne naprave poput onih uredaja za žičaru. Vrh je skoro uništen prirođan izgled zbog nedavnih gradevinskih radova i mnoštva raznog otpada. Začudo, na njemu niti najmanjeg daška vjetra! Ono jedino što s ovog visokog vidikovca zaslužuje pažnju namjernika je pogled prema jugozapadu — pogled u sunovrat do Grabovičkog prijevoja (2325 m) koji prethodi Maloj Grabovici (2510 m) — trase kojom smo sutradan trebali proći, kao i pogled prema sjeveroistoku gdje na obzoru i dalje dominira kršni stožasti Ljuboten. Već odavde s vrha, šarski greben u nastavku pokazuje svu svoju divljinu i razlomljenost za razliku od relativno pitomih i zelenih padina kojima smo se kretili dovde. Šara dalje, s obje strane a ne samo grebenom, mijenja svoje lice, opominje i upozorava, ali i neodoljivo privlači svojom divljom ljepotom.

Podigosmo logor južno od Piribega kod prihvatnice Piribeg. Bolje reći bivše prihvatnice, jer ovo što je od nje ostalo samo je velika gomila kamenja. Tu blizu jednog potocića na travnatom terenu postavismo svoje šatore. Prema ranijem dogovoru ovdje je

uslijedio susret s našim prijateljima planinarima iz Tetova koji su nam se pridružili u nastavku puta.

Premda smo zanoćili na zamjetnoj visini, uz prikladnu planinarsku opremu spavanje je bilo ugodno toplo. Tek je na mahove jači vjetar nadimao šatore poput balona i unio malo nemira i nesanice u očekivanju sutrašnjeg dana. No vedra noć i sunčano jutro povratio nam dobro raspoloženje. Ako se k tome doda i topao šarplaninski čaj koji smo ubrali na licu mjesta i koji je naš Stjepan znalački priredio, raspoloženje je bilo još bolje. Naime, svuda u okolici raste planinski blaženak (*Geum montanum* L.) čiji rizom, svjež ili posušen, u ovim krajevima služi za pripremu aromatičnog i ukusnog čaja. Identifikaciju od prije poznatog i osušenog podanka s nadzemnim dijelom biljke kojem je pripadao, otkrili smo i utvrdili upravo ovdje pod Piribegom.

Uranili smo s prvim sunčanim zrakama i krenuli prema jugozapadu obilazeći Kućinagledski vrh. Jezerce i Čaušica bili su sada pred nama.

Ako planinar igdje u nas želi doživjeti i upoznati ponajeće planinske vrleti i krševlje bezvodnog krajolika, s golemlim i bez ikakvog reda nagomilanim silikatnim blokovima, onda će to moći upravo ovdje. Ispod Jezerca (2604 m) dobro se zapažaju dva Dobroška jezera u prostranom i relativno pitomom cirkusu. U većem luku obilazimo ih sa zapadne strane. Planinski greben od Jezerca preko Čaušice (2640 m) do Bistrice (2540 m) predstavlja najdivlje, veoma slikovite i za kretanje najteže dionice grebenske ture po

Sar-planini. To je prilika da se uoče golemi kontrasti između šarskih pitomih zelenih pasišta i ovih razlomljenih visokih vrhova i grebena. Po njima, skakutajući s bloka na blok, često se koristeći i rukama, odmičemo prema jugozapadu. Svaki čas novi prizori, jedinstveni vidikovi, kruženje pogledom po bespuću, po odronima i navaljanom kamenju, jezerima i snježištima s obje strane grebena. Kad krajolik promatraš iz daljega, čini ti se da tim krševljem čovjek ne može proći. No to je samo privid. Divljina okoliša i djelovanje iskonskih prirodnih sila snažno se doimaju čovjeka i zaokupljaju svu njegovu pažnju. I teret i umor nekako postaju manji. Rijetko gdje se susrećemo s ovakvim reljefom, s ovakvom pomalo nestvarnom i rijetko vidjenom plastikom. Ovdje vlada kamen. Samo crvenilo i zelenilo po njegovoj površini otkriva prisutnost lišajeva — tih bioloških pionira u ovom bespuću. Magle i niska naoblaka na časove skrivaju nam i najbliži predio te se ponekad krećemo nasislje, ne opažajući čak ni druga nekoliko metara ispred sebe. A onda negdje tamо dolje svjetlost sunca obasja dno cirkа s plohama snijega i kreće se žurno po strmim stranama grebenja, sve više i više, kao da žuri ispred nas da nam razbije magle i ogrije put.

Između velikih blokova, po bespuću i u najvišoj zoni Čaušice iznenadi nas množinom i divnim žutim cvjetovima čuvena lincura (*Gentiana punctata* L.). Ponegdje su prostori među kamenjem bili posve ispunjeni njenim bogatim zelenilom i cvjetovima.

Primalo se i podne te nadosmo prikladno zaklonište od sunca i vjetra u udubljenju među kamenjem. Boško reče da su to Kotlovi. U blizini je i veliko snježište, jedino u ovom bezvodnom kraju, gdje popunismo zalihe vode. Osim rijetke trave u kamenjaru, jedino što oživljava ove šarske vjetrometine jesu divni plavi cvjetovi jedne nisko razgranjene zvončike te nekoliko primjeraka kamenike s bijelim crveno istočkanim cvjetovima.

Odmor i okrepa ovdje su nam zaista prinali a vrijeme je brzo odcinicalo.

Šara na sve strane od svog grebena pruža mnogobrojne ogranke pa onome tko prvi puta ovuda prolazi treba vremena da se snađe u tom, ponekad maglom zavijenom kamenom labirintu. Do našega današnjeg cilja, Crnog vrha (2534 m), odnosno prihvatinice pod njim, još je dobar komad puta, ali uz iskusno vodstvo trojice naših Tetovčana brzo i lako savladavamo sve prepreke. Tako ostaje iza nas najteža dionica uopće na Šari, ali osobito privlačna i lijepa u svojoj divljini. Pitomiji predjeli podno Bistrice (2540 m) omogućili su nam lakše kretanje.

Na tom dijelu puta veliki greben Kućababe (2522 m) sve se više isticao a velik usjek rijeke Tearačke Bistrice u njenom podnožju

još je više pojačavao njene oštре i strme strane. Samo taj dio Šar-planine, od Vrčika (2093 m) do Crnog vrha, s dugom dolinom Bistrice, mogao bi se danima upoznavati. U dolini Bistrice, nekoliko kilometara uzvodno od mjesta Tearce, nalazi se, kažu, lijep turistički objekat »Tri vode« pod upravom istog onog poduzeća iz Jegunovaca.

U podnožju Bistrice, u predjelu zvanom Dobra strana (2450 m) nalazimo opet jedan izvor, sada već prijeko nam potrebne vode. Kad smo se s njega ponovo vratili usponom na predašnju stazu, skoro nagazismo na omanju riđovku. Bio je to jedini primjerak ove opasne zmije otrovnice koji smo susreli na Šari za vrijeme svega našeg boravka. Završio je kao konzerviran primjerak u alkoholu našeg herpetologa Zdravka.

Crni vrh — istaknuti vis u ovom dijelu planine, bio je pred nama. Jugoistočno od vrha na valovitom zelenom prostoru ugledasmo prihvatinicu pod Crnim vrhom. No to su bile samo ruševine. U blizini pored škrta izvora postavimo svoje koničište. Prijale su nam zrake zalazećeg sunca. Bilo je divno s ove visine (oko 2350 m) promatrati nama južne predjеле planine prekrivene žutonarančastim sjajem sunca u smiraju dana. Mogli smo odavde prepoznati mnoge poznate i manje poznate predjele centralnog dijela planine. Kulminirale su dvije uzvisine: tri najviša šarska uzvišenja s markantnim Titovim vrhom (2747 m) te golem i nazubljen masiv Kobilice (2526 m) koji se od našeg stajališta u luku snažnije povijaja prema jugu, odnosno jugozapadu. Nisko prema jugu pogled klizi koritom Vejačke reke i otkriva malo seoce Vejce čija su se bačila razasta po obroncima Kobilice i Crnog vrha. Jugoistočno, s onu stranu doline Pene, jasno se vidi kuća Jelak, a na sjevernim padinama Ceripašine protegla se u cik-caku nova bijela cesta koja vodi od Popove Šapke u Dolnu Lešnicu. Golemo udubljenje kojim protječe rijeka Pena zjapi pod nama svojim prostranstvom i daje naslutiti jedinstvene reljefne osobitosti čitavog ovog prostora. Ovi nezaboravni vidici i trenuci provedeni na sunčanoj padini pod Crnim vrhom, kad se mišići opuštaju, misli roje i dojmovi sređuju, bili su dostatna naknada za sve napore što ih je danas zahtjevala Čaušica sa svojim razlomljenim stijenama. Najbliži bačilarci s vejačkih bačila, znatiželjni susreta, pohodiše nas u vrijeme našeg pripremanja konaka. I začas su ove crnovrške padine oživjele: ljudi, psi i neveliko stado konja svojim glasovima i prisutnošću ispunile cijelo prostor.

Tiha i prohladna noć pod šatorima pružila je potreban odmor. Zahladilo je tek pred jutro. Kad smo izvirili iz svojih vreća, oko nas je bilo sve bijelo od debelog mraza. Na ovom mjestu, čini se, nalazi se pravo mrzište, jer malo podalje uz obronke nije te pojavio na tlu uopće bilo.

— Dobro jutro! Kako ste? — čujem pozdrav i ugledah stranca koji nas sa svojim ključetom posjeti u ovo prohladno jutro. Neobičan susret u ovo vrijeme! Stranac kao da je naslućivao naše iznenadenje i pitanje.

— Idem brati lincuru, tamo na Čaušicu.

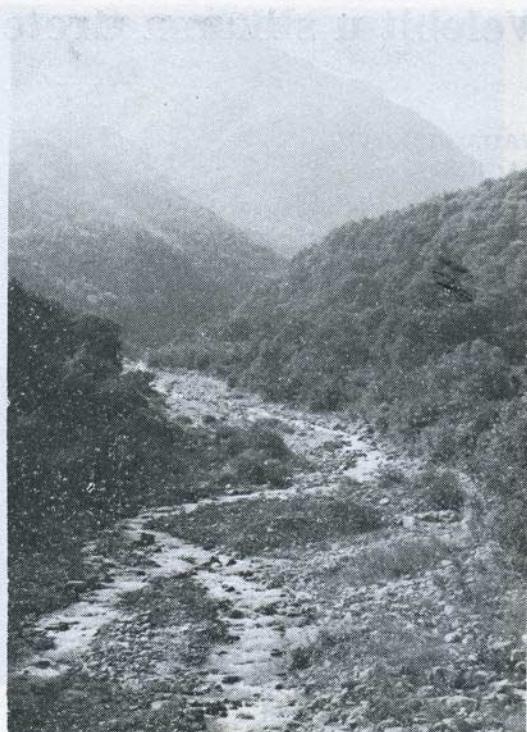
Saznali smo od njega još i to da tvornica Alkaloid iz Skoplja otkuplja kilogram korjena ove cijenjene i mnogo tražene ljekovite (i vrlo otrovne!) biljke po 700 dinara za kilogram. Rijetki su, doduše, oni koji poput našeg posjetioca odlaze u ova daleka planinska bespuća, gdje ta zaštićena biljka još obilno raste, i koji vade njezin korjen. No, dokle takva štetna praksa?

Jasno smo zapažali trasu našeg puta prema Kobilici. Teren je zatravljen, blago valovit i lagan za kretanje. Obilazimo Kobilicu s njene istočne i južne strane. Padine su joj pitome, zelene i stepeničasto se spuštaju prema dolini Pene. Osobitost šarskih krajolika ovdje na svoj način dolazi do izražaja. Sve do blizu 2000 m visine na tim, prema jugu eksponiranim terasama, zelene se polja, i zlati se žito. To je ona nezaboravna slika koju opažamo još izrazitije s one druge strane, na primjer sa Ceripašine. Vapnenački stršci i nazubljen Kobiličin greben sjeverno od naše staze drugo je lice ovih širokih panorama.

U širokom luku i bez mnogo napora obilazimo izvorište jedne Penine pritoke. Sve su to veliki pašnjaci, s mnogo stada ovaca, u čemu prednjači pašnjački predio Murava na domak Karanikoli (2473 m). Ovdje nas ostavljaju naši prijatelji iz Tetova koji odlaze kući a mi produžimo prema karanikolskim jezerima odakle ćemo se još danas spustiti u Dolnu Lešnicu.

Jezero Golemi Đolj na Karanikoli nalazi se u dnu cirka čije strane se jače izdižu u sjeverozapadnom pravcu. Plava voda jezera s istaknutim izobatama djeluje kao mali dragulj u ovom kamenom i mjestimice ozelenjelim okolišu. Trebalо se popeti od jezera sjeverozapadno uz greben na planinsko bilo, odakle se otvara divan vidik na naš današnji cilj — dolinu Dolne Lešnice (1450 m), gotovo tisuću metara nižu od našeg stajališta, te na kanjonski probor rijeke Pene ispod najviših šarskih vrhova. Dapače, opazili smo i krovište šumarske kuće u Dolnoj Lešnici, gdje smo se namjeravali smjestiti.

Mlađi članovi u našoj skupini računali su da je cilj na dohvrat ruke, ali se ubrzo uvjerile da nam je za silazak ovim besputnim grebenjem, kamenjarima, pašnjacima i korigima bezbroj rječica i potoka, bilo potrebno s našim teretom i nekoliko sati. No, vremena



Ljubotenska (Vratnička) reka u svom gornjem toku
Foto: Dr. R. Kranjčev

je bilo dovoljno i nakon mnoga zastanaka i predaha naposljetku siđosmo u dolinu. Šarski grebeni nakratko su ostali za nama. Dolna Lešnica nam je u narednom šestodnevnom boravku omogućila razgledanje i upoznavanje ostalih, bližih i daljih šarskih predjela i vrhova.

Planinarske višednevne ture ovakve vrste, kakva je bila naša šarskim bilom, dostupne su i ostvarljive samo za one dobro psihički i fizički pripremljene, prije svega za one sa snažnom i bogatom motivacijom koja može zatomiti i povećani umor i nadoknaditi odstupnost mnogih udobnosti. Tada se lakše podnosi i tvrd ležaj, i povremena žed, žarko sunce i hladna jutra te mnogo toga drugog. A sve u želji da se otkriva nepoznato, da se uživa u ljepoti i u neposrednom druženju s prirodom. Putovanje i planinarenje u tom slučaju mnogo je više od običnog turizma i rekreacije. Pored tjelesne djelatnosti to je tada i bogata duhovna aktivnost kojoj su, na kraju, podređeni svi tjelesni napor i probici.

Velebit u slikama Grete Vizler

NADA FISKOVIC

ZAGREB

Kada put povede prema planinama — tim prijetećim gromadama ili utočištu, u nama se javlja želja da im se približimo, da ih osvojimo.

A Velebit mijenja svoju čud; kao biće sa stotinu lica iznenadi nas svojom oporošću, postaje tvrd i strog, te se nužno povinujemo tom prkosu dok pratimo svoj nijemi dijalog s okružjem. Polako nas obuzima i nadvladava, nesvesno prihvaćamo pravila igre, prihvaćamo prirodu, spoznajemo je.

I ne može slikar proći predjelima Velebita a da vrtlozi doživljaja ne uzinemire njegov unutrašnji svijet, tako se rađa slika.

»Zaokret u stjeni« (1982. godine) pokazuje koliko stijena svojim strukturama — pradavno češljana vrućim silama lave, inspirira dinamičnu kompoziciju.

Napinjanje svjetle plohe između tamnih poteza jasno usmjerenih u daljinu stvara napetost koja inicira kretanje.

Našavši se među stijenama čovjek je uhvaćen u mrežu spokojsstva. I u toj tišini monumentalnog pejzaža bljesne u okamenjenom prostranstvu iznenadni lepet orlovnog krila a oko ga prati u nijemom letu, i beskonačnost

tišine još više potcrta svečanost prizora. Orao, poput kralja tišine, dostojanstveno i sporo odbrojava vječnost i sam vlada klancem čvrst u svojoj snazi i ljepoti.

»Orlov klanac« (1986) slika je koja sugerira čudesnu dominaciju orla, sa samo jednim centralnim akcentom slikarica Greta Vizler postiže zgusnutost kompozicije. Boja kontrastom bljesne i djeđa se zaokruži u jasnu cjelinu. Njeno svjesno napuštanje detaljiziranih opisa otvara mogućnost sljedenja jačine vizije proživljenog doživljaja.

U slici »Farovi na Velebitu« (1982) kompozicijom linija koje se u perspektivi približavaju stvaraju se planovi i kroz njih se nazire sažet doživljaj prednog puta.

Element brzine — koji transponira i pejzaž i naše viđenje — prožima stvaranje Greta Vizler, označava njen osebujan prilaz i njenu viziju čini složenom i novom.

»Zaokret na visini« (1982) je slika u kojoj se dinamičnost usmjerenja poteza zbirava u dubinu a zakriviljene linije potvravaju to kretanje. Pokret u gesti, kroz boju, u kompoziciji, to je snaga ovog slikarstva (jer nemojmo zaboraviti da slikarstvo Greta Vizler izrasta na vizijama iz jurećih kola).



Greta Vizler:
Orlov klanac
(ulje, 1986)

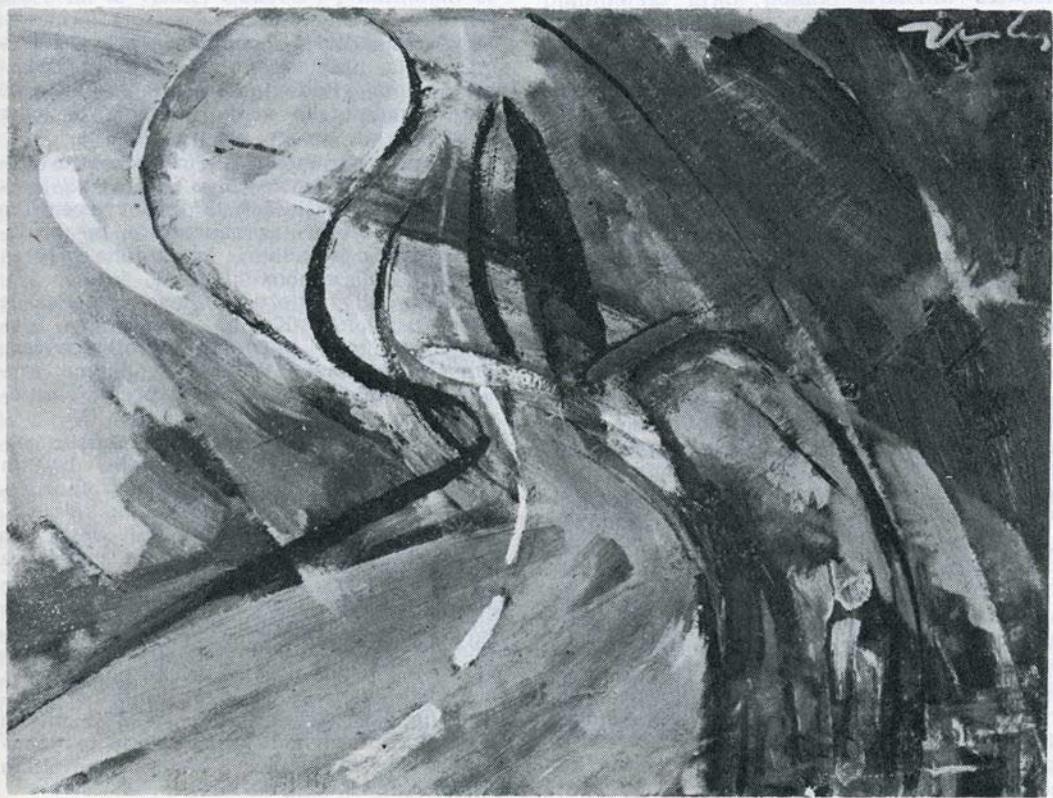


Greta Vizler: Zaokret u stijeni

Ulje na platnu, 1982.

Greta Vizler: Prečica

Ulje na platnu, 1984.



Tako se redaju djela i slikarica priča o sebi, o sukobima i izmirenjima s krajolicima, o borbama u sebi dok slikarski ne ostvariti svoje vizije.

Izmoreni od te drage borbe s okružjem nadmenim i prisutnim, gotovo zarobljeni od dramatičnosti, našavši se na zelenoj strani Velebita obuzima nas opuštanje i poput jelena koji se sladi u bstrom svježem potoku — općinjeni zelenilom i mirisima, brzo zaboravljamo raspucalu, gnjevnu tektoniku monokromnih vizura i blažimo se u mekim obrisima ispreplitanih planova.

Kristalna čistoća gorskog jezera zrcali zelenilo i plavetnilo te nam pokazuje prozirnu i gotovo nestvarnu ljepotu koja ostaje u nama. To je atmosfera slike »Planinsko ogledalo« (1985). Očigledno je slikaričino oduševljenje naglog promjenom karakteristika pejzaža, u kontrastu između raspucale vreline monokromnog stijenja i svježine mekog, raskošnog zelenila. Smirena kompozicija kri-

stalno čiste boje, ukazuje na raznolikost pristupa Grete Vizler određenom problemu.

Izložba 1982. i ona iz 1986. godine, obje pod istovjetnim nazivom »Na putu«, obuhvaćaju niz slika inspiriranih Velebitom: njegova raznolikost i bogatstvo nalaze pun izraz u jakim potezima i dramatičnosti karakterističnoj za slikarstvo Grete Vizler.

GRETA VIZLER

Rodena je u Zagrebu. Slikarstvom se bavi od gimnazijskih dana. Učila je kod prof. Jerolima Mišea i Josipa Resteka. Član je Hrvatskog društva likovnih umjetnika od 1972. Živi i radi u Zagrebu. Dosad je izlagala 16 puta na skupnim izložbama, a deset puta samostalno: 1971. u Nacionalnom sveučilištu Trešnjevka, 1974. i 1976. u Salčanu galeriji Karas u Zagrebu, 1978. u Domu JNA na Rijeci, 1983. i 1983. opet u Galeriji Karas, 1984. u Općinskoj vjećnici grada Paga, 1984. u Hotelu »Liburnija« u Novalji, 1985. u Hotelu »Slatka« u Primoštenu i 1987. u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu. Suklusna njezina slikarstva i način percepcije je brzo kretanje. Kao tematsku potku združno je privlačila suvremeni svijet ceste i automobila, pojačanog i oštrijeg zvuka, svjetla i pokreta.

Požežani u gostima na Vranici

IVAN JAKOVINA

SLAVONSKA POŽEGA

Postaje tradicijom da požeški planinari svoj prvi veći izlet u godini, točnije proljetni pohod, organiziraju u neku bosansko-hercegovačku planinu. Ovoga puta je to bila čarobna Vranica ili, po starijim zapisima, Vratnica. Riječ je o najvišoj planini srednje Bosne, omedenoj prometnicama na kojima su smješteni Donji Vakuf, Bugojno, Gornji Vakuf, Jablanica, Konjic, Sarajevo i Travnik.

Početkom lipnja, autobusom radne organizacije »Plamen« krenulo je više od 40 članova PD »Sokolovac« iz Slav. Požege u smjeru Vranice. Loše vrijeme i neplanirani zastoj pred Banja Lukom, zbog vojne vježbe u tom kraju, nisu nimalo utjecali na dobro raspoloženje putnika. Dolina Vrbasa, jednako lijepa i atraktivna u bilo kakvim vremenskim prilikama, razbijala je monotoniju kakvu pružaju ravničarska putovanja.

U Jajcu je bio kratak odmor, tek toliko da se nešto kupi i ukrepa stare poznanike i prijatelje. Članove PD »Čusine«.

Do Gornjeg Vakufa vrijeme se popravilo. Tu su Požežane srdačno dočekali domaćin, članovi PD »Raduša«. Put se nastavlja makadamom prema »nebu«. Na jedan sat hoda pred Planinarskim domom povelik odron zemlje i kamenja primorava putnike da napuste vozilo i pod teretom naprtnjaka, vreća za spavanje i ostalih vrećica, krenu prema kočištu.

Prekrasna divlja i nedirnuta priroda, pjesma i šala, nose kolonu prema cilju. Planinarski dom »Radovina«, podignut na 1640 metara nadmorske visine, »bazni« je logor za pohode na brojne vrhove Vranice.

Otvoreno ognjište, u kojem pucketaju oblicejelovine, i topao čaj brzo su povratili snagu. Poslije smještaja ostalo je vremena za planinarsku večeru iz naprtnjače, te za pjesmu i ples uz skladbe iz kazetofona što smo ga donijeli sa sobom.

Kratak, ali osvježujući san, pomogao je ranom ustajanju. Kolona, predvodena Ljubom Barnjakom i Mustafom Duratbegovićem, domaćim ljudima i iskusnim vodičima, krenula je na cijelodnevni pohod prema zasnjenim vrhovima Vranice.

Ovdje je tek početak proljeća. Gorsko cvijeće posvuda. Stočari su iz svojih drvenih nastambi istjerali stada. Srdačno otpozdravljaju, pomalo začuđeni šarolikom kolonom. Usput se dogovaramo o kupovini ovčjeg sira u povratniku. Sve su to zahvalni motivi za »fotoškljocaroše«, koji teško odolijevaju izazovu žive i nežive prirode. Eto nas i na prvim zaostalim krpama poluzaledenog snijega. Slika je izuzetna; djevičanska bjelina snijega, sve moguće nijanse zelene boje uokolo, gore čisto plavo nebo s miroljubivim oblacima na horizontu, motivi su koji nikoga ne ostavljaju ravnodušnim. Sve je to dopunjeno žuborom potoka i zrcalima nevelikih gorskih jezera.

Požeški radioamater
Drago Mihel na Vranici
Foto: M. Kaučić



Poslije tri sata hoda svladan je treći po visini vrh u Bosni i Hercegovini, 2112 metara visoki Nadkrstac, najviša točka Vranice. Pogled uokolo, pravo kolo vrhova — Koprivnice, Cincara, Raduše, Mosora, Biokova, Čvrsnice, Prenja, Veleža, Treskavice, Bjelašnice, Trebevića, Jahorine, Konjuha, Vlašića, Vitoroga i drugih planina, pljeni, uzbudjuje, posebice one koji po prvi puta kroče na te visine. Obavezn planinarski ceremonijal »krštenja« planinarskih početnika, udarcem užeta po turu, obavljen je bučno i veselo.

Oštar vjetar, koji često mijenja smjer, i dužina puta koji je još pred našim hodaćima, prekida zabavu. Prema uputama vodiča skupina se dijeli. Jedni se vraćaju najkraćim pravcem u dom, drugi nastavlju grebenom, usput osvajajući još neke vrhove, a oni najsvježiji spuštaju se do Prokoškog jezera, gorskog oka smještenog na visini od 1636 metara. Na obalama jezera su ostaci izgorjelog planinarskog doma, te lijepa vikenica uz stočarske kolibe. Ručak na travi uz tamnozelenu površinu jezera, ugodaj je za sebe. Vodič kažu da u jezeru živi triton, endemična životinja, slična čovječoj ribici, koja još jedino prebiva u jezerima na području planine Maglić.

Inače, Vranica je pravo carstvo visoke divljači, stanište medvjeda, vuka, orla i jastreba. Mnoge legende vezane su za taj kraj, a najsljikovitija je ona o smrznutim svatovima na predjelu Vranice zvanom Sarajevska vrata. No, mnogo su stvarnije priče o bezimenim grobnim humcima (na jedan od njih su naišli i naši planinari), što kriju kosti krijumčara, nesretnika koji su ilegalno prenosili duhan iz Hercegovine u Bosnu i u planini pogibali od zvjeradi, gromova, studeni, a ponajčešće od žandarskih zasjeda.

Začudo, Vranica u toku minulog rata nije bila poprište krvavih bitaka kao njene susjede.

Priči nema kraja, ali se treba vratiti u dom. Sada već umor čini svoje; manje se zapažaju detalji uokolo, korak je sporiji, prestaje šala i pjesma a i škljocanje fotoaparata. U domu čeka vruć čaj od gorskih trava poznatih samo domaru, i okrepljujući planinarski grah, poklon srdačnih domaćina. Mnogima je još ostalo snage da zaigraju odboku, posjeti stočarske kolibe i kupe sir, da pogledaju kako se sprema jelo »ispod saća«, porazgovaraju i zapjevaju. Radost je utoliko veća što je uklonjen odron na cesti, pa se autobus našao pred domom.

Poslije srdačnog oproštaja i izmjene poklona, u povratku, trećeg dana, program je imao obrazovno-odgojni sadržaj. Naime, lijep je običaj požeških planinara da se uz boravak u prirodi planira i posjeta kulturno-povijesnim znamenitostima kraja kroz koji se putuje. Ovog puta smo razgledali spomenik na legendarnom Makljenu, grad-spomenik Jajce i spomenik na Šehetlucima nedaleko od Banje Luke.

I na kraju ovoga »hodoljublja« koga da spomenemo od pojedinaca, koji su se potrudili da izlet dobije najvišu ocjenu? Svakako Sadika Spahića, koji je godinama zagovarao odlazak na Vranicu, Matu Lukačevića, organizatora pohoda, Dragu Mikela, koji je uporno noseći antenu u UKV uredaj osiguravao vezu sa Slav. Požegom, vozača Ivicu Soldića, koji je s kaskaderskom vještinom svladavao zavoje gorskih prometnica, a ponajviše pažljive domaćine i, napokon, sve sudionike izleta koji su svojim ponašanjem sačuvali planinarsku etiku i ugled što ga požeški planinari uživaju u krugovima ljetjelja prirode.

Čistina

RUDO STARIC

KARLOVAC

Iznenada, kako je i počela, tako i prestane susnježica. Zastenje još jednom taj nepredviđivi surovi ljutac sa zapada ili istoka, zapleše iznad vrškova prastarih smrća, još jednom ih zatalasa, klone i spuzne nemoćno na tlo, shrvan umorom. Primiri se taj smutljivac, izgubi u ovom prostranstvu među vratčama, usjekama, lascima, klancima, dupljama i ispreturnim kamenitim skrovištima, omlojavio i istrošen vlastitom žestinom. Rugaju se, podsmijevaju stasiti poput svjećnjaka divovski kolosi, katedralski tornjevi, gurkajući jedan drugoga o ramena. Otrese zaostale bijele pramenove proljetnog tereta sa svojih grana i kriješta uz tih mrmiljanje. Zanjišu se divovske prane po posljednji puta a vjetrogona, sada blebetalo, storuki zvranki, prestrašeno, uteče u svoju utlinu.

Već treći dan sjedimo poput prikovanih prikaza, besposlenih trutova u brvnari, drvenoj zadimljenoj pačetvorini, proključi ovog objesnika koji gurkajući oblake sa svih strana svijetu donosi čas snijeg, čas kišu, čas susnježicu, čas srijez. Pomrsio nam do zla boga račune i već razdražljivi od napetog iščekivanja i neprospavanih noći, čekamo u čamotinji, da se vjetrorugalo, razuzdani kaos i izopačeno travanjsko vrijeme, smiri.

U okrilju vječno sumračnih zagušljivih mrkozelenih tisovačkih šuma, gdje sjekire, žage, bradve, maklje i klinovi, kopita i potkove konja i vijugave vlake još nikako da stignu, priroda se rada, živi a siromašak — uboga vlat, ili bogataš — veličanstvena divovska smrća, tihoo i bez plača, uspravno, dostojanstveno, nakose se s vremenom i polugnu nečujno na zemlju da umru.

Vrijeme gmiže kao nekada sporo škrabanje pisarevog pera po papiru, da utuće svoju osamsatnu dosadu u nekoj vlažnoj činovničkoj izbi. Debela crta koso gore pa tanka dolje. Zastane ruka na tren, umoci držalo s perom u tintarnicu a skvrčeni zglobni prsti izvuku kap plave tekućine i nastave kljucati po papiru kao kokoš po dubru. Bezimejni orač ore brazdu nečije sudbine.

— Dodite sutra — odgovori, niti ne trepnuvši na skrušeno čekanje stranke.

Odagnam predodžbu zamišljene slike i i zađem iz brvnare. Uduhjem punim plućima svježi večernji zrak, promatrajući odlazak rasklimanih posljednjih oblaka u pravcu Snježnika.

— Ha, odlazite, vi sivorepci, je li? Nogom ēu ja vas ako treba — i zamahnem onom lijevom nogom po zraku.

Zazvoni šuma od pogrda i odvrti: Ššššš... ha... ha...

Ferdo izade iz kolibe i stane iza mene. Osjetih njegove oči na zatiljku.

— S kim ti to razgovaraš?

— S vjetrom.

— S kim?

— S oblacima.

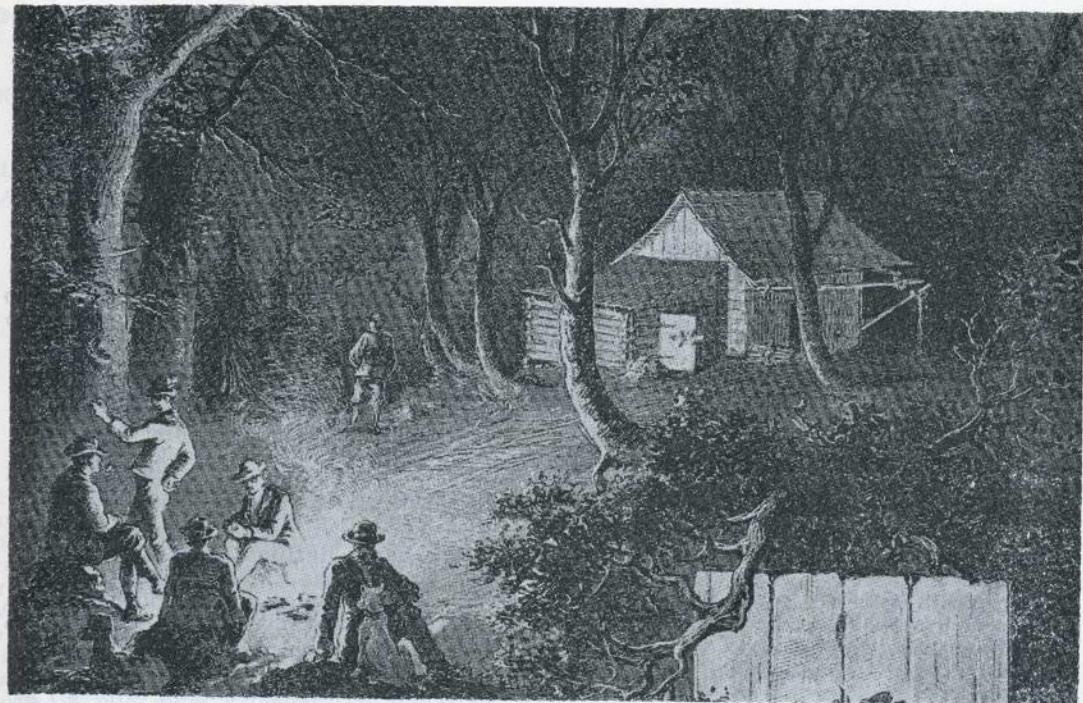
Okrenem se ljutito a njegove oči skrenu u nadolazeće nebesko plavetnilo. Uši kao u srndača prate udaljeni zuj vjetra a nos upija, traži mirise što lutaju ovim prostorima.

— Što misliš? Naredna noć mogla bi biti naša! — polutihi zamišljeni glas prekine na trenutak tišinu.

Sutim. Te riječi odjeknu u predvečerje ne kao mogućnost, vjerojatnost, nego proročanstvo koje se poput mojega zamišljenog činovničkog črčkala približava zastrašujuće sporo prema svojoj žrtvi, udarcu sudbinske točke na kraju posljednje rečenice na papiru. Krenem prema kolibi. Zaškripi tanak sloj već nastale sriježi pod nogama stvarajući prigušeno pucketavo kreštanje. Suton poput usamljenog psa krvoslijednika kojem izmice divljač, iz polumraka krošanja krene prema ubogoj brvnari da je smrvi, zdrobi čeljustima.

Sjednem na drvenu klupu u polumračnom skučenom prostoru bliže peći. Ferdo razgrne žar i baci nekoliko cjejanica u otvorenu peć. Izvuče lovački nož iz korica i reže crvenkastu, zagasito bijelu slaninu u tanke pravilne strugotine bacajući ih u nauljeni tiganj. Nagnem se i iz torbe izvadim dva, tri rukohvata krumpira i približim se vratri. Povučem zažarene cjejanice zahvaćene plamenom u pozadinu, sakupim vrući pepeo na hrpu i uronim unutra krumpire. Na stol bez žurbe stavim lonac kipuće vode, istresem smravljeni suhi šipak i zatim čučnem do vatre, Ferdo stavi tiganj na žar i čučne do mene. Promatra netremice cvrčanje slanine a kriješte plamenova bezuspješno pokušavaju zahvatiti njegovu riđocrvenu kosu i obrve. Neka nepredviđena varnica sukne, poleti u nepravilnom luku kroz uzduh, a njegove oči, zjenice, prate pažljivo njen nepredviđljivi posljednji let kroz prostor. Pogled zastane tren prije na podu, gdje će se varnica čas poslije pretvoriti u izgarak, pepeo.

Zrakom prostruji vonj pečene slanine a nozdrve miču se gore dolje, njuškajući talase mirisavog zraka. Jezikom prebacim nadošlu sakupljenu izlučenu slinu preko nepca u jednjak. Ferdini naoko tromi lijeni pokreti pretvore se u žustre kao u divlje mačke.



Brzim zahvatima prstiju poput kliješta vadi vješto garave pečene krumpire iz vrućeg pepela, otrese ih polažući ih jedan do drugog u tanjur. Reže ih u police, namaže maslacom i pospe solju mrveći je između prstiju. U limenu šalicu, iz koje se puši vrući čaj, bacim par žlica šećera lagano miješajući da se brže rastopi. Poput potke opojeni mirisi utkaju se u osnovu — užareni prostor brymare. Osjetih praznu neugodnu mučninu kako se uspinje ždrijelom a crijeva tiho zakrulje.

Započeo je svečani čin, obred u gluho doba noći. Posljednja večera! Posljednja noć! Mljackam uživajući u svakom komadiću pržene slanine. Hruste lupinjke police među sjekutićima. Srknem malo gustog tamnocrvenog opojnog čaja a hranu prebacim do kutnjaka da je zdrobe, usitne, da malo poslije nestanu u jednjaku. Zalogaji se ponavljaju. U želucu se slijede sažvakana hrana, stvarajući blaženi ugodaj. Glad se otapa poput proljetnog snijega na uzavrelom suncu.

— Ne, noćas moramo sigurno uspjeti! — prekine ovo blaženstvo večere Ferdinand glas.

Pogledam ga. Prekinem žvakanje hrane. On je i dalje jeo a odsutan pogled zurio je u prozor probijajući se kroz orošeno staklo u mrok kao da traži ili pretražuje mračan prostor gdje se sakria žrtva.

Zalogaj mi stane u grlu. Je li to slutnja ili predosjećaj koji kao da čuči na nekoj grani u dubini duše ovog čovjeka. Može li

čovjek predvidjeti i ono što će se dogoditi? Osjetih neki neobjašnjiv pritisak, tjeskobu, predznak turobne drame što će se ostvariti u praskozorje.

— Zašto to mora biti upravo tako? — sijevne mi u mozgu. Bijes nemoći prosto me opsjedne i nastavim gutati sažvakano.

— Što si rekao? — začujem odsutni Ferdinand glas.

— Ne, ništa nisam rekao — odgovorih iznenadeno.

— Ne, ti si ipak nešto rekao — promrmlja među Zubima svojim upornim, malo grubljim glasom.

Šutio sam. Neka napetost, nevidljiv naboј, poput bedema, raste, iskrne između nas. Prasnut će, raznijet će ovu drvenu straćaru.

— Ajde, idemo. Vidim da si uzbuden i nestrljiv — nastavi malo popustljivije, mirnije.

Glas mu je postao nekako mehaniji. Dignemo se. Zaškripe muklo pomaknuti stolci. Očistimo stol i počinjemo se oblačiti. Izadeemo iz brvnare. Noćni zrak pljusne u lice, osvježi obraze, probudi oči koje traže smjer, pravac kretanja, da nas upute kuda ćemo krenuti. Onaj bedem, naboј, nekako nestane, omlohavi, popusti. Dvije sjenke nestadoše u okrilju mroka, gušćem od pakline.

Kaskamo polagano, tiho, oprezno, jedan za drugim poput vukova. Šuma spava. Fucktanje polomljenih grana pod nogama slomi mir. Zastanemo. Ferdo kao da nešto osluškuje pa krene dalje. Penjemo se a zatim pre-

bacimo preko neke stjenovite grbine. Zašušti slijepljena, zamrznuta još jesenska prostirka pod težinom tijela. Ispred sebe vidim samo Ferdin sjenku i nešto poput puške na ramenu. Sjena se izobliči, pretvara u nešto veliko, golemo, ili je to samo prividjenje. Opet zastanemo. Čekamo. Osluškujemo nepomično. Nešto objašnjava rukama. Ne razumijem ga. Obilazimo neko srušeno stablo. Svaki korak, svaki pokret, svaki uzdisaj i izdisaj iz prsa proračunat je. I lupanje srca u tijelu nekako mi je preglasno. Je li to varka ili stvarni osjećaj?

Uzburkanost u tijelu raste. Ključa poput vode u loncu. Stojim iza stabla, naslonjen na hrapavu koru stoljetnika. Zjenice lutaju mrakom, tražeći, pokušavajući uzaludno u krošnjama vidjeti neku sjenku koja odudara od ubočenog. I vjede na oku treptajem navlažuju rožnjaču kao da stvaraju neki nepredvidljivi štropot, buku... ili sam zaboravio možda žmirkati. Najednom u neposrednoj blizini začujem neko coktanje. Netko mljaska jezikom. Zatim tišina. Nešto poslije začuje se tih zvuk kao da netko uporno izvlači prst iz staklenke. Pa onda opet stanka. Očajno dugi muk. A onda... dopre zvuk kao da netko vadi debeli pluteni čep iz prazne boce. Ph... ph... Zastane dah na usnama. I srce na tren prestane kucati i osluhne neobičan zvuk. Nedje gore, među naslaganim granama mračne krošnje, začuje se kao da kosac brusi kosu prije početka košnje. Iskoristivši taj trenutak, skoro nečujno, u nekoliko skokova dojurimo do zaklona narednog stabla zadrzavajući dah u plućima. Igra se ponavlja.

— Brusi li ovaj šumski kosac svoju kosu posljednji puta u životu?

Pogledam prema Ferdi. Već je skinuo svoju dvocijevku sačmaricu. Netremice promatra svaki pokret a uši hvataju svaki šušanj u prostoru, svaki treptaj zraka. Iznad sebe čujem iznenada osebujni, umiljati i nježni poziv: »Bak, bak«. I onda se nešto golemo, veliko, iz tamnih krošnja s druge strane male čistine, strmoglavi, strovali poput kamena ispred nas na tlo. Započne neobičan, zadivljujući, tajanstveni ples tetrijeba. Ispružio je glavu, prsa se nadimaju, perje na vratu i glavi se nakostriješilo a rep se širi, raste lepezasto poput kvasca. Koprena svitajućeg dana tamo od Drgomlja širi se neprimjetno nebeskom pučinom. Umorne noćobdije na nebeskom svudu gase svoje luči, jedan za drugim.

Poogledam u Ferdu. Kundak se približava, uzdiže njegovom lijevom ramenu tražeći oslonac iznad miške. Glava se polagano naginje naprijed k nišanu. Kažiprst se već naslonio na otponac. Oči traže mušicu na čoku cijevi. Još nekoliko trenutaka i kralj goranskih šuma beznadno će zalepršati krilima, još jednom ispružiti vrat, zapjevati posljednji lju-

bavni zov i smiriti se bezživotno na maloj šumskoj čistini. Još jedan ljepotan, stanovni tisovački prostranstava, zagasitoスマragdno zelene boje i sa crveno snježnobijelim vijencem oko očiju, postat će trofejni primjerak na zidu Ferdinog hodnika.

U glavi mi zatutnji neki metež, probudi se gnjev i mržnja istodobno. Provali bijes, zaiskri prkos što ga stvara nadmoć prema nevinom stvorenju. Iskrnsu, odnekud dolete mi slike izletnika čije ruke poput klupka bijesnih zmija sike, pustošeci ujedima mekane baršunaste runoliste na Bijelim stijenama. Kao prividjenje vidim kolone ljudi koji bezrazložno gaze travnjake na Golici, trgajući nepregledna polja snježno bijelih narcisa, vjesnike proljeća u Karavankama. Sjetih se nepreglednih livada magično ljubičastoplavih nježnih encijana na Klekovači a mi se probijamo mučno kroz žlavu gustu klekovinu, samo da ne povrijedimo ovu veličanstvenu ljetputu što nam je darovala priroda.

Pomaknem nogu. Izadem iz zaklona stabla prastare smrče. Razliježe se pucketanje grančica i smravljenoga zrnatog snijega pod nogama. Zašušte iglice na tlu poput pjeska što ih lagani val gura naprijed-natrag po morskom pješčanom žalu. Velika sjena na čistini otriježnjena časovito od ljubavnog zanosa, mahne, zatalasa snažno krilima i poteti u zaklon smrekovih krošnja.

Rikne, zaurla poslušna okrutna poluga. Sijevne divlja vatrena kugla ispred cijevi. Zatutnji šuma u gluhi goransku modru zoru. Stotine zrna sačme krenu prostorom, fijkajući prema čistini, noseći dah umiranja, dolazak smrti. Zadah baruta sruči mi se o lice, omami. Kažiprst pritisne još jednom otponac. Zaurla pakosno, podivlja još jednom hladni čelik, još silovitije, još surovije, žedan nemoćnog plijena.

Ferdo se u par koraka, skokova, nade na čistini. Potrčim i ja nekoliko koraka i zastanem. Šuma umukne od straha, probudena iznenada rano u jutro. Smrće zanijeme, skame se. Na usnama mi se navuče zluradi smješak. Čistina, lazac, bio je prazan.



Prenjska trilogija

(Nastavak)

SLOBODAN ŽALICA
SARAJEVO

Grebен Sivadija, proljeće 1986.

»Ali jednog dana, kad se šuma zelenila i more blistalo od sjaja sunčeva, on je sve to ostavio i pošao u drugi kraj. I tim je pokazao da je priroda čovjeku samo put, a cilj je drugi«.⁵

Prenj... Opet je duša htjela gore, zavući se u njegova njedra, osluškivati i upijati ritam Postojanja. Život i Prenj — za mene istoznačne riječi, radosna iskustva koja mi je sretna sudbina dodijelila u ovom životu. Ono prvobitno, nevidljivo, što tka iza pojavnog svijeta obličja, a što je Ljubav, pokazao mi je Guru Maharadži; mnoge tajne postojanja i svijeta otkrio Rudolf Steiner; a Prenj je čekao tu, kao žrtvovni kamen, da bih mu došao (kada je bilo moje vrijeme) i u pisanstvu zemaljske svijesti obavio i to zadnje traženje. Jer ovo jedno vrijeme treba biti utrošeno na lutanja prostorima Galerije Kreacije, da bi se zatim moglo čvrsta koraka i lagane duše zaputiti samome Izvoru...

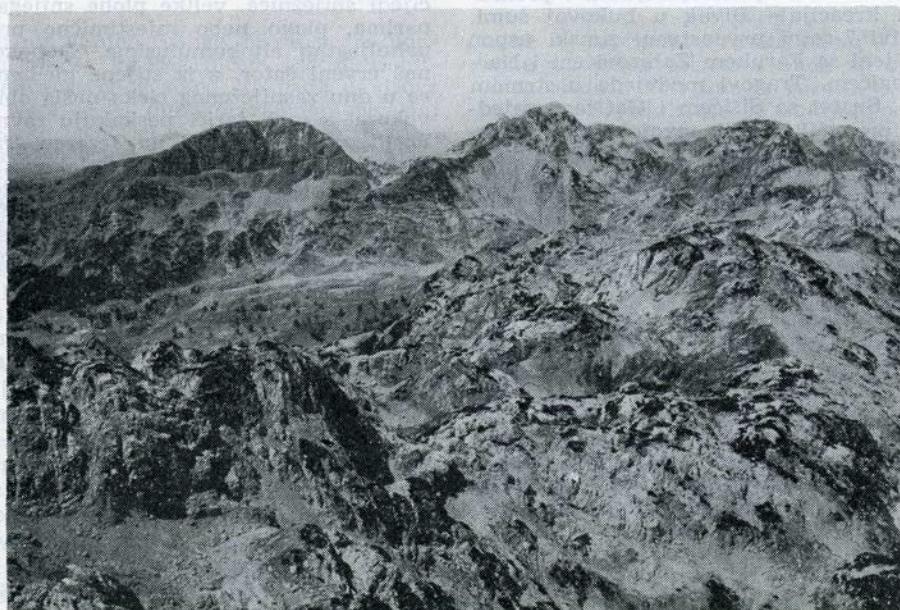
⁵ Stanislav Župić, esej o poeziji Đorda Člumca (časopis »Upoznaj sebe« 7—8/1939).

Da, sada vidim kako je mudrost samog Života vodila moj mali život, kako je priječila suvišnim zemljanim ambicijama da se ustoliče na tronu duše, kako je rekla ne velikim »osvajačkim« planovima, ekspedicijama, ekstremnim turama...

— Ako želiš da vidiš ljepotu, mudrost i ljubav na ovoj drugoj obali postojanja, dovoljno će ti biti nekoliko gorā; jer tamо se sve nalazi, a bit ćeš zaštićen od svoje zle sudbine (a posjeduješ je kao i svi ljudi) koja samo čeka jaki zov snagâ Zemlje... — rekla mi je. I shvatio sam da mi je Prenj poklon, i primio sam ga sa zahvalnošću i oduševljenjem, koje je uvijek bilo kada sam dobio poziv da mu krenem, da se duša i tijelo obnove, da bi mogli čvrsto koračati stazom Postojanja i Života.

* * *

Grebeni Prenja — to su kosti njegovog tijela, Vjetrena brda su mu kičma, a glava — to je njegova dvoglavost: Zelena glava i Otiš. Krila su mu prostori njegovih zapadnih sunovratâ — Cetina i Izgorjela gruda; a Lupoglav, Osobac, Kapa, Motika, Taraš, Zubac,



Lupoglav sa Zelene glave

Foto: J. Plaček

Kamenac, Plavac, Visin, Erač, Ovča, Vršine... njegove su oči i uši (kojima hvata tajanstveni šapat zvijezda i prenosi ga u bezimenost oblika materije), da bi ljudi bili zaposleni (i tako mogli rasti i usavršavati se traženjem pravog puta.

Prošlo je deset godina od ture po Vjetrenim brdima. Za to vrijeme često bih se sjecao Prenja, te gore koju ne mogu nazvati svojom, jer premašuje svojom pojmom i značenjem lično, nadilazi ličnost, ukazujući joj putanje ostvarenja istinske individualnosti, i zatim, pretapanje u jedinstvo Sve-potoštanja. I odlazio bih ponekad da Prenj još jedanput doživim, a to je uvijek bio susret sa samim sobom, više ili manje uspješan.

1976. u maju — Sa Kopilica dvogledom prelazim planinom. Svi sudionici zborovanja bosanskohercegovačkih alpinista otišli su na Zelenu glavu. Samotni silazak preko Skoka u Bijelu (taj uzbudljivi, neponovljivi i uznemirujući krajolik!), tek ozelenjela bukova šuma; ostale sam pričekao u kafani »Lupo-glav«. U svom tourenbuchu zapisao sam: »Koliko mi je samo dala ta planina.«

1977. u januaru — Izronili smo iz dolinske magle iznad Rakovog laza i uronili u blještavilo sunca i snijega; noćni izlazak pod svjetлом punog mjeseca na Jezerce. Umorni, prespavali smo novogodišnju noć. Jedino je Janko Mićević bio budan i pokušavao nas dozvati na slavlje, no mi se nismo dali! Prvo ponavljanje Bosansko-banijskog smjera u Zelenoj glavi s Miodragom Rakićem i bratom Srđanom.

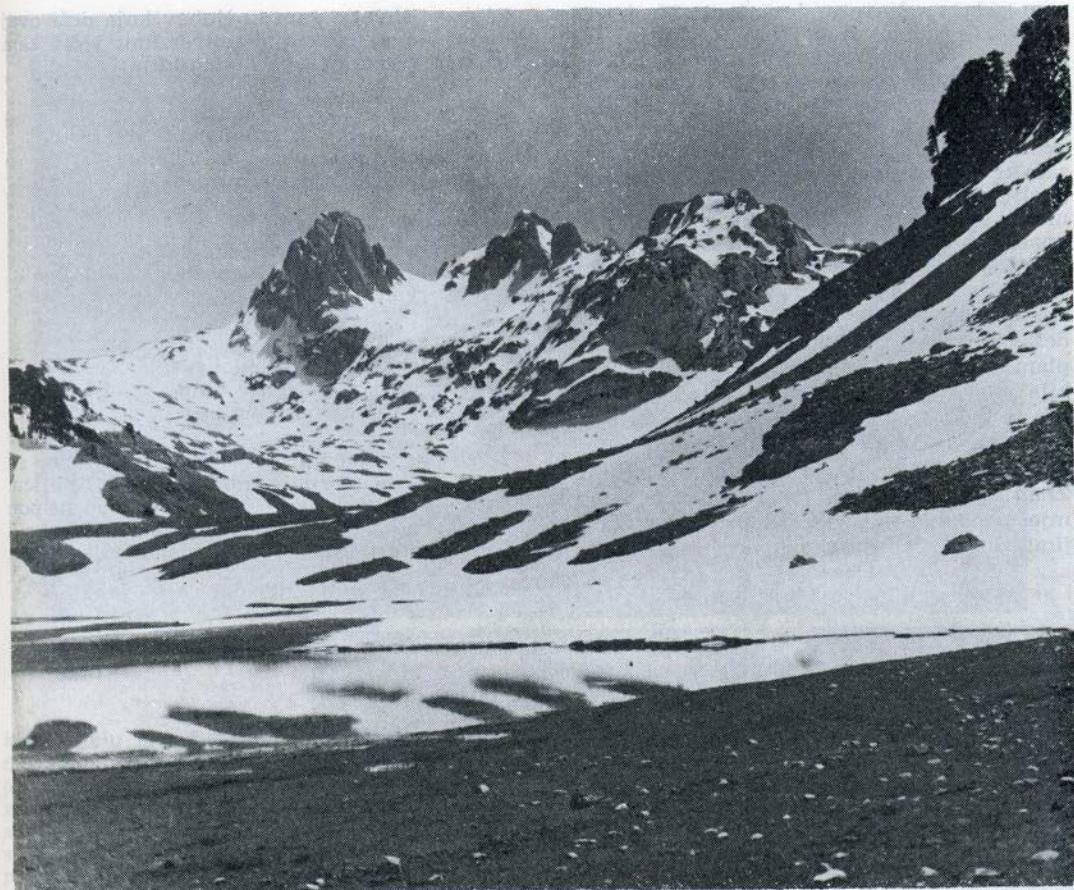
1977. u martu — Razbudićena, proljetna priroda i nježni mirisi ruzmarina, kadulje, behara i potok što klokće poređ nas. Visoko gore snijegom i ledom okovana Cetina. Zapisao sam: »Kako je nevjerojatna i prekrasna ova kreacija!« Bivak u bukovoj šumi. Uzbudljivi 7-satni prvenstveni zimski uspon u SZ stijeni sa Farukom Zahirovićem i Naimom Logićem. Tragovi medvjeda u strmom kuloaru. Susret sa Šišićem i Gafićem, zajedno smo prenoćili u Milanovoj kolibi. Povratak bespućem u podnožje masiva, divljim, netaknutim šumskim strminama Međuprenjova. Njih dvojica žure, a ja bih želio polako silaziti, osjećati završetak ture i gledati zelena jezera u kamenom koritu, hrpe smedeg suhog lišća i ponosne visoke munike dobrostivog staračkog lika.

1977. u martu — Četiri dana od Cetine, opet u Prenj! U Konjicu susret s jednim vojnikom, Slovencem. Iznenaden je kada nas je ugledao sa skijama. U njegovim očima bilo je pitanje: zar toga ima u Bosni i Hercegovini? Blizu Rakovog laza sjedimo u šumi i uživamo. Ošamućen sam naglim prelazom iz gužve grada u mir planine. Srđan je odmakao naprijed dok se uspinjemo kroz šumu pod Jelovu glavu. Sa svjetiljkama na čelima stigli smo na Jezerce. Jutro je. Kopilice se zare u suncu. Koliko sam puta taj prizor gledao kroz okno kuhinje, sjedeći u vreći još bunovan! Sunce, plavo nebo, bjelina snijega svuda okolo. Oko podneva smo stigli

pod Lupoglav, taj prenski Alpamayo. Prvo ponavljanje sjevernog brida. Zadnji metri po 55° strmom bridu koji se gubi u plavo nebo. Na vrhu smo, kao i šest godina prije Pero Hilčišin i ja. Srđan bi da gleda okolo panorama Prenja, ali ga požurujem jer je već kasnno poslijepodne. Uzbudljivi skijaški spustovi i pred večer dolazimo na Gredu. Bivak u šatoru. Gledam kroz ulaz od šatora; sivilo praskozorja poleglo po vrhovima, dolama i grebenima planine. Zapisao sam: »... Mi smo prolaznici u ovoj planini, nismo njeni stanovnici. Naše je mjesto dolina i društvo ljudi od kojih još zavisimo... Budući Veliki Čovjek živjet će u razrijedenom uzduhu visina; takvih će ljudi biti mnogo! Gledat će izlazak sunca i sami će postati to; gledat će tajanstvena mjesta planine i bit će tamо... Skije i cepin će uzeti samo ponekad, otresti prašinu i veselo se sjetiti prošlog doba. On će postati kao Planina«. Vozimo kroz golemi cirk slijedeći svoje tragove s vrha Cetine od prije nekoliko dana. U dnu crka, na rubu šume, tišina i spokoj sunčanog zimskog dana — mjesto gdje kao da su se skupile sve tajne planine. I Srđan to kaže. Pred Milanovom kolibom sjedimo na balvanu i srčemo vrući čaj. Zapisao sam: »Je li ovo dovoljno za sreću: što sjedimo tu, što postojimo, i što gledamo ovu ljepotu?«

1977. u junu — U predvečerje smo stigli u Crno polje. S Perom Žuljevićem i Srđanom sam. Sivadije šute, ta tajanstvena i prekrasna skupina Prenja, sa ozbiljnošću alpskih i onom topлом ljepotom južnjačkih stijena. Prvo ponavljanje Zlatnog brida. Drugi ljudi smo, nakon devet godina, u toj stijeni! Kakva ljepota unaokolo: sasušena, munjama opaljena stabla munikā, rezbarije u krečnjaku što je napravila voda, niz stijene se cijedi sniježnica, velike plohe snijega po si-parima, plavo nebo mjestimično prošarano pahuljastim altokumulusima. Duboko dolje naš crveni šator, a iz stijene gledamo kako se u dnu zasniježenog cirka našla obitelj divokoga, a mali jarići poskakuju ravno uvis! Poslijepodne smo bili na Jezercu. Tamo su Drago i Tera Entraut, Erol Čolaković... Pričamo im o usponu; Drago je s Danetom Pavicevićem prvi penjač Zlatni brid 1968. godine. Sutradan, po velikoj sparini, silazimo u dolinu. U potoku Bijeloj kupanje, a poslije se Pero i ja usuđujemo gnjurati u ledenu Neretu!

1977. u novembru — Prekrasan dan kasne jeseni. Mogli bismo u Sivadije, ponoviti smjer Bozja—Grbo? Mislio sam da bi moji nožni prsti, tog ljeta smrznuti pod vrhom Mont Blanca, nakon prepenjane Brenve, mogli podnijeti tu penjaču. Ali je promjena vremena prekrizila planove, pa smo Srđan, Vesna Škramić i ja otišli autom do Boračkog jezera, podno Prenja. Jezero, kao pravo »gorisko oko«, prekrasno izgleda, gledano odozgo s ceste. Sjetio sam se članka Josipa Sigmunda »Život na plaži Boračkog jezera«, tiskanog u »Hrvatskom planinaru«. Onda smo



Proljeće na Tisovici (lijevo Otiš, u sredini Zelena glava)

Foto: U. Beširović

odšetali niz kanjon Šištice, prešli preko opasno ljuljajućeg visećeg mosta i došli u blizinu veličanstvenog slapa što pada u virove zelene Neretve. U dubokoj zelenoplavičastoj vodi rijeke jasno su se vidjele ribe. Desnom obalom došli smo do ušća Rakitnice. Zapisaо sam: »Mjesto gdje je tajna postala vidljiva, gdje se Rakitnica, nakon dugačkog, divljeg, ledenog boja između stisnutih strana kanjona, pokaže pred očima čovjeka, smirena, nosći sjećanje na daleka sela, Šabiće, Boboviću, Lukomir, usamljenu Kašića luku, sjećanja na daleku Bjelašnicu i Treskavicu, na zbijene, zelene doline, usamljene gajeve šuma i njihove životinje...« Bijeli obluci kamena pokazuju da se rijeka predala, da se umirila po velikim zakonima prirode, i sada tiho prilazi moćnoj Neretvi. I boje te dvije rijeke su različite: Neretva je jaka, silna, ali mirna u svojoj snazi; stara rijeka, matična voda brojnim svojim pritokama. To izražava zelenom bojom, bojom ponosa i kao neke oholosti. Rakitnica je bistra i jednostavna, nema aristokratsku moć Neretve, koja je kao teški zvuk Beethovenove muzike naspram novog života rock-generacije. Upoznaj moje

tajne — šapće mi Priroda okolo — upoznaj tajnu vanjskog svijeta i onda se ogledaj u vlastitoj duši. Tek tada će razumijevanje biti potpuno. Svjetlo duše će obasjati ono što si video vani.

1977. u novembru — Mostar je bio sav u suncu i prijepodne smo šetali po gradu. Bilo je veoma hladno, duvao je oštar sjeverac. Nebo je svijetloplavo, ali sve kao da pritiska zimski kolorit mrkih boja okolnih brda, i pored bijelih snježišta tamo gore na Prenj. Unaokolo je lebdjelo nešto kao izdah, umiranje i nestajanje. Ipak, bilo je lijepo udisati čistu zrak, poslije Sarajeva zamotanog u smog. AS »Prenj« je odlično organizirala zborovanje bosanskohercegovačkih alpinista. Njihovim kamionom prebalili smo se do doma na Rujištu, gdje je 50 sudionika zborovanja prenoćilo. Sutradan navečer smo pošli vlakom iz Mostara za Sarajevo. U Jabilanici je bio neki kvar na lokomotivi i kroz hladnu noć gledao sam obrise Cetine posute snijegom.

1978. u julu — Zapisaо sam u svome tourenbuchu: »Odlučio sam se za malu šetnju po Prenju, da vidim opet tu planinu, i sebe, gdje

sam sada...« Navečer je nazvala Marija Blagojević i željela se priključiti. Lagana vožnja do Konjica, gdje smo kupili potreбne stvari. »Stojadin« nas je izvukao uz Boračku državu sve do Crnog polja. Planina je još bila tu, mirna i hladna naizgled, kao prepreka postavljena da je čovjek pređe. Ljubav koju sam ti slijepo davao, planino, i za koju sam mislio da je i ti daješ, u meni je, ona je dio mene, to sam Ja, ali to nisam znao jer nisam imao Znanje. O, moј Guru Maharadi, kakav si mi poklon dao, koliko si mi svijest izbistrio i rasirio! Planina je bila planina, rijeka rijeka — to je bila iluzija — onda se počelo dešavati toliko uzburkanosti u mome životu, planina više nije bila planina, niti je rijeka bila rijeka; a sada, planina je opet planina, sve je kako treba da bude, sada progledavam u Stvarnost. Mogu sada da se šetam Prenjom, ali slobodan i bez strasti. Sada osjećam kroz Znanje šta стојиizaJa. Prepoznao sam to mjesto odakle dolaze najljepše stvari za kojima danonoćno žudi ovaj svijet — Istina i

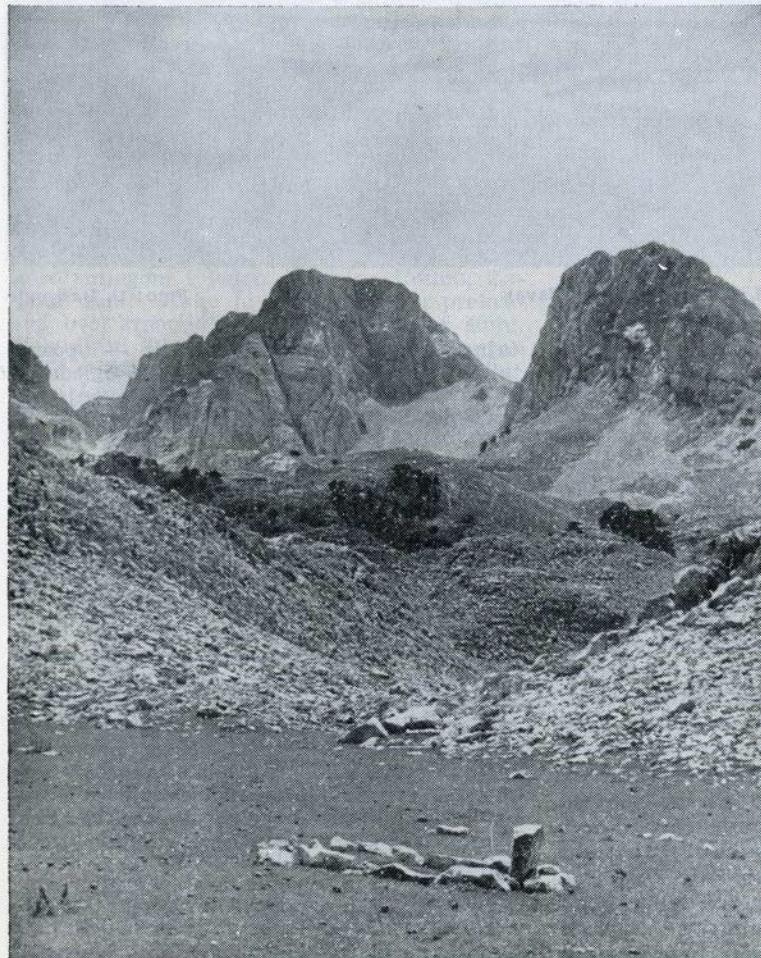
Ljubav; shvatio sam tu ljubav koja drži ovaj svijet i ovaj beskrajni univerzum; video sam to kroz pjesmu Guru Maharadija:

Sunce nije okruženo oblacima
Oblaci se na zemaljskom nebu stvaraju
Moj Gospod nije obavijen velom
Ja sam taj što zasjenim svoje oči

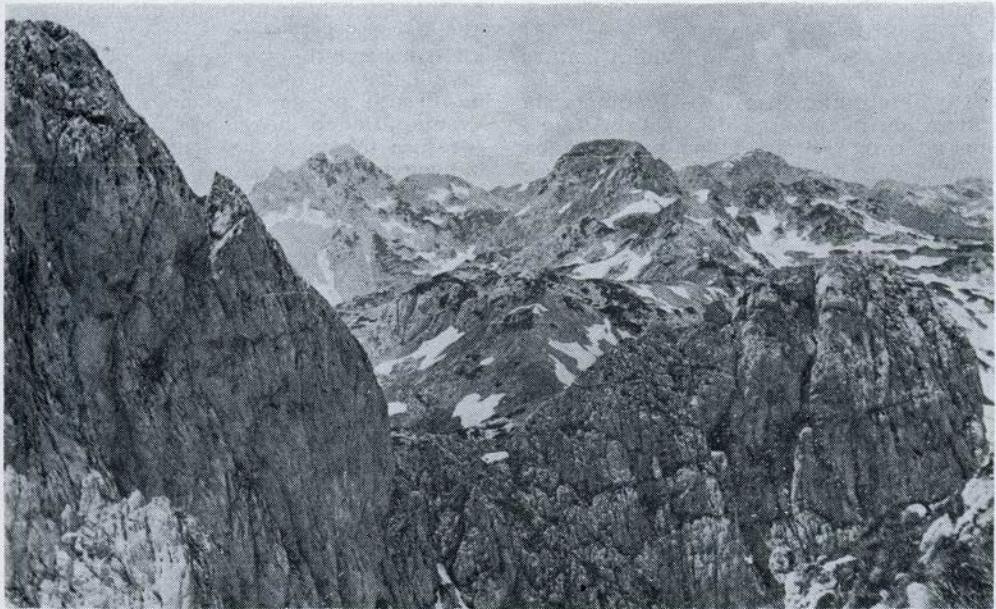
Mjesec ne poznaje stid
Oko njegovog lica zvijezde sjaje
On čeze za svojim Gospodom
Jer je izvan njega prazan prostor

Moj Gospod diže moje zavjese
Srce klone pred Njegovim očima
Moje suze Peru Njegove stope
I svaka razdvojenost umire

1978. u septembru — Rano je jutro, sa Srđanom se vozim autom prema Konjicu. Zbog snijega koji je nedavno padao, uspon u sjevernoj stijeni Otiša otpada, ali će brid Zubca sigurno biti suh. Iznenadenje: cesta



Sivadije



Pogled s Otiša na Erač, Lupoglav i Ovču

Foto: Z. Isaković

kroz Bijelu je asfaltirana i za sat i pol vožnje smo od Sarajeva u Rakovom lazu, pod prenjskim strminama! Kod Ploče zavijemo gore lijevo, stazom kroz strmu šumu. Zrake sunca igraju se u nježnoj borovoj šumi, visini Frenja zabilježeni su snijegom. Sve je prozračno, jasno, kao da se vidi jesen što dolazi... Šuma je toliko strma da napred ćemo navezani! Na sedlu smo, pod bridom. Tišina. Pet sati penjanja po grebenu obvezom klekovicinom, »klekovicinam« a ne alpinizam — šalimo se. Gornji dio grebena, po Zubovima, sasma je drugačiji, pravo uživansko penjanje. Slikam Srđana kako se pojavljuje iza stijene, žuto uže se napinje, a točno 1000 metara ispod nas šume i točila Rakovog laza. Iza njegovog lika je galerija prenjskih divova: Motika, Kruna, Kapa... Dan sе bliži kraju, u daleke Sivadije kao da se uvlači san. Nemamo vremena ići sve do vrha, vraćamo se jednu dužinu i izlazimo iz smjera na široku prosedlinu između Osobca i Zubca. Nebo je svjetloplavo, prohladno je i duva slab vjetar. Gazeći mjestimično dublji snijeg, stazom oko Osobca sišli smo u Vlasni đđ. U kući Jezerce nije bilo nikoga, također ni u katunima, vjerljatno su danas seljaci sišli u dolinu. Piramida Zubca se žari u svjetlu zalazećeg sunca. Silazimo poznatom stazom preko Skoka, ali uvihek iznenadujućom, i osjećam neko fino zadovoljstvo iznutra, čak i malo zahvalnosti za ovaj život što nam je dat da doživljavamo prirodu, da prepoznamo njenu tajnu poruku... A to je veoma blizu ljubavi za kojom čežne duša, da biva stalno kupana njome. Po mraku smo sišli do auta u Rakov lâz.

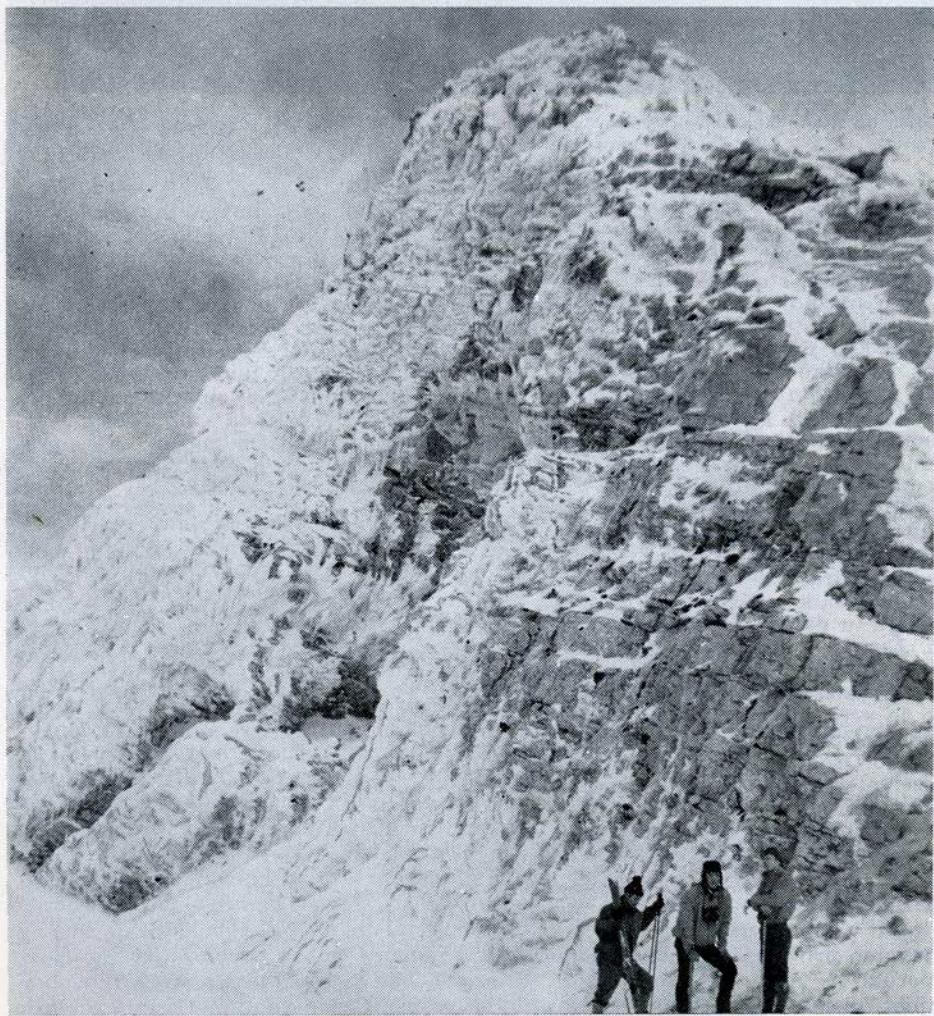
1979. u aprilu — S mojom Vesnom šetnja do Crnog polja kroz Boračku dragu. Cesta nije bila u cijelosti provozna zbog odronjenog kamenja, gore više je snijeg. Sivadije su, zavijene snijegom, izgledale veličanstveno. Šetamo okolo, gazićmo snijeg, onda sjedimo na zaobljenom kamenju razbacanom po uveloj, žutoj travi. Svega je puno: vani je lijepo, nebo je plavo s rijetkim oblacima, a unutra su tople emocije. Znam da sada slobodan hodam ovom gorom, da čak mogu otići i prepenjati neku stijenu, malo se »protegnuti« i znati se vratiti.

1979. u julu — Sunčan je ljetni dan. Vesna i jo. Autom smo došli do Crnog polja. Kola stoje na kraju ceste, kao na vratima nekog drugog svijeta, ne mogu unutra, a nos dvoje idemo za zovom koji odjekuje našim dušama, silazimo sa ceste i slijedimo stazu što vodi tamu daleko ka jednom kraju i nekoj sigurnosti.... Onda iznenada napuštamo stazu i odlučujemo se za najveće visine što ih ovdje možemo dosegnuti, i to ravno gore, kroz stijene. Vesna me vjerno slijedi. Pred nama je žlijeb Entraut-Pavićević- Hilčišin, ali gore više nazirem pravi, neprepenjan kuloar, kao da je tu čekao sve milione godina postojanja ovog Kotača Usavršavanja baš na nas dvoje. Težak ulaz u kuloar preko okomite, kose stijene. Jedan kamen koji je oborilo uže okruglu Vesnu. Na rubu stijena smo — trava, kamen i ljubav u nama i svuda okolo. Silazimo oko Šemogradu i kroz prodolinu dolje prema Crnom polju. Usamljeno krdo konja. Šume Boračke drage su blizu, nježne i tople, da nas prime u našem povratku. Vo-

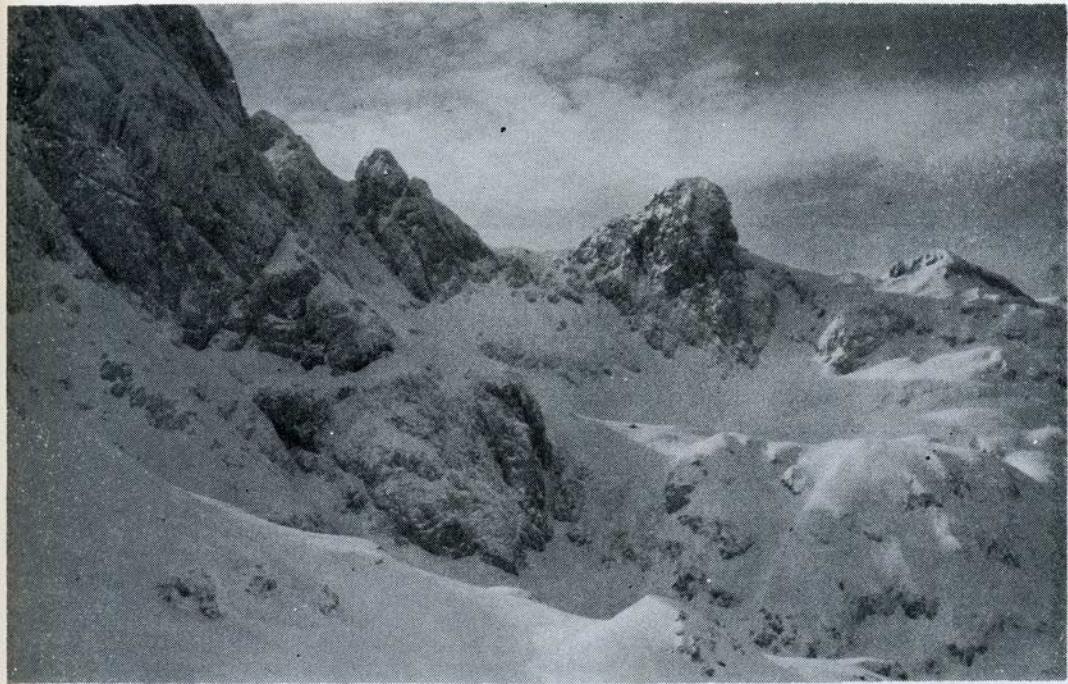
zimo se polako niz vijugavu cestu kroz guste šume. Zidovi Dragë okolo nas sve su viši. Radostan sam zbog sklada koji vidim iznutra i izvana. I Vesna slično osjeća?

1982. u oktobru/novembru — Planinom da zaboravim, da mi planina dâ snagu. Ali je i planina od ovog svijeta, i ona pati, i treba joj sućut. I gdje da nadem nisam znao. Tisovica je samovala u snenosti. Nježnost kojoj treba snaga. Munike i proplanci ispod Velikog brda, na pragu pustoši kamenja ispod Cetine i s druge strane Kantara, isto tako trebaju nekoga da ih voli, da ih razriješi ukletosti materijalnog tijela, koje ne zna i koje pati. Jer ne može da vidi. I tako sam bio tijelo s tijelima; divio se njihovim oblicima i miru sna. Ali nisam dobivao odgovora. Bivak na vrhu Velikog Prenja u klekovini. Bezmjerni pogledi na Lučine, Kerač, centralni Prenj... Sunce ravnomjerno i mirno sija nad planinom. Mirno je skoro do savršenstva. Šetam oko kupe vrha prekrive-

ne pločastim kamenjem, kao brodolomnik na pustom otoku. Bezdani noći već su se zavukli u kanjon Neretve negdje dolje nerazumljivo daleko. Moja je prošlost sa traženjem na Prenju počela silaskom s vrha Velikog Prenja. Hladno, novembarsko jutro je, temperatura tek malo iznad ništice. Izvlačim se iz svog bivaka okruženog klekovinom, divokoze me začudeno i prestrašeno gledaju. Povratak, to je ono što je sada stvarno. Lijevo dubine tajanstva Bijele, život koji teče u tim strminama zove da ga taknem i odčaram. Ali ja nemam sada tu snagu, sada je i sâm tražim. Namjerio sam se na zarobljenike kao što sam i ja. Munike, divokoze, stijene, sve zove da ga posjetim, da ostanem s njim. Znam da je sav put iz Idbra, kratko oduševljenje slobodnim lutanjem uz iskričav potok, rujem jeseni usplamtjela šuma, gore svijetloplavo nebo, doživljaj Tisovice, bivak u kolibi sa čobanima, put ujutro preko Zakan-tara na Veliki Prenj; zov doline koji je sada



Lupoglav u snijegu
Foto: U. Beširović



Prenj iz Tisovice

Foto: Edin Durmo

hladan i nije kao u ljeto; nemir na vidike strmina Kerača i Bijele, desno u bezdane Glogošnice gdje utapaju sebe nevidljiva Izgorjela gruda i Cetina; širina i bespuće visoravni — da je sve to bilo traženje. Dolje čudesna šuma, serpentine na Glogovo. Onda kao da napuštam Prenj, vladara, odlazim na rub provalije, Prenj mi ostaje iza leda... Saznao sam da gore nema odgovora i da ga i Prenj traži, od nekoga tko je smioniji, tko dalje i više vidi. Dolje silazeći je kao utapanje tamo gdje trebam biti, jer je tako određeno. Šuma je sve oštira, nemirnja, a put se otogao pružajući se ka dolini, zgrčen do bola u svojim beskrajnim zavojima. Satima to traje, ali nije mi žao jer tražio sam utjehu, tražio sam odgovor, nisam ih dobio, već svijest o svojoj usudi, o dugotrajanom traženju i konačnom izbavljenju; znao sam da je sav taj put bio jedan mali zaborav, da uhvatim zraka i da kao i Prenj tragam za odgovorom. Ti bdeš i brineš, za mene i za čitav svijet, zašto bih onda onemogao i odustao? Sunce i dalje sija, planina čeka svoje budeće, a odozdo čujem viku ljudi, njihov život iz doline osluškujem... Jer život teče dalje i tu je prilika da pokušamo nemoguće. Doline, u selu, obično je; ljudi nešto rade, gledaju me, i u meni je obično — gore su sti-

jene, iznad nebo, ovdje teče voda, a put ide između, ka stvarnosti, ka rješenju i odgovoru. I moja je nada golema, beskrajna je, da mogu ostvariti ljubav, nepobijeden izaći iz bitke... Jedna pjesma je počela da živi u meni. Plovio sam na njenim krilima ranije, sada sam je razgledao doživljavajući osjećaje:

Noći u bijelom satenu

Nikad dosegnuti kraj

Pisma koja napisah

Nikad ne znači da će biti poslana.

Ljepotu nisam uvijek primjećivao

Sa ovim očima ranije

To što je istina

Ne mogu reći nikada više

Jer te volim, da, volim te

O, koliko te volim

Gledajući u ljude, neka ruka u ruci
To kroz što ja prolazim oni ne mogu

razumjeti.
Neki pokušavaju da mi govore misli koje oni

ne mogu braniti

Baš to što želiš da budeš, ti ćeš biti na kraju.

I ja te volim, da, volim te

O, koliko te volim, o, koliko te volim

(«Noći u bijelom satenu», Moody Blues)

Nastavak slijedi

Nesvakidašnji pothvat Varaždinaca

MIRA SINCEK
VARAŽDIN

Onog mračnog četvrtka kad se u Sloveniji nebo izlilo svim svojim divljim vodama, vjetrovima kršilo snagu drveća i prijetilo svojom silom, šesterotlana skupina u kombiju »Hidroelektrane« Varaždin prkosila je upornoj kiši i vjetru što su usporavali vožnju, zaklanjali pogled, zaustavliali i vraćali.

Već su stigli do pod sam Vršič, no bujica je nanijela naplavine zemlje na cestu i trebalo je natrag, na svakom metru puta blato, slomljeno granje, debla, pa opet neprohodna cesta i ponovo, ponovo natrag na Bled, Bohinj, Bohinjsku Bistricu pa do Tolmina.

Svugdje je prizor bio zastrašujući — gore tmasti teret neba, dan odjednom nestao u prijetićem mraku i kiši, preko divnih zelenih livada razilivena mutna žuta rijeka.

Oni, inače veseli, srebreni gorski potoci, što pjevajući preskakuju kamenje i dnom svoga bijelog korita žubore put doline, sad su se prelijevali preko obala u velikim prljavo žutim slapovima, bučno mahnitali i udarajući o drveće odnosili slojeve zemlje, kamenje, travu, granje.

Dan je nalikovalo na nešto ružno, mračno. Početak puta više je plašio nego obećavao. I dok su se dečki na Tolminu spremali na počinak, svatko je kradom pogledavao u mrak, sa strahom i neizvjesnošću pitajući se hoće li željeni i dugo pripremani plan uspjeti, neće li putovanje završiti i prije nego što je stvarno započelo. Uvukla se tišina i hladna strepnja u nemirne poglede i dok je već nagomilani umor dana spuštao vjede, još su oči u mraku prozora tražile znak da se podivljala priroda smiruje i zapada u san.

Sav strah za ostvarenje nauma odnijela je noć i zajedno s odmorom jutro je, na još mokre prostore, ranjene dugotrajnom borbotom s vjetrom i vodom, prosulo toplinu sunca, u daljini nebo je dugom skupljalo vodu za neke nove, buduće kiše, meka prozračna izmaglica ovijala je udaljene vrhove i dan je započinjao nasmiješen.

Kombi je preskakivao kamenje i jurio prema Logu u Trenti. Polagano su iz jutarnje magle, plavi i blistavi, provirivali osunčani vrhovi, a u srca se sve više i čvršće vraćala radost pomiješana s nestrljivošću i radoznalosti, oči su veselo jurile u daljine i bilo je svima jasno — počelo je!

Teška oprema i priručna sredstva otpremljena su žičarom, a društvo je okrijepljeno doručkom i mirisom jutra krenulo prema Pogačnikovom domu, na put dug četiri sata hoda kroz ljepote drveća, trava, kamenja, runolista. Vrijeme je prolazilo, noge susta-

jale, svaki zaokret na stazi, svaki novi uspon približio bi neki vrh, podario prekrasnu sliku kamenih lanaca, plavijih od neba, si-vih ko krilo grlice, bijelih nalik na snjegeve. Sve je manje bilo izgovorenih riječi, a sve se više plima novih doživljaja gomilala u srcu, planina ostavlja bez riječi, zadivljuje, zaustavlja dah, ali zove i mami dalje!

I tako, nakon četiri sata hoda, umorni od bezbrojnih koraka i ponekog posrtanja, pod čudno teškim teretom ruksaka, stigli su momci pred dom. Oprema je već bila tu, a gostoljubivi je domar Peter Ježek, širokog osmijeha i srca, za čas našao lijepu sobu i brzu okrepnu.

Sjene su polagano postajale duže, tamnije i sve bliže osvijetljenim prozorima, noć je nečujno prekrila planinu.

Jutro je svanulo u bijelom, na svjetlu ranoj sunca blještalo je kamenje ogrnuto snijegom — sve sama iznenadenja, ali više ništa nije moglo zaustaviti ni omesti plan. Cilj je bilo Gornje jezero na Kriškim podima, na 2154 metra. Sad je samo još trebalo brzo svu opremu odnijeti na obalu jezera i započeće su pripreme. Za nekoliko užurbanih trenutaka dečki su se pretvorili u neobična bića, na obali su ostale gojzerice, vojničke čizme, hrpice debelih vesta i jakni, a tamna površina zrcaliла je sliku plavih, crnih i crvenih ljudi — ljudi ronilaca!

Točno u 10 sati započela je prva ekipa svoje 20-minutno ronjenje u nepoznate dubine jezera. Ronili su po dvojicu kroz čistu, prozirnu, bistru i hladnu (4°C) vodu. Dok su još prva dvojica mjerila dubinu (najveća 9,5 m), temperaturu vode i skupljala ostale važne podatke, drugi su vani pripremili zračni čamac za prvu, do sad i jedinu plovidbu po Gornjem jezeru. Bila je posebna atrakcija vidjeti, a još više i doživjeti vožnju čamcem po mirnoj glatkoj površini ili se sa vječno zaledene obale odsankati u dubine. Čitava ta slika, za planinu neobično obučenih ljudi, čamac, plivači u jezeru s obrisima Triglava u pozadini, više je nalikovala na fatamorganu nego li na zbilju. I dok je podnevno sunce spustilo svoje zrake na površinu jezera, snijeg je već odavno okopnio, ronioci završili svoju akciju i sve je ponovo poprimilo svakodnevne boje kao da je priča gotova, bajka završena, ali to ipak nije bila bajka već prava stvarnost, vjerujem i prva takve vrste kod nas, no ako ipak i nije ovaj nesvakidašnji pothvat prvi i jedini, sigurno je neobičan, rijedak, zanimljiv i vrlo vrijedan pa je red da se za njega čuje i sazna.



Varaždinski ronoci na Gornjem jezeru

Foto: T. Trubić

Nakon dobrog ručka i živahnog razgovora, a imalo se o čemu pričati — ta ne roni se svaki dan na visini od 2154 m — pogled su sve više i čudno mamili modri vrhovi litica, stijene Bovškog Gamsoveca i tko da odoli ljepoti i ostane gluhi na poziv planine. Toga je dana ekipa osvojila i visine!

Neusporedivi su doživljaji dubina, spokoja što vlada u kristalno čistoj vodi gdje su jedini život najjednostavnije alge, sve ostalo je mir, savršena tišina i visina koje odnose pogled dalje od stvarnosti, gdje zvuci postaju jasniji, čistiji, bliži, a maleni čovjek velik do neba.

Povratak s vrha bio je osobito veseo, jer dečki su svih vršni ronici, a Suad i Tihomir i planinari s malo više planinarskog staža od ostalih, pa su osobitosti i opasnosti planinarskog puta i staza izmamili i poneki mali strah i puno smijeha.

Dok su se, pri ne baš lakom i jednostavnom usponu na vrh, čak malo i ljutili na Suada i na prijedlog da se osvoji Gamsovec, po povratku, nakon nezaboravnog pogleda u nedaleke oblake i prostore veličanstvenih vidika, sve je više bilo izrečenih ideja i neskrivenih želja da se što prije osvoji još koji vrh!

Iste večeri, dok je vani mjesec prosipao hladno svjetlo a noć sve bliže pritisala svoje čelo na male prozore doma, unutra je primamljivo mirisalo na ukusnu enolončnicu, srdačni domar i užurbana posluga punili su stolove. Soba prepuna planinara, umornih i sretnih, nalikovala je pravom zajedničkom domu, a kad je, najprije tih, bojažljivo, iz najdaljeg kuta zaplovila pjesma, uskoro prihvaćena mnogim skladnim glasovima, široka, topla i sanjiva rasula se prostorijom, zastala je ruka na pola puta, riječ ostala neizrečena, pogled zaustavljen, samo je srce širom otvorilo svoja vrata prekrasnom trenutku topline i druženja i opet je bilo izgovoreno jedno veliko i iskreno obećanje i sebi i dragoj planini — doći ćemo opet, zaista moramo doći!

— o —

Ekipu što je 28, 29, 30. i 31. kolovoza 1986. godine ronila na Gornjem jezeru na Kriškim podima sačinjavali su članovi Kluba podvodnih aktivnosti Drava — Varaždin: Suad Bišćević, Dubravko Horvat, Zlatko Možanić, Davor Podobnik, Tihomir Trubić i Miljenko Vidović. Ova neobična i zanimljiva akcija bila je njihov poklon Klubu za 6-godišnjicu postojanja.

Kraljičina špilja na Visu

VLADO BOŽIĆ

ZAGREB

Otvorenjem planinarskog puta »Vis« po otoku Visu 1984. godine svim planinarima i drugim ljubiteljima prirode pružila se mogućnost za brže i lakše razgledavanje prirodnih i povijesnih znamenitosti ovoga našeg čuvenog otoka. Na trasi Planinarskog puta između sela Oključnice i gradića Komiže objekta: Titova špilja, kao obavezna kontrolna točka na dijelu puta od grada Visa do prijevoja Kostrine, i Kraljičina špilja, kao neobavezna kontrolna točka na dijelu puta između sela Oključne i grada Komiže. Taj dio puta prolazi blizu Kraljičine špilje. Kako špilja obiluje lijepim sigastim tvoreninama, a ima i određenu povijesnu vrijednost, dobro je o njoj znati i malo više.

Špilja je poznata i pod imenom Tvrda špilja. To ime spominje se u pisanim dokumentima još prije tri stoljeća. Iz povijesti Visa poznato je da su se na otoku tokom stoljeća mijenjali vladari, a svaki je novi vladar prilikom zauzimanja otoka ubijao stanovništvo i pljačkao naselja. Da bi se sklonili od neprijatelja mještani otoka sklanjali su se i u špilje. Tvrdu špilju prvi puta spominje Alessandro Gazzari u 17. stoljeću u opisu događaja na otoku 1483. godine (G. Novak, 1961). Tada je, naime, došlo do rata između Mlečana, pod čijom vlašću su tada bili mnogi naši otoci, a među njima i Vis, te napuljsko-aragonskog kralja Ferranta koji je te godine ušao sa svojom flotom u Jadran i počeo osvajati mletačke posjede. Stanovnici otoka sklanjali su se tada u mnoge špilje, a najviše u ovu špilju na sjevernoj strani otoka. Zbog vrlo nepristupačnog terena oko ulaza u špilju (velika strmina), bilo ju je relativno lako braniti, pa je tada dobila ime »Il forte« tj. Tvrđava.

Naziv Kraljičina špilja potječe od uspomene na ilirsku kraljicu Teutu koja je navedno neko vrijeme boravila u ovoj špilji. Nažalost, nema povijesnih podataka da je kraljica Teuta ikada boravila na otoku Visu, ali je poznato da je Teutina flota 229. godine p.n.e. bezuspješno opsjedala Vis u borbi s Rimljanim. Vjerovatno je ova špilja već tada imala neku ulogu u tom događaju jer je do danas sačuvala uspomenu na Teutu, premda se još ne zna kakvu.

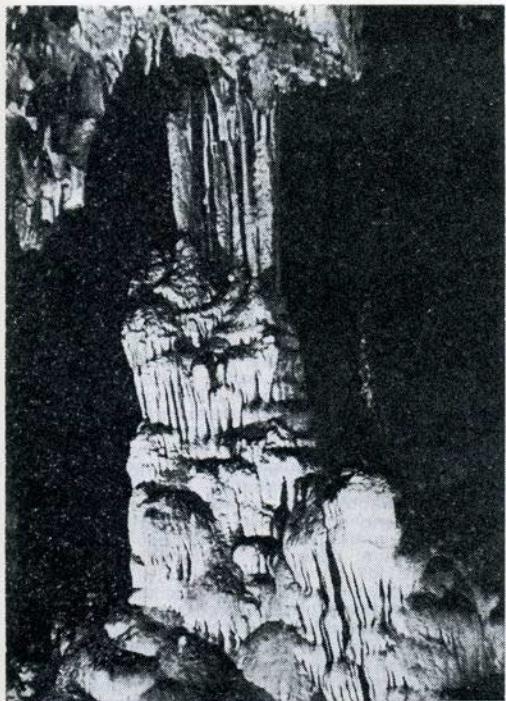
Vjerovatno je špilja i kroz daljih nekoliko stoljeća imala istu ulogu na otoku, tj. služila je kao sklonište od neprijatelja sve do sredine 17. stoljeća. Treba podsjetiti da su se životne prilike na našim otocima već početkom 17. stoljeća počele mijenjati na bolje zbog prestanka ratova i zbog razvoja trgovine. Za prilike na otoku Visu u to doba naš povjesničar Grga Novak kaže: »Život

na Visu, u objemu njenim lukama, dakle u selima Luka, Kut i Komiža, razvijao se u 17. st. polagano, ali lijepo... Prodaja slane ribe, koju je naveliko trebao sam grad Venecija za svoju potrošnju, a naročito mornarica za svoju opskrbu donosila je blagostanje. Lako je pretpostaviti da su neki stanovnici otoka zbog toga raspolažali viškom slobodnog vremena pa su razgledavali svoju okolinu, a u njoj i razne špilje, poznate iz ranijih burnijih razdoblja. Kako je ova špilja bila jedna od strateški najznačajnijih, mnogo su je posjećivali razni učeni ljudi i tu ostavili tragove svog boravka u obliku ugraviranih natpisa. Neki od tih natpisa vidljivi su i danas.

Još 1886. godine bili su vidljivi natpisi: »1634« (najstariji natpis), »G + P 1641«, »+ D 1645«, »L+D 1660«, »MD... 55« i »Mardesisch 1818« u Ulaznoj dvorani na dohvatu danjeg svjetla, a u Zadnjoj dvorani na sigma »NV 1643« i »BL 1646«. Treba napomenuti da je do sada najstarijim natpisom u nekoj hrvatskoj špilji smatrana natpis pisan glagoljicom »LR 1637«, a nalazi se u Druškoj špilji iznad Mošćeničke drage u Istri. Neki od natpisa danas su oštećeni i teže vidljivi. Iako oni nagrđuju prirodu špilje, danas su svojevrsni povijesni dokument o po-



Natpis G+P 1641 u Ulaznoj dvorani Foto: V. Božić



Štup u Velikoj dvorani

Foto: V. Božić

čecima špiljskog turizma u Hrvatskoj. Dobro bi bilo da špilju još posjete arheolozi i de-taljno je prouče.

Špilju su očito posjećivali ljudi i poslije, o čemu govori i natpis iz 19. stoljeća: »Antonio Mardessich 1818.«

Koncem prošlog stoljeća, nakon što je otkrivena Modra špilja na otoku Biševu 1884. godine, mještani grada Komiže na Visu sjetili su se opet svoje Tvrde špilje i odlučili je urediti kako bi u Komiži što dulje zadržali turiste što su počeli ovamo dolaziti zbog Modre špilje. Komižani su izradili pješački put do špilje iz pravca Komiže i sela Oključne kroz makiju i vrleti. Jedan put je izrađen do iznad ulaza u špilju, a drugi ispod ulaza. S gornjeg puta, koji je bilo relativno lako sagraditi, izgrađene su serpentine s velikim podgrađenim zidovima do ulaza u špilju, i taj put je i danas upotrebljiv. Na ulazu su bila postavljena vrata s ključem, na uskim mjestima u špilji napravljena su proširenja, a na strmim mjestima uklesane su stepenice. Ključ od špilje nalazio se u Komiži, a članovi »poljske straže« otoka bili su ujedno i vodiči po špilji.

Izgleda da je uređenje ove naše špilje ipak više zainteresiralo strane turiste nego domaće, jer je prvi članak o njezinu uređenju objavljen u tršćanskom listu Cittadino u svibnju 1886. godine, a tek u lipnju i kolovozu iste godine u našim listovima. Nažalost, nema podataka o daljim posjetama špilji.

Špilja je bila u zaboravu opet gotovo cijelo stoljeće. Spominje se 1961. (G. Novak),

i 1974. godine (grupa autora) samo usput. Na nju su pozornost opet skrenuli mladići iz grada Visa (1979. i 1980.) kada su organizirali izlet u špilju i objavili reportazu u tjedniku Vikend. Špilju su 1982. istražili članovi Speleološkog društva »Ursus spelaeus« iz Zagreba kojom prilikom su izradili i njezin nacrt, a 1983. članovi SO PD »Željezničar« iz Zagreba. Posljednjih nekoliko godina u špilju dolaze razni posjetioci o čemu svjedoče konzerve, novine i plastične vrećice na ulazu.

Kraljičina špilja se nalazi na sjevernom dijelu otoka, oko dva km zapadno od sela Oključne, u području Širokog brda, oko 90 m iznad mora, u strmim stijenama iznad Tvrde uvale. Otvor je okrenut prema sjeveru i djelomično sakriven grmljem.

Pristup je najlakši iz sela Oključne. Treba krenuti na zapad prema selu Kumprešu, uzbrdo oko 20 minuta, pronaći stazu u makiji, koja vodi na sjever po zaravni obrastloj u gustu makiju do iznad stijena, u kojima se dvadesetak metara niže nalazi ulaz. Tu, iznad stijena, ova se staza spaja sa stazom koja dolazi s istoka iz Oključne, a iz sela vodi najprije kroz dolce s vinogradima a onda sjevernom padinom otoka kroz gusto makiju. Od ovog mjeseta treba se spustiti starim serpentinama s velikim podzidima do špilje. Otvor je veličine 2,5x3 m, i s njega je, kao i sa serpentinama, lijep vidik na pučinu mora sjeverno od otoka.

Osnovni smjer pružanja špilje je jug-jug-istok. U tom smjeru proteže se šezdesetak metara a ima više malih bočnih kanala i dvoranica tako da ukupna dužina špiljskih kanala iznosi oko 130 m. Špilja je nastala u naslagama krednih vapnenaca i bogata je sigastim tvorevinama, naročito saljevima i stupovima. Zbog toga je posebno lijepa Velika dvorana na sredini i Završna dvorana na kraju špilje. Mnogi saljevi, zavjese i stupovi pregradju dvorane tako da tvore male hodnike i prolaze. Zanimljiv je i strop u Završnoj dvorani, pun bijelih sigastih tvorevina koje kao gljive izbijaju iz stijene smede boje.

Zbog lijepih sigastih ukrasa i starih natpisa špilju bi trebalo zaštiti kao geomorfološki i povijesni spomenik.

LITERATURA

1. P. R. Sausović. 1886: »Tvrda špilja« i »Ravnica ka špilja« na Visu, Hrvatska, Zadar, br. 12 od 19. lipnja, str. 313 i br. 13 od 3. srpnja, str. 321
2. P. M. 1886: Tvrda špilja kod Male Travne na otoku Visu. Narodni list, Zadar, br. 62 od 11. kolovoza, str. 1 i br. 63 od 14. kolovoza, str. 1
3. Grga Novak, 1961: Vis, Zagreb, str. 109
4. Grupa autora. 1974: Vis, Ljubljana
5. J. Poduje. 1980: Zanimljivo podzemlje otoka Visa, Vikend, Zagreb, br. 656 od 19. prosinca
6. Vlado Božić. 1984: Počeci špiljskog turizma u Hrvatskoj. Deveti jugoslavenski speleološki kongres, Zagreb, str. 829
7. Zvonimir Slijepčević. 1984: Otvorene Planinarski put u Visu. Naše planine, Zagreb, br. 9-10, str. 165
8. Iznac Muniko. 1986: Planinarski put po »Jadranskom Gibraltaru« — Visu. Narodni zdravstveni list, Rijeka, br. 316 od svibnja, str. 14

Zaključci Izvanredne skupštine Planinarskog saveza Hrvatske 6. lipnja 1987.

Skupština Planinarskog saveza Hrvatske, konstituirana na delegatskoj osnovi, analizirala je dvcgodišnji rad planinarske organizacije u SR Hrvatskoj, raspravljala i usvojila osnovne dokumente o radu planinarske organizacije u SR Hrvatskoj i na osnovi rasprave, prijedloga i izraženih mišljenja usvojila i donijela

ZAKLJUČKE

1.

Planinarska organizacija u SR Hrvatskoj je dobrovoljna, organizirana, samoupravno ustrojena i afirmirana društvena snaga koja okuplja podmladak, omladince, radne ljude i gradane na zajedničkom i jedinstvenom programu jačanja i razvijanja planinarske djelatnosti. Svojim dosadašnjim radom i postignutim rezultatima u okupljanju, organiziranju i usmjeravanje rada i aktivnosti organiziranog članstva postigla je značajne rezultate u svim društvenim i teritorijalnim sredinama gdje ostvaruju svoju djelatnost.

Postignuti rezultati u radu (organizacionjsko jačanje planinarskih društava, izletničke aktivnosti, negovanje tradicije NOB, razvitak masovnih oblika rekreacije radnika, očuvanje čovječeve okoline, izgradnja planinarskih puteva i planinarskih objekata, međusobna druženja i međudruštvena povezanost, jačanje samozaštitne i obrambene sposobnosti i drugo) pokazuju da je planinarska organizacija ne samo opravdala svoje 116-godišnje postojanje, nego i stvorila uvjete za jačanje svoga društvenog mјesta i položaja, u svim radnim i životnim sredinama. Društvena afirmiranost i valoriziranost rezultata rada nije još na onoj visini koju zaslužuje, ali su sigurno stvoreni izvanredno povoljni uvjeti. Postignuti rezultati u radu upucuju na potrebu većeg društvenog priznanja, veće valorizacije, materijalne pomoći volonterskoj i amaterskoj djelatnosti planinarske organizacije na cijelom području SR Hrvatske.

Usvojena prigrmska osnova planinarske organizacije u SR Hrvatskoj nedvosmisleno je i jasno odredila mjesto, ulogu i značaj planinarske organizacije u društvenom, kulturno-sportskom, rekreativnom i samozaštitnom i obrambenom mehanizmu i odnosu, te pokazala da su planinarska organizacija i njeno članstvo snažan nosilac samoupravnog organiziranja i opredjeljenja, što neprekidno dokazuje i svojim radom i djelovanjem pokazuje. Zato i vrijednosti koje planinarstvo kao pokret pruža predstavljaju temeljnje daljnog rada i organiziranja.

2.

Planinarska organizacija sa svojim članovima, planinarskim društvima i njihovim savezima, nastavljajući tradiciju afirmiranog planinarskog pokreta u SR Hrvatskoj, razvija snažno posebne oblike rada i djelatnosti kroz organiziranu brigu za zaštitu čovjeka i njegove okoline (GSS, vodička služba, gorska straža), obrambene i samozaštitne pripreme (izletništvo, topografija, izgradnja objekata), jačanje zdravlja i radne sposobnosti radnih ljudi i građana (izletništvo, boravak u prirodi), otkrivanje prirodnih fenomena i vrijednosti (speleologija, alpinizam) i sportsko-rekreativne djelatnosti i manifestacije, koje predstavljaju temelje sadašnjeg rada planinarske organizacije i njenog članstva.

3.

Rad planinarskih društava, općinskih regionalnih i gradskih planinarskih saveza u proteklom vremenu (1985—1987) postigao je značajne uspjehe donošenjem kvalitetnih programa i njihovim realiziranjem, proširenjem organizacije na velik broj radnih i životnih sredina, afirmiranjem planinarske misli i akcije, a posebno jačanjem društvenog mјesta i položaja planinarskih društava u manjim društvenim sredinama (općinama i radnim sredinama). Na tim osnovama Skupština Planinarskog saveza Hrvatske, izabrana i konstituirana od delegata svih planinarskih društava i regionalnih i gradskih planinarskih saveza, usvaja i donosi:

- Statut Planinarskog saveza Hrvatske,
- Programski osnovu planinarske organizacije u SR Hrvatske,
- Srednjoročni plan razvoja planinarstva u SR Hrvatske,
- Pravila ponašanja članova planinarske organizacije u SR Hrvatskoj (kodeks planinarske etike),
- Pravilnik o poslovanju i upravljanju planinarskim objektima,
- Pravilnik o dodjeli priznanja PSH,
- Pravilnik o radu Suda časti PSH i
- Pravilnik o radu Skupštine PSH

na kojima i temelji sve radne zadatke i obaveze planinarske organizacije u SR Hrvatskoj (planinarskih društava i planinarskih saveza) i Planinarskog saveza Hrvatske u narednom vremenju, a to su:

- donošenje statuta planinarskih društava i planinarskih saveza i njihovo uskladivanje sa zakonom i Statutom PSH,
- konstituiranje svih radnih tijela, izvršnih organa PSH i planinarskih društava na samoupravno-delegatskoj osnovi, amaterizmu i volonterstvu,
- jačanje i vrednovanje lika člana planinarske organizacije kao nosioca kulturnog i humanog pokreta i akcije upoznavanja svoje zemlje i njenih povijesnih, etičkih i kulturnih vrijednosti,
- stalno, pravovremeno i kvalitetno međusobno informiranje (između PSH i članica, te obratno), s jačanjem uloge, položaja i funkcije časopisa »Naše planine«,
- organizacijsko kadrovsko uređenje svih članica i Planinarskog saveza Hrvatske (evidencija članstva, djelatnosti i radnih rezultata),
- povećana društvena prisutnost članova planinarske organizacije u svim društvenim akcijama, manifestacijama i djelatnostima društvenih sredina i društveno-političkih zajednica,
- društvena valorizacija rada planinarskih organizacija i njihovog članstva u društveno-političkim zajednicama i organizacijama udruženog rada,

- jačanje materijalnog položaja planinarske organizacije kroz materijalno vrednovanje rada planinarskih društava i planinarskih organizacija u društveno-političkim zajednicama,
- organizirano djelovanje na jačanju, pripremanju i ostvarenju uvjeta općenarodne obrane i društvene samozštite (izgradnja, čuvanje i popravak planinarskih objekata),
- jačanje djelatnosti na stvaranju uvjeta za omasovljivanje članstva iz redova pionira, omladine i neposrednih proizvođača, s jačanjem djelovanja u radnim i životnim sredinama,
- ostvarenje ciljeva programske osnove planinarske organizacije u SR Hrvatskoj, srednjoročnog plana razvijanja planinarske organizacije, kodeksa planinarske etike i drugih usvojenih dokumenata,
- afirmacija planinarske organizacije kroz rad i ostvarenje programa rada u svim radnim, životnim i društvenim sredinama svoga djelovanja,
- jačanje i organizacijsko osposobljavanje specijaliziranih službi i djelatnosti PSH od posebnog društvenog interesa (GSS, vodiči, gorska straža),
- osposobljavanje, školovanje i pripremanje članstva planinarskih društava za pojačane napore u neposrednim opasnostima, nepogodama, nesrećama, nezgodama i sličnim dogadjajima u kojima mogu svojim znanjem, iskustvom, pripremljeniču, izdržljivošću i sposobnostima pomoći u smanjivanju nastalih šteta i stetnih odnosa,
- borba za očuvanje čovjekove okoline, vrednovanje i čuvanje spomenika prirode i povijesnih spomenika naše povijesti i revolucije te akcija na snažnijoj afirmaciji znanstvenog pristupa planinarstvu i kulturi planinarskog pokreta.

4.

Skupština Planinarskog saveza Hrvatske, usvajajući i donoseći temeljne dokumente razvijati planinarske organizacije u SR Hrvatskoj, konstatira da su stvoreni realni uvjeti za afirmativan rad planinarske organizacije (planinarskih društava, planinarskih saveza i PSH), pa obavezuje sve članice planinarske organizacije i njeno članstvo da društveno odgovorno, disciplinirano, samoupravno, samoinicijativno, radno i samoprijegorno ostvaruju i ostvare utvrđene zadatke i ciljeve te da snažno afirmiraju planinarsku organizaciju kao društvenu snagu organiziranih i osvijedočenih ljubitelja prirode, njenih ljepota, svoje domovine i njenih naroda i narodnosti.

5.

Skupština Planinarskog saveza Hrvatske ovlašćuje novoizabrano predsjedništvo PSH da zajedno s planinarskim društvima i planinarskim savezima pripremi sve potrebne prateće dokumente, elaborate i materijale, izabere radna tijela i tako organizira svoj rad i djelovanje da se donesen zaključci sto prije ostvare, afirmiraju i privedu životu.

Vijesti iz slovenskog alpinizma

Naš slovenski suradnik Dare Božič iz Kamnika napisao je za NP niz priloga o uspjesima slovenskih petnjaka poslijednjih nekoliko godina koji su dobili priznanje u svijetu. Dvojicu od njih, Tomu Cesenu i

Silva Karu, predstavlja nam prijevodima njihovih vlastitih članaka o dva najatraktivnija uspjeha svjetskih razmjeru (u idućem broju).

• 21 Jugoslaven na osamtišću-njedima

Andrej Stremfeli (Gašerbrum I, Everest, Broad Peak, Gašerbrum II), Viki Grošelj (Makalu, Manaslu, Broad Peak, Gašerbrum II), Nejc Zaplotnik (Makalu, Gašerbrum I, Everest), poginuo pod Manasluom. Štefan Belak (Makalu, Everest) Stipe Božič (Everest, Manaslu) Tomo Cesen (Yalung Kang) Bogdan Bišček (Broad Peak, Gašerbrum II) Pavle Kozjek (Broad Peak, Gašerbrum II) Borut Bergant (Yalung Kang, poginuo na silasku s Yalung Kangom) Janez Ažman (Makalu) Janez Dovžan (Makalu) Ivč Kotnik (Makalu) Marian Manfreda (Makalu) Bogdan Brakuš (Co Oju) Rado Fabjan (Broad Peak) Tomaž Jammik (Broad Peak) Silvo Karo (Broad Peak) Matevž Lenčarič (Broad Peak) Marija Stremfeli (Broad Peak) Dušen Jeličić (Broad Peak)

• Jugoslavenski prvenstveni usponi u Himalaji

1975. Makalu (8475 m). Prvi uspon kroz južnu stijenu: V. Grošelj, N. Zaplotnik, S. Belak, J. Ažman, J. Dovžan, I. Kotnik, M. Manfreda (bez boce za zrak) 1977. Gašerbrum I (8068 m). Prvi uspon po jugozapadnom razlu: N. Zaplotnik, A. Stremfeli. 1979. Everest (8848 m). Prvi uspon po zapadnom grebenu: N. Zaplotnik, A. Stremfeli, S. Belak, S. Božič, A. Phu. 1981. Lhotse (8516 m). Prvi uspon po južnoj stijeni: do ruba stijene 8200 m F. Knez, V. Matijavec 1981. Daulagiri (8167 m). Prvi uspon kroz južnu stijenu do jugoistočnog grebena: S. Belak, C. Berčič, E. Tratnik 1985. Yalung Kang (8505 m). Prvi uspon po sjevernoj stijeni: T. Cesen, B. Bergant (bez boce za kisik) 1986. K-2 (8611 m). Prvi uspon po južnom bridu s istupom na 6100 m: T. Cesen

● Karakerum 86 — velik uspjeh slovenskih penjača. Sredinom juna 1986. je 14-tim skokom ekspedicija izabrała Broad Peak (8047 m) i Gašerbrum II (8035 m). Ova ekspedicija bila je druga koja se penjala i ovom dijelu Karakoruma. Godine 1977. tržiški alpinisti popeli su se na Gašerbrum I po prvenstvenoj stazi: Vrh su osvojili Nejc Zaplotnik i Andrej Stremfeli. Do baznog logora put je bio dug devet dana. 28. juna 1986. su prema vrhu pošli Grošelj i Bišček i istog dana došli na vrh Brod Peaka (8047 m). U logor četiri došli su Andrej i Marija Stremfeli, Jamnik i Fabjan. Drugog dana sva četvorica su osvojili vrh, a Cesen je iz logora dva sam osvojio ovaj vrh. U noći iz baznog logora prema vrhu krenuli su Kozjek i Lenarič. Lenarič se vratio a Kozjek, drugi solo-penjač, osvojio je Broad Peak. Poslije odmora u baznom logoru, u stijenu Gašerbruma II otišli su Grošelj, Bišček, Kozjek i Andrej Stremfeli. Istog dana došli su do visine 6000 m. Sva četvorica su se 4. augusta popeli na vrh (8035 m). Stremfeli i Bišček su do vrha došli



ET(IX-) u Paklenici (1986)
Foto: Smiljan Božić

za 14 sati. Istovremeno Tomo Česen sam je počeo s penjanjem po južnoj steni K-2 (8611 m). Penjao je uz brid gdje su već pokušali poznati alpinisti ali bezuspješno. U drugoj polovini stijene su najveće opasnosti. Po 18 sati penjanja završio je prvenstveni jugoslavenski smjer (VI, 76/80, 2700 m).

4. augusta na vrh Broad Peaka popeli se i Karo-Lenarčić, a dan poslije Jeličić-Stangelj. Ekspedicija se u bazni logor spustila 10. augusta. Za vrijeme boravka na Broad Peaku pokušalo je sadam ekspedicija osvojiti vrh, a uspjela je samo naša. Na Gašerbrumu II pokušalo je osam ekspedicija. Na vrh je došla Pakistanska ekspedicija i četvorica slovenskih alpinista. Najveći uspjeh slovenske ekspedicije je solo-uspon Česena, onda uspon dvanaestorice na Broad Peak i najbrži uspon na Gašerbrum II.

● **Sloveni u Eigeru.** Godine 1969. izvrstan uspjeh u stjeni Eiger-a. Kroz sjevernu stijenu je prošlo šest slovenskih alpinista: Dusan Kukovec, Janez Resnik, Franci Gselman, Beno Reis, Ivan Sturm i Milan Meden. Ispenjali su Klasični smjer. Kroz ovaj smjer prošlo je 28 slovenskih alpinista i tri solo: Knez, Svetičić i Česen. Godinu 1973 u stijenu su otišli Ivan Kotnik i Franc Verko i za sedam dana ispenjali Japanski smjer (drugo ponavljanje). Dvije godine kasnije Edvard Drofenik i Rajko Robnik za dva dana ispenjali su Pojski smjer, a tri godine kasnije Lauperjev smjer Milan Kolar i Janez Šišelj. Najveći uspjeh postigao je Franček Knez. Godine 1982. ispenjao je Klasični smjer za šest sati. Kad se vratio s vrha, u desnom dijelu stijene ispenjao je i prvenstveni smjer — Dvojku. Godinu kasnije opet je otišao sam i ispenjao prvenstvenu Hudinu sigurno jedan od najuspješnijih smjerova je Treći jugoslavenski smjer. Ispenjali su ga Franček Knez, Marjan Frešer i Danilo Tič i ima ocjenu VII-. Knez je u Eigeru sigurno jedan od najuspješnijih alpinista svijeta. Ima treći najbrži uspon i tri prvenstvena smjera, rezultat koji si želi svaki alpinist.

● **Treći prvenstveni smjer slovenske trojke u Patagoniji.** Alpinisti Silvo Karo, Franček Knez i Janez Jeglič, osim na Fitz Roy i Cerro Torre, bili su i na Torre Eggeru. Decembra 1986. ispenjali su prvenstveni Psiho vertical s ocjenom VII+, A₃, 90°, 1000 m. Da je ovo velik uspjeh može potvrditi podatak da je na ovom vrhu bilo samo petoro alpinista. Svu opremu su donesli do El Mocha i za dva dana ispenjali prvenstvenu Sivu strijelu s ocjenom VIII, A₃, 500 m. Zajedno s njima bio je i talijanski alpinist Casimiro Ferrari. Po završetku uspona Ferrari je tvrdio da još nije vidio ovakvu ekipu penjača. Da je Patagonija samo za dobre penjače vrde i poznati Himalajski koji imaju za sobom mnogo vrhova, s Mesnerom na čelu.

● **Nešto o Paklenici.** Najteži smjer u Paklenici do sada slobodno ispenjan je Rio i Brid klin. Rio je prvi ispenjao Srećo Rehberger (IX-), Tadej Slabe je zajedno s Rehbergerom prošle godine ispenjao Brid klin. U Aniča kuku Slabe je ispenjao i Modri kazin (IX-), a prvo ponavljanje izvršio je Metod Skarja. Više puta slobodno su ispenjali El Condor pasa (VIII), Subaro direkt (VIII+), Jenjavi smjer (VIII+). Ima i mnogo smjerovala koju su dugački 20 do 30 metara. Smjer ET (IX-) prvi je ispenjao M. Skarja i do sada ima dosta uspjelih uspona. Lijeko od Brida za mali čekić Rehberger je ispenjao smjer Ona voli rock (VIII-), a osim njega M. Skarja — Vili Guček. Najteži uspon koji je svladala žena bio je smjer Santana (VIII-). Uspešna se 18-godišnja Simona Skarja. Aniča kuk ima i opasne smjerove, koji se mogu svladati tehničkim penjanjem. Karo je zajedno sa Silvonom Skarjom među smjerovima Lažnivka i Život ispenjan prvenstveni smjer Trango vertikal (VII, A₃, A₄). Karo i Pavle Kozjak su između Velebitaškog i El Condora pasa ispenjali Rumeni strah (VI+,

A₄). Frvo ponavljanje su izveli Matjaž Ravhekar i Beni Ravnik, a drugo Ivica Matković s drugom. Ova dvojica su na najtežem mjestu (s ocjenom A₄) zavrtala nekoliko ekspanzivnih klinova i tako ispenjali smjer, nakon čega je smjer izgubio ocenu A₄ i sad će biti ocjena A₂, možda A₃.

● Alpinistička takmičenja 1986.

Marjan kod Splita, takmičenje u slobodnom penjanju

1. Tadej Slabe (AO Ljubljana — Matica)
2. Metod Skarja (AO Mengeš)
3. Brane Vezovnik (AO Ravne)
- II. državno takmičenje u brzom penjanju, Paklenica
1. Metod Skarja (AO Mengeš)
2. Srđko Likar (AO Logatec)
3. Marko Cufar (AO Škofja Loka)

● **Pet najboljih jugoslavenskih penjača.** Tadej Slabe, Tomo Česen, Andrej Stremfeli, Franček Knez i Silvo Karo, trenutno svi vrhunski penjači, najpoznatiji su u inozemstvu. Svaki je u svom stilu najbolji.

Naš najbolji slobodni penjač, Tadej Slabe (28), penje smjerove od 30 do 100 metara. Penjao je u svim poznatim centrima slobodnog penjanja. Prošle godine je u Austriji ispenjao smjer Masada X. Ispenjavao ih je već više s ocjenom IX+, a smjer Masada bio je peti s ocjenom deset.

Tomo Česen (27) je od svih najpoznatijih u inozemstvu. Zimskom triilogijom za pet dana (Eiger, Matterhorn, Jorasses) iznenadio je sve stručnjake i alpiniste. Uspješan je u Himalaji. Bio je na vrhu Yalung Kang (6505 m), Broad Peak (8047 m) i sam ispenjao prvenstveni uspon na drugu planinu svijeta.

Andrej Stremfeli (29) je zajedno s Grošeljem »najviši« Jugoslaven. Godine 1977. zajedno sa Zaplotnikom popeo se na Gasherbrum I (8055 m), 1979. na Mount Everest (8848 m), 1986. na dva vrha Broad Peaks (8035 m) i Gasherbrum II (6042 m).

Franček Knez (31) legenda je najvećeg penjanja. Penjao se po svim planinama svijeta: Ande 78, Everest 79, Lhotse 81, Ande 82, Yosemite 83, Patagonija 83, Co Oju 84, Yalung Kang 85, Patagonija 85, i 86. Postigao je izvrsne rezultate u svim vrstama penjanja, penjao smjerove IX stupnja, prošao kroz J. stijenu Lhotsea (6200 m), ispenjao sva tri vrha u Patagoniji, za šest sati ispenjao Eiger, za tri Bonattiju u Druu, ima tri prvenstvena u Eigeru, dva u Jorassesu i Druu, po jedan u Aigu du Midi, Les Courtes, Les Drôties, Matterhornu, Civetti, Torre Trieste, Tofani. U Peruu ima dva prvenstvena u Chacraraju, po jedan u Piscotu i Chopicalquu, dva u El Capitanu itd.

Silvo Karo (25) prvi je Jugoslaven koji je (1982.) ispenjao smjer IX stupnja. Uspjelo mu je to u Hidračevem stupu (Colorado). Bio je tri puta u Patagoniji: Fitz Roy (Slovenski smjer), Cerro Torre (Peklinski direttissima), Torre Egger (Psihička vertikalna), sve prvenstveni usponi. Bio je član ekspedicije na Yalung Kang i prošle godine došao na vrh Broad Peak (8035 m).

(Dare Božić)

• **Novo predsjedništvo PSH.** U slobotu 6. lipnja održana je izvanredna skupština Planinarskog saveza Hrvatske, na kojoj je usvojen novi Statut i razni normativni akti, nakon diskusije koja je bila živa i doista polemična. Prema »Stavovima SSRN Hrvatske za ostvarivanje kadrovske politike u društvenim organizacijama i udruženjima građana u SR Hrvatskoj«, prema kojima nitko ne može biti član predsjedništva više od dva puta ustanopno, unesena je ta odredba u novi Statut. Budući da je velika većina dosadašnjih članova predsjedništva bila već dva puta ustanopno na toj funkciji, u novo predsjedništvo izabrani su mahom novi članovi. To su, abecednim redom:

Balić Đorđe iz Osijeka
Bušić Jure iz Zagreba
Grubišić Josip iz Rijeke
Herljević Zlatko iz Zagreba
Kovačić dr. Milivoj iz Koprivnice
Makšan Đuro iz Varaždina
Marchiotti dr. Ivan iz Zagreba
Martinek Ivica iz Slav. Požege
Mihaljević Vlado iz Zagreba
Nemeć Vlatko iz Zagreba
Paveseč Miljenko iz Rijeke
Starčić Rudo iz Karlovca
Sabić Mirna iz Zagreba
Šoštarčić Cvjetko iz Ivance i
Tollazli Bojan iz Splita.
Predsjedništvo je na svojoj prvoj sjednici odlučilo da dužnost predsjednika obavlja Vlado Mihaljević, društveno-politički radnik iz Zagreba, a potpredsjednika Ivica Martinek, sudac iz Slavonske Požege. Dosadašnji predsjednik, Božo Škerl, i dr. Zeljko Poljak izabrani su za počasne članove PSH. Odlučeno je da se novi Statut i drugi važni skupštinski dokumenti objave kao prilog »Naša planina«, a u idućem broju očekuje se i izvještaj sa skupštine.
(Z. P.)

• **Članovi PD »Klikun« iz Pleternice** 10. svibnja obilježili su značajnu radnu pobjedu. Poslije brojnih akcija na Klikunu (340 m), jednom od vrhova Požeške gore, izgradili su na vrhu 13 metara visoku piramidu. Ta lijepa drvena konstrukcija zajedničko je djelo planinara i šumara, o čemu su na otvorenju govorili Tomislav Radočić, predsjednik, i Miro Mesić, tajnik Društva, te ing. Šumarstva Željko Žečić. U ime Planinarskog odbora Slavonije okupljene je pozdravio Ivica Martinek. Svečanosti, na kojoj se okupilo više od 150 sudionika, bili su prisutni planinari iz Demir Kapije, Travnik, Gospicu, Osijeka, Našica, Daruvara, Pakracu i Slav. Požege. Program je nastavljen u izletištu Klasnice, gdje su nastupili članovi tambariškog sastava KUD »Orljavac« iz Pleternice. (Ivan Jakovina)

• **Planinarska sekacija »Koksara«** u Bakru djeluje kao ogrank PD »Kamenjak« Rijeke već šest godina vrlo uspješno. Ima oko 150 članova i organizira je niz izleta i pohoda. U povodu 6. godišnjice rada posvećen je cijeli broj radničkih novina »Koksare« za svibanj 1987. radu ove sekocije.

• **PD »Sokolovac«** organiziralo orguljaški koncert. U nastojanju da osiguraju novčana sredstva za redovnu djelatnost, krajem mjeseca svibnja požeški planinari, članovi PD »Sokolovac«, organizirali su orguljaški koncert u Crkvi sv. Terezije. Nastupila je, bez honorara, Ljerka Očić-Turkuljin, orguljašica iz Zagreba. Ona je izvodila djela skladatelja nastala u razdoblju baroka, što je u skladu s ambijentom crkve. Za svoje umijeće bila je nagradena dugotrajnim aplau-

zom više od 400 zadovoljnih slušalaca. Da je riječ o talentiranoj mladoj umjetnici govore brojne pozitivne kritike o njenim nastupima u zemlji i inozemstvu (SR Njemačka, Svicarska, CSSR, Sovjetski Savez). Koncert, koji bi trebao postati tradicionalnim, bio je posvećen 200. obljetnici rođenja književnika franjevca Grgura Čepavovića, preteče Ilirskega pokreta.

(Ivan Jakovina)

• **Prijateljski susret** u Samoborskom gorju organizirali su 10. svibnja članovi PD »Zeljezničar« iz Zagreba i PD »Železna gora« iz Čakovca. O tom susretu, na kojem je sudjelovalo 60 članova, pisao je i zagrebački »Vjesnik«.

(J. Sakoman)

• **XII. slet planinara Slavonije** održan je u nedjelju, 9. lipnja na Krndiji. Bilo je prisutno više od 500 sudionika iz 10 planinarskih društava Slavonije, te planinari iz Zagreba, Splita, Ivance, Samobora, Novog Sada i Sarajeva. U ime domaćina, PD »Krndija« iz Našice, okupljene je pozdravio Zlatko Marman, istakavši da je organizacija Slet a prilog obilježavanju 25. obljetnice Društva, te 65 godina planinarstva u našičkom kraju. Ing. Šumarstva Ivan Hajek, govorio je u ime pokrovitelja, Šumarskih organizacija iz Našice, a Slet je otvorio Đorđe Balić, predsjednik Planinarskog odbora Slavonije. Poslije obilaska, za ovu priliku, posebno odabранe staze po najljepšim dijelovima Krndije, organiziran je zajednički ručak, te kulturno-zabavni program. U sportskom dijelu popodneva, organizirana su natjecanja. Lijep sunčan dan, bogata ponuda suvenira i planinarske literature, uz odličnu organizaciju, koju su pomogli radni

»DRUGA PROVALA TATARA NA KALNIK«

Koliko je puta do sada pisano u ovom listu o Kalniku? Vjerujemo dosta, no ovaj put mi se ne bismo pozivali na njegove nebrojene prirodne ljepote i opisivali historijske lokalitete. Postoji nešto sasmosto drugo i važnije!

U nedjelju 7. lipnja gledajući postrance, slučajan prolaznik mogao se zapitati: »Kuda sve to vodi?« Ništa ne bi bilo tako tragično i poražavajuće, da nismo bili prisutni i svjesni da jedna društvena organizacija sa dugogodišnjom tradicijom, kao što je Auto moto savez Hrvatske može djelovati tako barbarски.

Ako u neposrednoj blizini, na dohvati ruke, postoji planinarski dom koji nudi sve smještajne mogućnosti u ugostiteljskom pogledu, čemu onda dovoljati stolove i stolice, te ozvučenje s muzikom među zidine starog grada, i to kamionom, rušiti pri tome zidine i uništavati raslinje, a iza sebe ostavljati gomile smeća za uspomenu i dugo sjećanje na prijatelje cesta i brzina!?

Teska ekonomска situacija u kojoj se momentano nalazimo uvjetovala je sve veći broj posjetilaca i turista na Kalniku. Njima nitko ne zabranjuje dolazak u brda, naprotiv. Želja nam je kao i cilj našeg djelovanja da u planine odlaze radni ljudi i gradani te da uživaju u ljepotama koje im one pružaju, no što će se desiti ako se

stvari nastave kretati ovim tokom, navalom uništavatelja i neodgovornih?

Savez izviđača je npr. organizacija koja za cilj i zadatak između ostalog ima i očuvanje čovjekove okoline a njezini vodovi dolaze u brdo na logo-rovanje i pri tome sijeku šumu, prave lomače, sagadaju izvor, razbacuju smeće, bacaju kamenje, s gradine, uznenimaju ljudje. Nakon njih pojavljuju se razne motorističke družine sa svojim ljubimcima na dva kotača, kojima očito nije jasno koliko je vremena potrebno da izraste jedan bor ili da ciklame i mnoge druge biljke i životinje postaju rijetkost na Kalniku, no znaju se utrkivati po šumama, livadama i labirintu starih zidina a pri tome ne vode računa o opasnostima koje predstavljaju za ostale.

Vrijedi li dalje nabrajati strahote i primjere divljaštva, premda toga još ima na pretek?

Moramo se truditi da se takve ili slične stvari više ne dešavaju, no postoji li netko tko može reći: »NE! To se više neće ponoviti!« Vrijedi li vjerovati u ljudsku svijest i svijest organizatora raznih manifestacija koje se odvijaju u prirodi da će pri tome voditi računa o njezinoj zaštiti?

Može li netko dati odgovore i rješenja?

Alpinističko-speleološka sekcija
PD »Kalnik« Križevci

26. RUJAN — SVJETSKI DAN ČISTIH PLANINA



Dragi planinarski prijatelji!

Dan 26. rujan 1987. je »Dan čistih planina«.

To je prilika da vas podsjetimo na važnost zaštite planinskog svijeta, kojeg i vi možete pridonijeti:

- Štitite planinsku floru i faunu
- Izbjegavajte svako nepotrebno opterećenje prirode
- Ne ostavljajte otpatke na svojim putevima

Buduće generacije imaju pravo na netaknuto ljepotu planina

Vaša Međunarodna unija planinarskih organizacija

ljudi iz 20 naših radnih kolektiva, pridonijeli su punom uspjehu najveće manifestacije slavnih planinara u ovoj godini.
(Ivan Jakovina)

• **Godinu 1986. AO PD »Željezničar«** iz Zagreba bilježi kao jednu od aktivnijih. Dvanaest aktivnih članova Odsjeka ispenjalo je sveukupno 330 smjerova u zimskim i letnjim uvjetima. Među njima jedan uspon teškoće VIII. — i deset uspona teškoće VII. Najviše smjerova je imao Berislav Mokos. Članovi Odsjeka sudjelovali su na prvom otvorenom prvenstvu Jugoslavije u slobodnom penjanju, na kojem je Dalibor Vlatković podijelio 5./6. mjesto. Naslov »alpinist« stekla su dva člana (Božica Papeš-Mokos i Berislav Mokos). U jesen je organizirana alpinistička škola pod vodstvom Eduarda Hainza, koju je od 12 prijavljenih uspješno završilo 6 tečajaca. Od društvenih aktivnosti valju spomenuti izlet u Grčku u Meteoru, pomoći PD »Sutjeska« u provođenju visokogorskog tečaja, te suradnju sa CZ u akcijama NNI. (Božica Papeš)

• **Dan planinara BiH** održava se 12. septembra u Dubokoj kod Bugojna. U tu svrhu osnovan je Organizacijski odbor.

• **Alpinistički razgledi 24. 1987** donose na 56 šapirografiranih stranica obilje alpinističkog štiva (na slovenskom jeziku), koje nije našlo mesta u Planinskom vestniku. Nekoliko naslova: Patagonija, Pioniri alpinizma, Zimski alpinizam, Zimska Himalaja, Zaledeni slapovi, Cepin u ledu, Južna Anapurna 86, Susret kod Messnera, Osnove turnog skijanja, Ledni vjici i klinovi, Osiguranje u snijegu i ledu... (Z. P.)

• **Markaciju iz Kraljevog vrha na Sljemenu** izveli su članovi PD »Priroda« i »Sljeme« iz Zagreba. Kraljev Vrh je selo u Hrvatskom Zagorju koje se nalazi na cesti iz Gornje Bistre u Stubičke Toplice, a od njih je podjednako udaljeno (oko 1 sat hoda ili oko 5 km). Postoji ickalna autobusna veza, ali je jednostavnije doći autobusom ZET-a do Gornje Bistre, a potom pjeske asfaltnom cestom. Opis puta: od autobusne stanice u Kraljevom Vruhu krenemo cestom na istok prema zaseoku kod potoka, do kojeg se odvaja loša cesta na des-

no nakon 10 min hoda. Prešavši most krenemo uzvodno između dviju kuća gdje i počinje naša marširacija. Stazica nas neko vrijeme vodi uz potok, a poslije ga ostavlja i skreće u šumu. Sljedećih pola sata idemo djelomično stazom, dječionično šumskom cestom, koju ostavljamo oštrim usponom lošom stazom do predjela zvanog Crna mlaka. Put nas vodi hrptom između Oštice i Markova travnika, slijedi šumsku cestu, a ubrzo i markiranu poprečnu stazu (Oštrica — Markov travnik), da bi se spojio s Erberovim putom i završio kod drvenog paviljona na donjoj livadi Krumpirišta. Dalje se može slobodno po izboru do vrha širokim livadama skijaških staza.

(Dr. Berislav Banek)

• **Jubilarnu značku PD »Orjen«** u Dubrovniku povodom 60-godišnjice postojanja društva (1928–1988) možete naručiti pouzećem (uz otpuskni) za 300 din + poština na adresi: PD »Orjen«, 5000 Dubrovnik, Brage Andrijeva 7.

• **Stazama Gupčevih puntara** naziv je novog planinarskog puta koji vodi od Stubičkih toplica do Gorjane Stubice, u dužini od oko 5 km, a povezuje spomen-lokalitete vezane dogadjajima iz Seljačke bune 1573. godine. To su: hrast Galženjak u šumi Kamenjak u Stubičkim Toplicama, spomenik na mjestu završetka bitke (9. 2. 1573) na brdu Kapelščaku, selo Hizakovec u kome je prema legendi rođen Matija Gubec, voda na najveće seljačke bune kod nas u doba feudalizma, Gupčeva lipa, Muzej Seljačke bune u obnovljenom dvorcu negdašnje hrvatske vlastelinske obitelji Oršić, i na kraju veličanstveni spomenik Matiji Gupcu, radikapira Antuna Augustinčića, podignut 1973. na brežuljku Samči povodom 400. obljetnice bune. Staza je već jednim dijelom uređena i označena, a dovršiti će se zajedničkim akcijama planinara PD »Runolist« iz Oroslavja i »Stubičan« iz Donje Stubice. Prvi pohod i otvorenje staze bilo je u nedjelju 31. 10. u okviru završne proslave »Majskih drugarskih susreta«, manifestacije koja svake nedjelje u 5. rujnječecu okuplja folklorne grupe, KUD-ove, CB-ase, bicikliste, izviđače i planinare Gupčevog kraja. Zadnja nedjelja u 5. mjesecu u ka-

lendaru akcija PD »Runolist« iz Oroslavja i »Stubičan« iz Donje Stubice ubuduće će biti rezervirana za ovaj tradicionalni pohod. Zbog jedinstvenih ljepota pitomog zagorskog krajolika i dobroj prometnih veza (Zagreb — Stubičke Toplice), planinari »Runolista« i »Stubičana« pozivaju vas u Gupčev kraj.

• **Pohod Jajce — Dugi Rat.** Dana 24. maja šest članova planinarske sekcije »Ferochem« PD »Cusine« Jajce pri RO »Elektrobosna« (Marijanović Ante, Muhić Midhat, Ladan Ivica, Bektašević Izet, Nišić Nikola i Kliko Sakib) krenuli su na put Jajce — Dugi Rat u sklopu manifestacije 9. susreta radnika proizvodnja ferolegura SFRJ. Ruta je išla pravcem Jajce — Grbovačko polje — Bakići — Vaganj — Vodica — Kupresko polje — Hrbljina — Činčar — Livno — Kamešnica — Korita — Trilj — Spilja Vranjača — Mosor. — Dugi Rat, a predena je za pet dana hoda. Sponzor pohoda je bila RO »Elektrobosna« iz Jajca, no u realizaciji pohoda su pomogli: Pero Stari i Anda Cato iz selo Vodicu, Hairo Gromilić, planinar iz Livna, Gruica Tončo-Komita, domaća Mosoru i radnici RO »Dalmacija« Dugi Rat kao domaćini susreta. (S. Kliko)

• **Spasavaoci u BiH.** 6. i 7. juna na planinarskom domu na Cusinama kod Jajca održan je ispit za pripravnike GSS pošto je okončan ciklus predavanja na Radovini kod G. Vukufa i Balkani kod Mrkonjić grada. Kandidati su bili iz 10 planinarskih društava BiH. Po prvi put su se pojavili i kandidati iz nekih krajiških gradova gdje do sada nije bila prisutna aktivnost na tom planu. Instruktori i predavači su bili Danijel Pavičević i Rašid Mulahusić. (S. Kliko)

Statut Planinarskog saveza Hrvatske

SADRŽAJ

I. PROGRAMSKA NAČELA I CILJEVI PLANINARSKE ORGANIZACIJE	1
II. OPĆE ODREDBE	1
III. CILJEVI I ZADACI PSH	2
IV. ORGANIZIRANJE I DJELOVANJE PLANINARSKE ORGANIZACIJE	3
V. ORGANI PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE	3
1. Skupština PSH	3
2. Predsjedništvo PSH	5
a. Predsjednik PSH	6
b. Tajnik PSH	6
3. Odbor samoupravne kontrole PSH	6
4. Sud časti PSH	7
VI. STRUČNA SLUŽBA	7
VII. STRUČNE DJELATNOSTI, SLUŽBE I SKOLOVANJE KADROVA	7
VIII. MATERIJALNA SREDSTVA I SREDSTVA ZA RAD	8
IX. PRIZNANJA	8
X. OPĆENARODNA OBRANA (ONO) I DRUŠTVENA SAMOZASTITA (DSZ)	8
XI. IZDAVACKA DJELATNOST	9
XII. PRESTANAK RADA PSH	9
XIII. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE	9

Na temelju člana 18 i člana 59 Zakona o društvenim organizacijama i udruženjima građana (NN 7/82 i 5/85) a u skladu s odredbama Zakona o fizičkoj kulturi (NN 22/87) Skupština Planinarskog saveza Hrvatske održana 6. lipnja 1987. g. donosi

STATUT PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

I. PROGRAMSKA NAČELA I CILJEVI PLANINARSKE ORGANIZACIJE

Planinarska organizacija je dobrovoljna, odgojna, sportsko-rekreativna organizacija djece, omladine, radnih ljudi i građana koji se okupljaju i organiziraju u planinarskim društvima po gradovima, naseljima, školama, sveučilištima, organizacijama udruženog rada, ustanovama i komandama JNA i TO i radnim zajednicama sa ciljem da se kroz organizacijsko djelovanje i organiziranje razvija ljubav prema domovini, prirodi i njenim ljepotama, povijesnim vrijednostima, narodima i narodnostima, sposobnostima i znanjima za boravak u prirodi, te za provođenje i očuvanje slobode i nezavisnosti svoje socijalističke domovine.

Svoju djelatnost planinarska organizacija ostvaruje:

- zajedničkim djelovanjem na ostvarivanju programa razvijanja planinarstva, društvenog angažiranja, aktiviranja i socijalističkog samoupravnog odgoja djece, omladine, radnih ljudi i građana,
- razvijanjem svijesti o ravнопravnosti, bratstvu i jedinstvu, socijalističkoj solidarnosti i uzajamnosti naših naroda i narodnosti, njegovanjem i razvijanjem tekovina narodno-oslobodilačke borbe i socijalističke izgradnje, socijalističkog patriotizma i samozaštitne sposobnosti te neraskidive pripadnosti samoupravnoj socijalističkoj zajednici,
- organiziranjem boravka djece, omladine, radnih ljudi i građana u planinama, posjećivanjem izvorišta rijeka, prirodnih ljepota i rijkostiju, povijesnih objekata i drugih znamenitosti s rekreativnim i odgojnim ciljem radi očuvanja zdravlja, razvijanja fizičkih i psihičkih osobina te jačanja radne i obrambene sposobnosti,
- upoznavanjem i čuvanjem prirode, čovjekove okoline i kulturno-povijesnih spomenika, stjecanjem znanja o kretanju i boravku u prirodi i planini, razvijanjem specijalističkih znanja i sposobnosti (alpinizam, gorska služba spašavanja, vodička služba, planinarska orijentacija, speleologija i drugo),
- gajenjem, razvijanjem i jačanjem drugarskih odnosa i odnosa povjerenja, samopouzdanja, sigurnosti i vjere u čovjeka i druga,
- stjecanjem znanja i sposobnosti za društvenu samozaštitu i općenarodnu obranu za očuvanje i obranu slobode i nezavisnosti samoupravne socijalističke društvene zajednice u okvirima jugoslavenskih naroda i narodnosti,
- demokratskim samoupravnim odlučivanjem, dogovaranjem, delegacijskim angažiranjem i usmjeravanjem, odgovornošću i postupanjem prema pravilima etike i planinarske etike,
- izdavačkom i propagandnom djelatnošću,
- suradnjom s organizacijama udruženog rada, komandama i ustanovama JNA, štabovima teritorijalne obrane i civilne zaštite i drugim društvenim, sportskim, društveno-političkim organizacijama i
- drugim oblicima djelovanja usmjerenim na jačanje organiziranosti, uspješnosti, akcione sposobnosti i spremnosti planinarske organizacije i njenog članstva.

II. OPĆE ODREDBE

Član 1. Planinarski savez Hrvatske (u daljnjem tekstu PSH) je Savez dobrovoljno udruženih planinarskih društava, općinskih, regionalnih i gradskih planinarskih saveza sa svojstvom društveno-pravne osobe, koji se udružuju radi ostvarenja i unapređenja zajedničkih ciljeva, interesa i zadataka planinarske djelatnosti.

Član 2. Naziv Saveza je: Planinarski savez Hrvatske (skraćeno PSH). PSH djeluje na teritoriju Socijalističke Republike Hrvatske. Sjedište PSH je u Zagrebu, Kozarčeva 22.

Član 3. PSH je sastavni dio Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, te djeluje i na osnovi njegove programske orijentacije. Odredene društvene poslove, odnosno djelatnosti na unapređenju odgoja i obrazovanja djece i omladine, PSH ostvaruje zajedno i jedinstveno sa Savezom socijalističke omladine Hrvatske. PSH može biti član međunarodnih organizacija

preko Planinarskog saveza Jugoslavije. PSH se udružuje u Planinarski savez Jugoslavije i u Savez organizacija za fizičku kulturu Hrvatske. PSH se može učlanjivati i u druge saveze, odnosno društvene organizacije, o čemu odluku donosi Skupština PSH.

Član 4. Svoja prava i dužnosti PSH ostvaruje i preko svojih delegacija u odgovarajućim organima i tijelima SSRNH, SSOH, Saveza organizacija za fizičku kulturu, Planinarskog saveza Jugoslavije i drugim društvenim i samoupravnim organizacijama i zajednicama i u organizacijama udruženog rada. Radi ostvarivanja svojih ciljeva i programskih zadataka PSH suraduje s organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, društvenim, društveno-političkim, sportskim organizacijama i zajednicama te s komandoma i ustanovama JNA i TO.

Član 5. PSH ima svojstvo društveno pravne osobe. PSH se upisuje u Registar saveza društvenih organizacija pri republikomuškom organu uprave nadležnom za poslove opće uprave. PSH predstavlja predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske a u njegovoj odgovornosti druga osoba koju ovlasti Predsjedništvo Skupštine PSH. PSH zastupa neograničeno tajnik PSH, a u njegovoj odgovornosti druga osoba koju ovlasti Predsjedništvo Skupštine PSH.

Član 6. PSH ima pečat okruglog oblika, promjera 30 mm, u kome su uz obod pečata upisane riječi »Planinarski savez Hrvatske Zagreb«. U sredini pečata je znak PSH. Za računske i manipulativno-administrativne poslove upotrebljava se pečat PSH istog sadržaja i oblika promjera 20 mm.

Član 7. Znak PSH ima tradicionalni oblik potkovice crvene boje s natpisom: Planinarski savez Hrvatske. Rubovi potkovice vezani su vrpcom plave boje s upisnom 1874. godinom (godinom osnivanja Hrvatskog planinarskog društva, prvog planinarskog društva u Hrvatskoj). Unutar potkovice, ispod obrisa planine Kleka, nalazi se crvena petokraka zvijezda.

Član 8. Zastava PSH je svjetloplave boje sa znakom PSH u sredini i odnosom dužine prema širini 1,5:1.

Član 9. Rad u organima PSH je dobrovoljan društveni rad koji se obavlja u skladu s načelima kolegjalnosti, odgovornosti, javnosti, informiranosti, izbornosti i demokratskog samoupravnog odlučivanja.

Član 10. Planinarske organizacije (planinarska društva, općinski, regionalni i gradski planinarski savezi sa svojstvom društveno pravne osobe) su dobrovoljno udružene u PSH radi ostvarivanja planinarskih ciljeva i interesa, zajedničkih djelatnosti i koordinacije, te jedinstveno i zajednički utvrđuju osnovne principe rada i organiziranja planinarske organizacije u SRH.

Član 11. U skladu s programskim osnovama i ciljevima PSH, planinarske organizacije nose i izrađuju svoje statute, programe, planove i normativno organizacijske propise. Planinarske organizacije prihvaćanjem Statuta PSH dogovorno i dobrovoljno pristupaju i udružuju svoju djelatnost na razvijanju planinarstva, te na principima odgovornosti, uzajamnosti i zajedništva izvršavaju donesene odluke, zaključke i stavove. Svoja prava i obaveze u PSH planinarske organizacije izvršavaju putem izabranih delegata.

Član 12. Planinarske organizacije i njihovi organi osiguravaju u svom djelovanju javnost rada, informiranost i odgovornost u donošenju i provođenju odluka, stavova i zaključaka.

III. SVRHA, CILJEVI I ZADACI PSH

Član 13. PSH kao savez planinarskih društva u SR Hrvatskoj svoju svrhu, ciljeve i zadatke ostvaruje tako da:

- razvija organizirane oblike planinarskog rada i djelatnosti,
- razvija i njeguje svestrane društvene odnose, stvara uvjete za razvoj ukupne planinarske djelatnosti i razvoj planinara kao ličnosti,
- propagira planinarstvo kod podmlatka, omladine, radnih ljudi i građana,
- organizira i provodi odgojno obrazovni rad i njegovanje tradicije revolucije i socijalističke izgradnje,
- njeguje planinarsku etiku propagiranjem i razvijanjem ljubavi prema prirodnim ljepotama i smislu za njihovo očuvanje,
- stvara uvjete za razvitak zdravog, snažnog, plemenitog člana društvene zajednice i radne sredine,
- organizira izdavačku i informativnu djelatnost, te poduzima potrebne akcije za popularizaciju planinarstva,
- organizira osposobljavanje članstva za pojačane napore pri oticanju elementarnih nepogoda, pri nesrećama, ratnim opasnostima i drugim sličnim stanjima,
- provodi druge organizacijske, propagandne i radne zadatke u skladu sa ciljevima i zadacima PSH,

Član 14. PSH u svom organiziranju i djelovanju:

- afirmira planinarstvo u sveukupnom društvenom samoupravnom socijalističkom životu, aktivnim djelovanjem i sudjelovanjem u organizacijama udruženog rada, mjesnim zajednicama, školama, društvenim organizacijama, udruženjima građana, općinama i Republici,
- podstiče organizirano masovno planinarstvo i osnivanje novih planinarskih društava, razvija samoupravne socijalističke norme ponašanja u planinarskom radu i odnosima,
- osigurava samoupravno demokratsko konstituiranje i rad organa i organizacija na delegatskom principu ostvarujući u punoj mjeri društvene kriterije o izboru svojih organa i delegata prema kriterijima društvenog dogovora o vođenju kadrovske politike,
- aktivno sudjeluje i organizira razvijanje sistema društvene samozaštite i općenarodne obrane u svim planinarskim organizacijama i njihovim organima,
- radi na organiziranju i provođenju stručnog i idejno-političkog obrazovanja svog članstva, oslanjajući se u prvom redu na postojeće oblike društveno-političkog obrazovanja u organizacijama SSOH i SSRNH,
- unapređuje kolektivni rad, odlučivanje, odgovornost, društvenu disciplinu i radne djelatnosti članstva,
- utječe da se planinarstvo razvija kao amaterska djelatnost u skladu sa samoupravnim normama i principima, te se suprotstavlja svim pojавama suprotnim normama društvenog rada, monopolizaciji, privatizaciji i rasipništvu društvenih sredstava.

- jača materijalnu osnovu i imovinu planinarstva, organizira izgradnju planinarskih objekata, njihovo održavanje i čuvanje,
- razvija medurepubličku društveno dogovorenju i međunarodnu planinarsku suradnju na principima socijalističkih samoupravnih odnosa i utvrđene vanjske politike SFRJ i SRH,
- organizira samostalno ili preko planinarskih organizacija izlete, pohode, marševe, susrete, sletove, logorovanja, planinarska takmičenja i druge društvene manifestacije, izgradnju, obilježavanje, čuvanje i održavanje planinarskih staza, puteva, transverzala i veznih puteva,
- pokreće i organizira stalne akcije na zaštitu i unapređenju planinske prirode i čovjekove sredine, te na očuvanje kulturno-povijesnih i memorialnih spomenika i područja značajnih iz oružane revolucije i socijalističke izgradnje,
- provodi pripreme općenarodne obrane i društvene samozaštite, te organizira suradnju i koordinaciju sa svim subjektima društvene samozaštite i općenarodne obrane,
- suraduje sa znanstvenim institucijama i drugim organizacijama na popularizaciji planinarstva i njegovom društvenom vrednovanju,
- izdaje stručnu, propagandnu i odgojno-obrazovnu planinarsku literaturu,
- usmjerava razvitak stručnih, specijaliziranih planinarskih djelatnosti i službi (alpinizam, GSS PSH, speleologija, orientacija, gorska straža – čuvari planinske prirode i druge),
- vodi i organizira samostalno ili preko planinarskih organizacija planinarske škole, tečajeve, seminare i druge oblike osposobljavanja, te prati kretanje članstava i rad društava radi informiranja Skupštine PSH,
- usmjerava i koordinira rad planinarskih društava i planinarskih saveza – članica udruženih u PSH radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva i zadataka u unapređenju i razvoju planinarstva, te predlaže mјere za unapređenje rada planinarskih društava i planinarskih organizacija,
- donosi planove i programe razvijanja planinarske organizacije i smjernice za izradu planova i programa razvijanja planinarskih društava i planinarskih organizacija, te planove materijalno-finansijskih potreba, i
- obavlja i druge poslove na jačanju i razvijanju planinarske organizacije i planinarske djetinjosti.

IV. ORGANIZIRANJE I DJELOVANJE PLANINARSKE ORGANIZACIJE

Član 15. Osnovna planinarska organizacija je planinarsko društvo, koje ima svojstvo društveno pravne osobe. Planinarsko društvo može u okvirima svog djelovanja imati sekcije, družine i odsjeke. Planinarske organizacije mogu se organizacijski i radno povezivati. Više planinarskih društava na području iste općine mogu osnovati općinski planinarski savez sa svojstvom društveno pravne osobe. Za područje više općina može se osnovati regionalni planinarski savez, a u gradskim zajednicama gradski planinarski savezi sa svojstvom društveno pravne osobe. Općinski planinarski savezi, regionalni planinarski savezi i gradski planinarski savezi organiziraju se na samoupravnom delegatskom principu.

Član 16. Planinarske organizacije iz člana 15 donose svoje statute i druge normativne akte, te programe svoga rada i razvijanja. Statuti tih planinarskih organizacija moraju biti u skladu sa Statutom PSH, a programi u skladu s programskim osnovama razvijanja planinarske organizacije u SRH, odnosno PSH. Općinski, regionalni i gradski planinarski savezi imaju svojstvo društveno pravne osobe.

Član 17. Planinarska društva se osnivaju radi organiziranog planinarskog djelovanja sa ciljem afirmacije planinarstva u društvenim sredinama koje imaju interes i uvjete za osnivanje planinarskih društava. Planinarska društva se formiraju u sferidinama rada i stanovanja na teritorijalnom i radnom principu. Planinarska društva se organiziraju na principima dobrovoljnog, društvene i radne angažiranosti, odgovornosti i javnosti.

Član 18. Rad PSH je javan. Javnost rada ostvaruje se slobodnim prisustvovanjem zainteresiranih članica PSH sjednicama organa upravljanja PSH i javnim objavljivanjem zaključaka i odluka organa PSH u publikacijama PSH i drugih organizacija te u javnim informativnim sredstvima. Organi PSH dužni su informirati članstvo i njegove organizacije o svim važnim pitanjima razvijanja planinarske organizacije, a posebno o programima i planovima razvijanja planinarske organizacije, te o izmjenama i dopunama Statuta i Poslovnika o radu Skupštine PSH i drugim normativnim aktima. Predstavnici sredstava javnog informiranja omogućava se prisutnost sjednicama samoupravnih organa PSH.

Član 19. PSH je dužan u okviru svojih prava i dužnosti sva mišljenja, inicijative i prijedloge planinarskih organizacija ili njihovih delegacija razmotriti u svojim organima i o zauzetim stavovima i mišljenjima obavijestiti predlagajuće.

V. ORGANI PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Član 20. Organi Planinarskog saveza Hrvatske su: 1. Skupština PSH, 2. Predsjedništvo Skupštine PSH, 3. Odbor samoupravne kontrole PSH i 4. Sud časti PSH.

1. Skupština PSH

Član 21. Skupština PSH je najviši organ PSH, a sastavljena je od delegata svih planinarskih društava i regionalnih i gradskih planinarskih saveza. Skupština PSH održava se najmanje jednom godišnje. Mandat delegata u skupštini traje 4 godine. Svako planinarsko društvo i regionalni i gradski planinarski savez u skupštinu PSH delegira po jednog delegata. Način biranja delegata određuju planinarska društva ili regionalni i gradski planinarski savezi svojim statutom.

Član 22. Osim delegata izabranih od planinarskih organizacija, članovi skupštine PSH mogu biti i istaknuti javni, društveni, stručni planinarski radnici koji su svojim radom i zalaganjem pridonijeli uspješnom radu PSH i planinarskoj organizaciji. Odlukom Skupštine PSH ustavljava se broj članova skupštine iz stava 1 ovog člana, ali taj broj ne može biti veći od deset. Članove skupštine PSH iz stava 1 ovog člana bira Skupština PSH na prijedlog Predsjedništva Skupštine PSH uz prethodno pribavljenu suglasnost planinarskih društava i regionalnih i gradskih planinarskih saveza. Ovi članovi Skupštine PSH imaju sva prava i dužnosti delegata u Skupštini PSH.

Član 23. Delegati Skupštine PSH odgovorni su za svoj rad planinarskoj organizaciji koja ih je delegirala. Delegat u Skupštini PSH može biti opozovan i prije isteka mandata, ako ne ispunjava zadatke i interes planinarske organizacije i zbog drugih razloga utvrđenih Statutom članice PSH. O opozivu odlučuje planinarska organizacija koja ga je delegirala, a provodi se po postupku propisanom statutom planinarskog društva odnosno članice PSH.

Član 24. Izbor delegata u Skupštinu PSH svakog saziva mora se provesti 60 dana prije isteka mandata postojeće Skupštine PSH. Prilikom izbora delegata moraju se primjenjivati načela društvenog dogovora u kadrovskoj politici SSRNH.

Član 25. Skupština PSH:

- donosi Statut i njegove izmjene i dopune, pravilnike i druge samoupravne opće akte PSH,
- donosi i usvaja srednjoročne i godišnje planove razvoja planinarske organizacije i PSH, programsku osnovu i godišnje planove rada,
- donosi poslovnike o radu Skupštine PSH, Predsjedništva PSH, komisija i odbora,
- bira delegate odnosno delegaciju u Planinarski savez Jugoslavije, društveno-političke organizacije i u druge organizacije i zajednice kojih je PSH član,
- donosi pravilnike o radu i djelovanju specijaliziranih djelatnosti i službi PSH te odobrava programe njihovih djelatnosti i aktivnosti,
- donosi smjernice za ostvarenje međusobne suradnje planinarskih organizacija u SFRJ,
- donosi odluku o visini članarine koju plaćaju planinarski društva u PSH,
- donosi finansijski plan, utvrđuje Završni račun i odlučuje o materijalno-finansijskim obavezama društava (članarina),
- utvrđuje zadatke za provođenje i ostvarenje planskih dokumenata razvoja PSH i planinarskih organizacija,
- razmatra aktualna pitanja iz rada PSH, zauzima stavove i donosi odluke, zaključke, smjernice i preporeke,
- razmatra i prihvaca izveštaje o radu svojih organa i radnih tijela,
- bira i opoziva predsjednika i potpredsjednika PSH, članove Predsjedništva Skupštine PSH, članove Odbora samoupravne kontrole PSH i članove Suda časti PSH,
- donosi odluke o obavljanju privrednih i drugih djelatnosti, utvrđuje oblike i načine suradnje s drugim organizacijama,
- donosi kriterije za dodjelu priznanja i nagrada te donosi odluke o dodjeli priznanja i nagrada PSH organizacijama i pojedincima,
- donosi odluke o brisanju planinarskih društava iz članstva PSH,
- odlučuje o žalbama i predstavkama planinarskih društava, planinarskih saveza i pojedinaca,
- svojom odlukom utvrđuje koja će radna tijela imati, određuje njihove zadatke, bira odnosno imenuje članove, te određuje trajanje mandata članovima radnog tijela,
- daje ovlaštenja Predsjedništvu Skupštine PSH za obavljanje pojedinih poslova i radnih zadataka,
- odlučuje o izgradnji planinarskih objekata u sklopu programa razvijanja planinarske organizacije i srednjoročnog plana razvijanja i izgradnje planinarskih objekata,
- utvrđuje programe obrazovanja planinarskih kadrova i utvrđuje kriterije kadrovske politike u planinarskoj organizaciji,
- bira izdavački savjet časopisa »Naše planine«, imenuje glavnog i odgovornog urednika časopisa i utvrđuje izdavačku politiku,
- jednom godišnje ocjenjuje rad članova Predsjedništva Skupštine PSH, Odbora samoupravne kontrole PSH, delegata u drugim organizacijama i zajednicama te nosilaca funkcija, a na temelju podnesenih godišnjih izveštaja i
- obavlja i druge poslove od interesa za PSH, planinarska društva, planinarske organizacije i članove planinarskih društava.

Član 26. Skupština PSH može pravovaljano odlučivati ako na njoj prisustvuje više od 2/3 ukupnog broja izabranih članova-delegata planinarskih društava i regionalnih i gradskih planinarskih saveza kad odlučuje o izmjenama i dopunama Statuta PSH, izboru Predsjedništva Skupštine PSH, predsjednika i potpredsjednika PSH, delegata u PSJ, Suda časti, Odbora samoupravne kontrole i skupštinskih komisija, otudenu imovine i prestanka rada i djelovanja PSH. U ostalim slučajevima Skupština odlučuje kad joj prisustvuje natpolovična većina prisutnih članova Skupštine PSH.

Član 27. Skupština PSH saziva predsjednik PSH na temelju odluke Predsjedništva Skupštine PSH. Predsjednik PSH dužan je sazvati Skupštinu u roku od 60 dana i u slučaju kada to zatraži 1/3 delegata Skupštine PSH, odgovarajući organ Republičke konferencije SSRNH-a, Odbor samoupravne kontrole PSH i 50% planinarskih društava. Saziv Skupštine PSH s objavom dnevnog reda i materijalima mora biti dostavljen članovima Skupštine PSH — delegatima najmanje 20 dana prije održavanja Skupštine PSH. Dnevni red utvrđuje Skupština PSH. Ako Skupština PSH ne sazove predsjednik PSH u roku od 60 dana od podnošenja zahtjeva, Skupština PSH će sazvati predlagati.

Član 28. Izbor predsjednika PSH, Predsjedništva Skupštine PSH, odbora Samoupravne kontrole PSH i Suda časti PSH vrši se tajnim glasanjem. Kod izbora nosilaca rukovodnih funkcija PSH i delegata PSH ističe se više kandidata od broja koji se bira. U ostalim slučajevima na Skupštini PSH u pravilu se glasa javno, osim ako Skupština PSH odluči o tajnom glasanju.

Član 29. Radom Skupštine PSH rukovodi radno predsjedništvo koje Skupština bira iz redova prisutnih delegata. Skupština PSH otvara i njome rukovodi do izbora radnog predsjedništva predsjednik PSH ili drugi član Predsjedništva Skupštine PSH koga odredi Predsjedništvo Skupštine PSH. Skupština PSH bira i komisije za obavljanje određenih poslova. Rad Skupštine PSH i komisija određuje se poslovnikom koji donosi i usvaja Skupština PSH. Rad Skupštine PSH je javan i o radu Skupštine PSH se vodi zapisnik koji se u skraćenom obliku usvaja na narednoj sjednici.

Član 30. Skupština PSH bira svoju delegaciju za Skupštinu Planinarskog saveza Jugoslavije i to samo iz redova članova Skupštine — delegata. Predsjednik PSH je delegat Skupštine Planinarskog saveza Jugoslavije po svojoj funkciji. Skupština PSH izabranim članovima za Skupštinu Planinarskog saveza Jugoslavije bira zamjenike.

Član 31. Delegati u Skupštini PSH postupaju u skladu sa smjernicama, interesima i stavovima planinarskih društava ili planinarskih saveza čiji su delegati, uz uvažavanje širih interesa PSH, kao i širih društvenih interesa i potreba, sa postupkom usuglašavanja i sporazumijevanja. Delegati planinarskih društava i planinarskih saveza dužni su o radu skupštine PSH i o svom radu u Skupštini PSH obavještavati delegatsku osnovu (planinarska društva i planinarske saveze) i njih su odgovorni za svoj rad.

Član 32. Delegati u Skupštini Planinarskog saveza Jugoslavije i u drugim tijelima dužni su obavještavati Skupštinu PSH o svom radu i o radu delegacije u koju su birani. Rad delegata u Skupštini PSH i Planinarskog saveza Jugoslavije je dobrovoljan.

Član 33. Delegat u Skupštini PSH ima pravo i dužnosti:

- iznosit stavove planinarskog društva i saveza koji su ga delegirali o svim pitanjima o kojima odlučuje Skupština PSH,
- s ostalim delegatima u toku donošenja odluka i zaključaka uskladjavati stavove i mišljenja u Skupštini PSH,

- birati i biti biran u sve organe i delegacije PSH.
- izvršavati ostale zadatke koji su od interesa i koristi za članstvo i planinarsku organizaciju,
- o svom radu obavještavati svoje izborno tijelo.

Član 34. Kada je ovim Statutom PSH utvrđeno ograničenje ponovnog izbora za odredene funkcije, prilikom primjene tih odredbi Statuta uzima se u obzir vrijeme provedeno na tim funkcijama neposredno prije ponovnog izbora. Vrijeme provedeno na funkciji kraće od polovine trajanja manda ne uzima se u obzir.

Član 35. Delegatu u Skupštini PSH prestaje mandat prije isteka vremena na koje je izabran:
— ako mu prestane članstvo u planinarskoj organizaciji ili ako je napustio organizaciju koja ga je delegirala,
— ako po zakonu ne može biti osnivač odnosno član kolegialnog izvršnog organa društvene organizacije,
— ako podnese ostavku ili bude opozvan,
— ako bude lišen poslovne sposobnosti.

Član 36. Skupština PSH iz redova delegata, članova Skupštine PSH, bira Komisiju za dojelu priznanja i nagrada od pet članova. U ostvarivanju programske orientacije i programa rada Skupštine PSH može formirati i druge Komisije. Odlukom o izboru komisije određuje se djelokrug rada komisije, sastav i način izbora članova komisije.

2. Predsjedništvo Skupštine PSH

Član 37. Predsjedništvo Skupštine PSH (u dalnjem tekstu: Predsjedništvo) je kolektivni izvršno-operativni organ Skupštine PSH, a bira ga Skupština iz svog sastava. Predsjedništvo odgovara za svoj rad Skupštini PSH. Uz kolektivnu odgovornost svaki član Predsjedništva snosi i osobnu odgovornost za svoj rad.

Član 38. Predsjedništvo broji 15 članova. Članovi predsjedništva biraju se na četiri godine, a mogu na tu funkciju biti birani najviše dva puta uzastopno. Pri izboru članova Predsjedništva primjenjivat će se načelo o teritorijalnoj zastupljenosti i poznavanju problematike PSH i specijalističkih djalostnosti.

Član 39. Predsjedništvo PSH obavlja naročito ove poslove:
— provodi politiku koju je utvrdila Skupština PSH i postupa po smjernicama koje je donijela Skupština PSH za ostvarenje te politike,
— provodi odluke i zaključke Skupštine PSH,
— donosi planove i programe svog rada,
— utvrđuje prijedloge programa i planova rada PSH,
— utvrđuje prijedloge programske orientacije i osnove razvijanja planinarske organizacije u SR Hrvatskoj,
— upravlja imovinom PSH i donosi odluke o materijalno-finansijskim poslovima u skladu s finansijskim planom koji donosi Skupština PSH,
— zaključuje samoupravne sporazume i društvene dogovore i o tome obavještava Skupštinu PSH,
— bira delegate PSH u SIZ-ove, odgovarajuće društvene, društveno-političke i druge organizacije iz redova delegata Skupštine PSH, kad to nije u nadležnosti Skupštine PSH,
— priprema i razmatra materijale za Skupštinu PSH,
— donosi odluke o udruživanju novih planinarskih društava u PSH o čemu obavještava Skupštinu PSH,
— utvrđuje prijedlog Statuta PSH te njegovih izmjena i dopuna,
— predlaže finansijski plan i završni račun PSH,
— suraduje s organizacijama udruženog rada, drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama, društvenim, sportskim i društveno-političkim organizacijama i zajednicama, komandoma JNA, TO i civilne zaštite, republičkim i pokrajinskim planinarskim savezima, a u dogovoru s Planinarskim savezom Jugoslavije i s međunarodnim organizacijama,
— organizira i saziva savjetovanja i seminar, organizira tečajeve i druge skupove i oblike ospozobljavanja članstva i rukovodstva planinarskih organizacija,
— utvrđuje i usmjerava rad i funkcioniranje radne zajednice i stručne službe PSH,
— jednom godišnje ocjenjuje rad predsjedništva PSH, predsjednika i potpredsjednika PSH, kao i svih svojih članova, te najmanje jednom godišnje podnosi Skupštini PSH izveštaj o radu PSH, kao i o svom radu,
— obavlja i druge poslove u interesu razvijanja planinarske organizacije.

Član 40. Predsjedništvo se sastaje po potrebi, a najmanje jednom u dva mjeseca. Sjednicu Predsjedništva saziva predsjednik PSH na svoju inicijativu ili na prijedlog 1/3 članova predsjedništva PSH. Sjednicu Predsjedništva može sazvati i odbor samoupravne kontrole ili 1/3 članova Predsjedništva.

Član 41. Predsjedništvo može pravovaljano odlučivati, ako sjednici prisustvuje više od polovine članova. Predsjedništvo donosi odluke i zaključke o pitanjima iz svoje nadležnosti usuglašavanjem ili odlučivanjem većinom glasova svih članova.

Član 42. Svaki član Predsjedništva ima pravo predlaganja da se određeno pitanje stavi na dnevni red sjednice Predsjedništva. Na sjednicama Predsjedništva glasa se javno, osim ako Predsjedništvo odluči da se glasa tajno. O radu Predsjedništva vodi se zapisnik, koji se u skraćenom obliku usvaja na narednoj sjednici. Organizacija, rad, djelovanje i odlučivanje Predsjedništva utvrđuje se poslovnikom o radu, koji donosi Skupština PSH.

Član 43. Predsjedništvo može imenovati komisije i odbore kao svoja radna tijela, za obavljanje određenih ili trajnih zadataka iz svog djelokruga rada. Predsjednike i članove komisija i odbora imenuje Predsjedništvo.

Član 44. Predsjedništvo imenuje i bira slijedeće komisije:
— komisiju za gospodarstvo,
— komisiju za propagandu i izdavačku djelatnost,
— komisiju za veze s inozemstvom,
— komisiju za alpinizam,
— komisiju za gorsku službu spašavanja,
— komisiju za službu vodiča,
— komisiju za orijentaciju,

- komisiju za narodnu obranu i društvenu samozaštitu,
- komisiju za organizacijsko-kadrovsku izgradnju,
- komisiju za podmladak,
- komisiju za školanje kadrova,
- komisiju za povijest planinarstva,
- komisiju za zaštitu prirode,
- komisiju za statutarno-normativnu djelatnost,
- komisiju za planinarske i pješačke puteve i označavanje,
- komisiju za speleologiju.

Predsjednici i članovi komisija moraju biti istaknuti, iskusni i afirmirani planinarski radnici. Članovi Predsjedništva mogu biti i predsjednici komisija. Rad komisija regulira se pravilnicima, poslovcima i odlukama koje donosi Skupština PSH, te zaključcima Predsjedništva PSH.

Član 45. Poziv za sjednicu Predsjedništva PSH s materijalima i prijedlogom dnevnog reda mora se dostaviti svim članovima Predsjedništva najmanje pet dana prije održavanja sjednice.

Član 46. Prilikom izbora Predsjedništva, predsjednika, podpredsjednika, tajnika i delegata u Planinarskom savezu Jugoslavije primjenjuju se odredbe društvenog dogovora o ostvarivanju kadrovske politike u SRH.

Član 47. Članovi Predsjedništva mogu biti opozvani s dužnosti:

- ako su neaktivni u radu Predsjedništva PSH,
- ako postupaju suprotno Statutu i općim aktima PSH,
- ako postupaju suprotno odredbama kodesa planinarske etike,
- ako postanu nesposobni za obavljanje te dužnosti.

Opoziv članova Predsjedništva može pokrenuti predsjednik PSH, Predsjedništvo, Odbor samoupravne kontrole PSH i Sud časti PSH. Postupak opoziva se provodi na isti način kao i izbor članova Predsjedništva.

a. Predsjednik PSH

Član 48. Skupština PSH bira iz redova izabranih članova Predsjedništva predsjednika PSH. Skupština PSH može iz redova članova Predsjedništva birati i podpredsjednika PSH. Predsjednik i potpredsjednik PSH biraju se na vrijeme od dvije godine i mogu biti ponovno birani na tu funkciju najviše dva puta uzastopno. U slučaju odsutnosti ili smrtenosti predsjednika PSH i potpredsjednika PSH zamjenjuje ih član Predsjedništva PSH koga izabere Predsjedništvo.

Član 49. Predsjednik PSH brine se o radu PSH i njegovih organa te pazi da rad PSH bude u skladu s Ustavom, zakonima i drugim propisima, te ovim Statutom i drugim samoupravnim općim aktima PSH. Predsjednik PSH odgovoran je za ostvarivanje javnosti rada PSH.

Član 50. Predsjednik PSH saziva sjednice Predsjedništva PSH, predlaže dnevni red i rukovodi njegovim radom, te potpisuje sve akte u ime PSH. Predsjednik PSH obavlja i druge poslove određene ovim Statutom i drugim samoupravnim općim aktima PSH. Za svoj rad predsjednik PSH odgovoran je Skupštini PSH i Predsjedništvu.

Član 51. U obavljanju svjeće dužnosti, koju obavlja dobrovoljno, predsjednik PSH može zadržati od izvršitelja i objavljuvanja zaključke, stavove ili preporuke Predsjedništva ako smatra da su nezakonite ili da nisu u skladu s općim interesima i važećim zakonskim i drugim propisima, Statutom i drugim samoupravnim općim aktima PSH.

Član 52. O zadržavanju od izvršenja ili objavljuvanja odluka, zaključaka, stavova ili preporuka i predsjednik PSH je dužan obavijestiti donosioča zaključaka, odluka, stavova ili preporuka i Skupštini PSH u roku od 30 dana zadržavanja od izvršenja. Skupština PSH o tome donosi konačnu odluku.

b. Tajnik PSH

Član 53. Tajnik PSH je stručni radnik kojeg imenuje i razrješava Predsjedništvo. Tajnik se imenuje na temelju javnog natječaja na vrijeme od četiri godine. Ista osoba može biti ponovno birana na tu dužnost. Za tajnika PSH može biti imenovana osoba koja ima visoku ili višu stručnu spremu društvenog smjera i pet godina radnog iskustva na istim ili sličnim poslovima, te da je aktivist u planinarskoj organizaciji s organizacijskim iskustvom u radu planinarske organizacije. Tajnik PSH funkciju obavlja u pravilu profesionalno. Predsjedništvo PSH može bez natječaja iz reda članova Predsjedništva PSH imenovati tajnika PSH, koji tu funkciju obavlja volonterski s mandatom u trajanju mandata člana Predsjedništva PSH.

Član 54. Tajnik PSH zastupa PSH prema punomoći, čiji sadržaj i opseg utvrđuje Predsjedništvo posebnom odlukom. Tajnik PSH priprema materijale za Skupštinu i Predsjedništvo, te za njihove komisije i odbore, pomaže predsjedniku PSH u izvršavanju odluka, zaključaka i stavova Skupštine PSH i Predsjedništva te obavlja i druge poslove određene ovim Statutom, poslovnikom i drugim samoupravnim općim aktima PSH, a posebno poslove koje mu povjeri Skupština PSH i Predsjedništvo. Tajnik PSH za svoj rad odgovara Predsjedništvu PSH i Skupštini PSH. Tajnik PSH je odgovoran za izvršenje finansijskog plana PSH. Tajnik PSH, ako taj posao obavlja profesionalno, rukovodilac je stručne službe PSH.

3. Odbor samoupravne kontrole PSH

Član 55. Odbor samoupravne kontrole PSH ima pet članova koje bira Skupština PSH na vrijeme od četiri godine iz redova članova planinarskih društava i planinarskih saveza i na tu dužnost mogu biti ponovo birani. Mandat predsjednika odbora Samoupravne kontrole PSH traje dvije godine i na tu funkciju može biti ponovo biran na dvije godine. Članovi Odbora samoupravne kontrole ne mogu biti istovremeno delegati u Skupštini PSH.

Član 56. Odbor Samoupravne kontrole PSH nadzire u skladu sa zakonima materijalno i finansijsko poslovanje i izvršenje programa PSH, rad organa i tijela PSH i stručne službe te zakonitost i primjenu samoupravnih općih akata i zaključaka PSH. Odbor samoupravne kontrole PSH kontrolira i provođenje zaključaka Skupštine PSH, Predsjedništva PSH i drugih radnih tijela i komisija Skupštine PSH i predsjedništva PSH. Svi organi i radna tijela PSH dužni su Odboru samoupravne kontrole PSH omogućiti uvid u svoje cjeleokupno poslovanje.

Član 57. Odbor samoupravne kontrole PSH predlaže mјere i daje prijedloge organima i radnim tijelima PSH za djelotvornije provođenje organizacijskih zadataka i za racionalno korištenje sredstava u skladu s propisima. Svi organi i radna tijela PSH dužni su razmatrati prijedloge, primjedbe i sugestije Odbora samoupravne kontrole PSH te mu dostavljati potrebne informacije. Odbor samoupravne kontrole PSH o svom radu podnosi Skupštini PSH izvještaj najmanje jednom godišnje. Odbor samoupravne kontrole PSH sastaje se po potrebi, a najmanje dva puta godišnje. Svoje odluke i zaključke donosi na sjednicama i to većinom glasova svih članova.

Član 58. Odbor samoupravne kontrole PSH ima pravo sazivati Skupštinu PSH kad utvrdi da se sredstva PSH ne koriste u skladu s programima rada i zadacima PSH, a Predsjedništvo na upozorenje Odbora samoupravne kontrole PSH nije poduzelo mјere u skladu sa Statutom.

Član 59. Na prvoj sjednici Odbor samoupravne kontrole PSH bira iz redova svojih članova predsjednika. Spriječenog predsjednika zamjenjuje član odbora, kojeg odredi Odbor samoupravne kontrole PSH. Prvu sjednicu odbora Samoupravne kontrole PSH saziva predsjednik PSH.

4. Sud časti PSH

Član 60. Skupština PSH iz redova delegata na Skupštini PSH bira Sud časti PSH koji se sastoji od tri člana i tri zamjenika s mandatom od četiri godine i na tu dužnost mogu biti ponovo birani. Sud časti PSH pokreće i provodi postupke te donosi odluke o nestatutarnom ponašanju i narušavanju pravila planinarske etike članova planinarskih društava, općinskih, regionalnih i gradskih planinarskih saveza na planinarskim akcijama i djelatnostima saveznog republičkog i regionalnog značaja.

Član 61. Skupština PSH donosi pravilnik o radu Suda časti PSH i pravila ponašanja članova planinarske organizacije — kodeks planinarske etike, koji se primjenjuju u svim planinarskim društvima i organizacijama.

Član 62. Sud časti PSH, odlučujući o nestatutarnim ponašanjima i narušavanju pravila planinarske etike članova planinarskih društava, općinskih, regionalnih i gradskih planinarskih saveza, može u provedenom postupku izreći:

- opomenu
- ukor
- zabranu sudjelovanja na planinarskim akcijama u vremenu od jedne godine,
- zabranu vršenja funkcija u izvršnim kolegijalnim organima planinarskog društva, općinskog regionalnog i gradskog saveza u vremenu od jedne do tri godine,
- privremeno isključenje iz planinarskog društva,
- trajno isključenje iz planinarskog društva.

Postupak pokretanja, postupak provođenja i postupak donošenja odluka Suda časti PSH regulira se posebnim pravilnikom o radu Suda časti PSH što ga donosi Skupština PSH.

VI. STRUČNA SLUŽBA

Član 63. Stručne, samoupravne, administrativne, tehničke, pomoćne i njima slične poslove za potrebe PSH, njegovih organa i radnih tijela obavlja Stručna služba PSH. Radne zadatke i poslove u stručnoj službi obavljaju stručni i drugi radnici određenih kvalifikacija i profila, koje utvrdi Predsjedništvo PSH svojom odlukom i aktom o sistematizaciji. Stručna služba PSH obavlja i poslove one izdavačke djelatnosti koju PSH obavlja neposredno.

Član 64. Radnici zaposleni u stručnoj službi PSH mogu uz suglasnost Predsjedništva osnovati radnu zajednicu radi ostvarivanja svojih samoupravnih prava. Tajnik PSH koji tu funkciju obavlja profesionalno, ostvaruje svoje samoupravno pravo, obaveze i odgovornosti u radnoj zajednici stručne službe PSH. Radi racionalnosti poslovanja radnici stručne službe PSH mogu se uz odobrenje Predsjedništva PSH udružiti u zajedničku radnu zajednicu s drugim društvenim organizacijama.

Član 65. Međusobna prava, obaveze i odgovornosti radnika stručne službe PSH uređuju se samoupravnim sporazumom koji radnici zaključuju na zboru radnika. Predsjedništvo u skladu s odredbama Zakona o udruženom radu i samoupravnog sporazuma utvrđuje osnove i mjerila na temelju kojih se finansijskim planom PSH osiguravaju radnicima radne zajednice stručne službe sredstva za osobne dohotke, zajedničku potrošnju i sredstva rezervi. Samoupravni sporazum o međusobnim odnosima Stručne službe PSH i PSH zaključuju Predsjedništvo i radna zajednica.

Član 66. Pojedine administrativne stručne, pomoćne i druge poslove privremenog i povremenog karaktera, koji se ne mogu ili nije ekonomično da se obavljaju putem stručne službe, Predsjedništvo PSH može povjeriti osnovnoj organizaciji udruženog rada ili zajednici, stručnoj službi druge društvene organizacije ili njihovo obavljanje može osigurati ugovorom o djelu.

Za obavljanje poslova iz stava 1 ovog člana brine se tajnik PSH.

VII. STRUČNE DJELATNOSTI, SLUŽBE I SKOLOVANJE KADROVA

Član 67. PSH kroz rad Skupštine PSH, Predsjedništva i komisija, te planinarskih društava i planinarskih saveza organizira i provodi redovno stručno usavršavanje i školovanje planinarskih kadrova od podmlatka do seniorskog uzrasta i organizira školovanje specijaliziranih stručnih djelatnosti (alpinizam, gorska služba spašavanja PSH, vodička služba PSH, gorska straža — čuvanje planinske prirode i drugo). Program školovanja stručnog usavršavanja i razvijanja specijalističkih djelatnosti utvrđuje i donosi Skupština PSH.

Član 68. Rad svih specijaliziranih djelatnosti i službi odvija se u skladu s pravilnicima o stručnom radu i djelovanju, koje donosi Skupština PSH. Rad specijaliziranih planinarskih djelatnosti i službi odvija se kroz rad planinarskih društava. Članovi planinarskih društava sposobljeni za specijalizirane djelatnosti i službe (GSS PSH, vodička služba PSH) mogu se udružiti u stanice sa više društava na jednom području, koje na prijedlog planinarskih društava formira PSH, odlukom Skupštine PSH.

Član 69. Gorska služba spašavanja PSH (GSS PSH) je dobrovoljno organizirana i stručno osposobljena javna služba planinara za spašavanje, preventivno djelovanje i pružanje pomoći

postradalim u planinama, speleološkim objektima, prirodnim i elementarnim nepogodama, nešćema i drugim sličnim dogadjajima. Gorska služba spašavanja PSH djeluje u skladu s Pravilnikom o radu gorske službe spašavanja PSH, koji donosi Skupština PSH, te odlukama Skupštine PSH i Predsjedništva.

Član 70. Vodička služba PSH je stručno sposobljena i dobrovoljno organizirana planinarska služba za vođenje planinara i drugih građana u visokim i niškim planinama u svim klimatskim i meteorološkim uvjetima. Vodička služba PSH djeluje u skladu s Pravilnikom o radu vodičke službe PSH koji donosi Skupština PSH, te odlukama Skupštine PSH i Predsjedništva.

Član 71. Gorska straža PSH — čuvari planinske prirode dobrovoljna je planinarska služba za zaštitu, očuvanje, unapređenje i vrednovanje planinske prirode i čovjekove okoline. Gorska straža — čuvari planinske prirode djeluje u skladu s Pravilnikom o radu Gorske straže, koji donosi Skupština PSH, te odlukama Skupštine PSH i Predsjedništva.

VIII. IMOVINA, MATERIJALNA SREDSTVA I SREDSTVA ZA RAD

Član 72. Imovinu PSH čine nekretnine i pokretne stvari, materijalna prava i novčana sredstva kojima PSH upravlja i raspolaže, a služe za ostvarenje ciljeva i zadataka PSH. Imovinom PSH raspolaže Skupština PSH.

Član 73. PSH ostvaruje sredstva za rad i izvršenje svojih ciljeva i zadataka kroz:

- doprinose planinarskih društava (članarinu),
- doprinos (dotacije) prema programu djelatnosti,
- pomoći i doprinose organizacija udruženog rada, društveno-političkih zajednica, samoupravnih interesnih zajednica i drugih,
- prihode planinarskih objekata i imovine na upravljanju i raspolaaganju,
- poklone,
- izdavačku djelatnost,
- obavljanje izdavačke djelatnosti koju PSH obavlja neposredno i
- druge prihode u skladu sa samoupravnim sporazumima, društvenim dogovorima i zakonima.

Član 74. PSH upravlja sredstvima za svoj rad u skladu s propisima o materijalnom i finansijskom poslovanju društvenih organizacija i u okviru finansijskog plana PSH. Sredstva PSH vode se na računu Službe društvenog knjigovodstva.

Član 75. Svi prihodi i rashodi PSH utvrđuju se finansijskim planom koji donosi Skupština PSH. Finansijski plan se donosi za jednu kalendarsku godinu i vrijedi za godinu za koju je donesen. Po završetku godine sastavlja se završni račun, koji usvaja Skupština a dostavlja se Službi društvenog knjigovodstva.

Član 76. Predsjednik PSH i tajnik PSH imaju zajedno naredbodavno pravo u raspolaaganju sredstvima a u skladu s finansijskim planom i programom koji donosi Skupština PSH.

Član 77. PSH može stjecati pokretnu i nepokretnu imovinu. Skupština PSH donosi odluku o stjecanju nekretnina, kao i odluku o njihovom otuđenju i prijenosu na druge društveno-pravne subjekte. Odluku o stjecanju imovine, kao i odluku o davanju u zakup nekretnina donosi Predsjedništvo uz odobrenje Skupštine PSH.

Član 78. Imovina planinarskih društava koja su prestala postojati prelazi u imovinu PSH, ako njihovim statutom nije drugačije određeno. Imovina i objekti pribavljeni i napravljeni sredstvima planinarskih društava i članova planinarskih društava, po prestanku rada planinarskog društva prenose se u skladu s odredbama statuta toga društva na PSH ili na drugo planinarsko društvo.

Član 79. Planinarski objekti (domovi, kuće, skloništa i bivaci) od posebnog su društvenog značaja, jer posjetiocima u planini pružaju prenoćište, zaklon, prehranu, okrepu, a osim tog su obavještajne točke GSS PSH. Planinarski objekti posluju po pravilima planinarske organizacije i ne posluju kao ugostiteljski objekti. O planinarskim objektima i planinarskim putevima brinu se planinarska društva i PSH. Skupština PSH donosi Pravilnik o poslovanju i upravljanju planinarskim objektima s pravilima ponašanja u planinarskim objektima i njihovog ko-rištenja.

IX. PRIZNANJA

Član 80. Članovima planinarskih društava, planinarskim društvima i drugim organizacijama i pojedinциma Skupština PSH može na prijedlog Predsjedništva, planinarskih društava i planinarskih organizacija za postignute uspjehe i rezultate u radu i za doprinos razvoju planinarske organizacije dodjeliti sljedeća priznanja:

- Brončani znak PSH,
- Srebrni znak PSH,
- Zlatni znak PSH,
- Plaketu PSH,
- Povelju počasnog člana PSH.

Član 81. Priznanja se dodjeljuju po Pravilniku o dodjeli priznanja koji donosi Skupština PSH. Sva priznanja dodjeljuje Skupština PSH na prijedlog Komisije Skupštine PSH. Izuzetno, Predsjedništvo može dodjeliti priznanje pojedinциma i organizacijama za posebne zasluge u razvoju planinarstva u vremenu između zasjedanja Skupštine. O dodjeljenim priznanjima izdaje se pismeno uvjerenje. PSH vodi evidenciju o dodjeljenim priznanjima.

Član 82. Znak Priznanja PSH (znak PSH) je reljefna podloga koja predstavlja krašku stijenu s ugradenim natpisom PSH i runolistom koji označava stupanj priznanja. Plaketa PSH je uvećani znak PSH pričvršćen na odgovarajućoj podlozi s natpisom i imenom dobitnika.

X. OPĆENARODNA OBRANA (ONO) I DRUŠVENA SAMOZAŠTITA (DSZ)

Član 83. U izvršavanju zadataka, akcija, mjera i postupaka u ONO i DSZ, PSH organizira provođenje svih oblika općenarodne obrane i društvene samozaštite u skladu s postojećim zakonima. PSH putem Predsjedništva poduzima mjere i vodi evidenciju i akcije za zaštitu članstva i imovine PSH. Posebnom odlukom Skupština PSH utvrđuje organizacijsku strukturu i način djelovanja u uvjetima neposredne ratne opasnosti, rata ili izvanrednih događaja.

Član 84. Predsjedništvo u sklopu djelatnosti PSH organizira i provodi mjere društvene samoupravne i općenarodne obrane koje obuhvaćaju:

- mjere zaštite od svih oblika neprijateljskog djelovanja i drugih pojava suprotnih samoupravnog socijalizmu i samoupravljanju, te mjere za zaštitu tajnih podataka općenarodne obrane,
- zaštitu samoupravnih prava PSH,
- zaštitu imovine PSH i borbu protiv namjernog oštećenja, protupravnog otudivanja i uništenja,
- borbu protiv negativnosti koje su tude samoupravnom socijalističkom društvu i moralu,
- poduzimanje drugih mjera i djelatnosti na planu društvene samozaštite, u skladu sa zakonom društvenim mjestom, položajem i funkcijom PSH.

Član 85. PSH vodi stalnu i organiziranu brigu o psihofizičkoj kondiciji i idejno-političkoj i stručnoj sposobljenosti svojih članova kako bi, osim planinarskih djelatnosti, bili u stanju uspješno odgovoriti i povećanim naporima i zadacima koji se postavljaju u provođenju ONO i DSZ.

Član 86. PSH planira i provodi sve pripreme za rad u ratnim uvjetima, neposrednoj ratnoj opasnosti ili drugim izvanrednim prilikama. Za ostvarenje ovih zadataka Predsjedništvo PSH donosi plan obrane i postupanja u izvanrednim prilikama i neposrednoj ratnoj opasnosti ili ratu. Iz sredstava PSH osiguravaju se sredstva za provođenje priprema općenarodne obrane i društvene samozaštite.

Član 87. Za izvršenje i provođenje zadataka ONO i DSZ odgovorni su predsjednik PSH i tajnik PSH. Detaljne odredbe o provođenju mjera i djelatnosti ONO i DSZ donosi i provodi Predsjedništvo. U hitnim slučajevima poslove, odluke i naredbe u vezi s ONO i DSZ donosi predsjednik PSH i tajnik PSH, a o izvršenim radovima naknadno izvještava Predsjedništvo.

XI. IZDAVAČKA DJELATNOST

Član 88. PSH izdaje stručni časopis »Naše planine«, bilten »Vijesti« i potrebnu stručnu literaturu za izobrazbu planinarskih stručnih kadrova i članstva. Izdavačku politiku utvrđuje Skupština PSH, a provodi je izdavački savjet i glavni i odgovorni urednik. Program izdavačke djelatnosti donosi Skupština PSH na prijedlog izdavačkog savjeta i Predsjedništva.

Član 89. Osnivač glasila »Naše planine« je Skupština PSH, koja svojom odlukom o osnivanju glasila utvrđuje:

- naziv osnivača i naziv časopisa,
- jezik, pismo i period izdavanja,
- izvor i način financiranja,
- programsku konцепциju i sadržajnu orientaciju,
- kadrovsку i materijalno-tehničku osnovu izdavanja,
- način ostvarivanja posebnog društvenog interesa i sastav savjeta glasila,
- naziv i adresu tiskare,
- postupak izbora i razrješenja od dužnosti glavnog i odgovornog urednika, izbor članova izdavačkog savjeta i način prestanka izlaska glasila.

Izdavačka djelatnost provodi se u skladu s odredbama Zakona o javnom informirajući i Zakona o izdavačkoj djelatnosti.

XII. PRESTANAK RADA PSH

Član 90. PSH prestaje s radom kad o tome doneše odluku Skupština PSH većinom glasova svih delegata. PSH prestaje s radom i u slučajevima u kojima prema Zakonu o društvenim organizacijama i udruženjima građana prestaje rad društvene organizacije. U slučaju prestanka rada, o imovini PSH odlučuje Skupština PSH.

Član 91. U slučaju prestanka rada PSH, imovinu, materijalna sredstva, prava i obaveze PSH preuzimaju pravni sjedište PSH, a imovinu na teritoriju planinarskih društava planinarske društva. Imovinu planinarskih društava koja nije raspolažu marom dobrog gospodara, PSH može predati na upravljanje drugoj planinarskoj organizaciji ili društvu.

XIII. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 92. Nacrt Statuta PSH priprema i utvrđuje Predsjedništvo i upućuje na javnu raspravu planinarskim društvima i savezima. Rok trajanja rasprave je 60 dana. Postupak izmjene i dopune Statuta PSH provodi se na način i prema postupku predviđenom za njegovo donošenje. Predsjedništvo priprema i utvrđuje prijedlog Statuta na osnovi prijedloga i mišljenja javne rasprave i dostavlja ga delegatima Skupštine PSH na razmatranje i usvajanje.

Član 93. Organi PSH po odredbama ovog Statuta konstituirat će se najkasnije u roku od 90 dana od dana njegova donošenja.

Član 94. Samoupravni opći akti, doneseni na osnovi dosadašnjeg Statuta PSH, ostaju na snazi i primjenjivat će se ako nisu u suprotnosti s odredbama ovog Statuta. Svi samoupravni opći akti PSH moraju se uskladiti s odredbama ovog Statuta u roku od 60 dana od dana njegova donošenja.

Član 95. Skupština PSH daje tumačenje ovog Statuta. Planinarska društva i druge planinarske organizacije dužni su svoje statute uskladiti s ovim Statutom u roku od 90 dana od dana njegova donošenja.

Član 96. Stupanjem na snagu ovog Statuta PSH prestaje važiti Statut PSH donesen na sjednici Skupštine Planinarskog saveza Hrvatske dana 18. svibnja 1985. godine.

Član 97. Ovaj Statut PSH stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se od dana upisa u Registar saveza i drugih oblika udruživanja društvenih organizacija kod nadležnog organa uprave.

Programske osnove planinarske organizacije u SR Hrvatskoj

Na osnovi člana 25 Statuta Planinarskog saveza Hrvatske, Skupština Planinarskog saveza Hrvatske na svom zasjedanju 6. lipnja 1987. godine donosi ove

PROGRAMSKE OSNOVE PLANINARSKE ORGANIZACIJE U SR HRVATSKOJ

Planinarska organizacija je dobrovoljna, odgojna, sportsko-rekreativna organizacija djece, omladine, radnih ljudi i građana, koji se okupljaju i organiziraju u planinarskim društvima po mjestima, naseljima, školama, sveučilištima, organizacijama udruženog rada, radnim zajednicama i drugim organizacijama. Ona je dio društvenih snaga u okvirima samoupravnih socijalističkih društvenih odnosa i dio sistema općenarodne obrane i društvene samogaštite.

Planinarska organizacija, kao organizacija posebnog društvenog značaja i interesa, dio je organiziranih snaga Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske i Saveza socijalističke omladine Hrvatske i djeluje na ostvarivanju njihovih programskih zadataka kao dio organizirane akcije patriotskog ospozobljavanja svojih članova.

CILJEVI ORGANIZIRANJA

Planinarska organizacija kroz rad svojih organizacija (društava i saveza) usmjerava svoju djelatnost na jačanje ljubavi prema domovini, prirodi, prirodnim ljepotama i povijesnim vrijednostima, na jačanje drugarstva, međusobnog povjerenja, patriotskog osjećaja i ljubavi prema narodima i narodnostima, na jačanje sposobnosti, znanja, snage, umijeća i osjećaja sigurnosti kroz poznavanje prirode i njenih čuda.

Njeno djelovanje je usmjereno na jačanje zajedništva, bratstva i jedinstva, sloga i vjere, samopouzdanja i sigurnosti kroz međusobno upoznavanje, bez granica između mladih i starijih, između radnika stvaralača i intelektualaca, jer planina i njene ljepote oplemenjuju i stvaraju uvjete za bezgranično zajedništvo, povjerenje i odanost, vjeru u čovjeka i druga.

Planinarska organizacija organizira, odgaja i ospozobjava svoje članove za svjesne i organizirane čuvare prirodnih ljepota, rijetkosti i vrednota, za njegovanje revolucionarnih tradicija i čuvanje tih vrijednosti i razvija priateljstvo i zajedništvo naroda i narodnosti naše socijalističke samoupravne zajednice.

Planinarstvo je vrlo širok pojam. U organizacijskom pogledu sastavni je dio fizičke kulture, ali nije sport, jer nema natjecateljske elemente (borba s protivnikom radi isticanja vlastite ličnosti). Natjecateljski elementi su strani planinarstvu, jer su u suprotnosti s načelima uzajamnosti, odanosti, altruizma i humanosti. Iznimka je alpinizam gdje je čovjeku »sportski protivnik« stijena, planina. Svaki planinar izabire za cilj svoga pohoda takvu planinu koja mu odgovara po sklonostima, sposobnostima i njegovim fizičkim mogućnostima. Svim članovima zajedničko je obilježje smisao i ljubav za prirodu; fizička aktivnost u planinarstvu je samo metoda ostvarenja te ljubavi, a sadržaj se ostvaruje u psihičkoj sferi punog doživljavanja prirodne ljepote.

Planinarska organizacija nastavljujući svoju prirodnu zadaću i funkciju, oplemenjena vjерom u čovjeka i ljubavlju za ljepote svoje domovine, donosi nove interese i ciljeve izražene kroz sve sadržajne oblike okupanja i specijaliziranja usmjerenog na nova istraživanja i nove domete organiziranosti, pa jača i razvija specijalizirane djelatnosti — alpinizam, špiljarstvo, vodičku službu, gorsku službu spašavanja i druge djelatnosti, koje ne samo da jačaju značenje planinarske organizacije, nego još više učvršćuju njenu ulogu u društvu. Time ona postaje dio jakih subjektivnih snaga koje, idejno ospozobljene, preuzimaju značajnu ulogu cimbrenog faktora našega samoupravnog socijalističkog društvenog sistema.

Radni čovjek, samoupravljač i proizvođač, stvaralač i misilac, branilac i umirovljenik, cijete i omladinac kroz planinarsku organizaciju, kroz kretanje u čistoj prirodi relaksiraju i obnavljaju svoju izgubljenu snagu, svoje umne i fizičke sposobnosti za novu pregnuću i napore, za još veći doprinos i razvoj naše zajednice, pa je s toga ostvarenje težnje, »zdrav čovjek, zdravo tijelo, zdrav duh — sreća čovječanstva«, dio osnovnog programskega zadatka planinarske organizacije.

Sloboda, bratstvo i jedinstvo naših naroda, socijalistička stvarnost i samoupravnost nadahnute su i pokretačka akcija djelovanja planinarske organizacije, koja svoj program aktivnosti ostvaruje u granicama cijele naše socijalističke samoupravne zajednice Jugoslavije i izvan nje, kroz afirmaciju planinarskog pokreta i naše ljudske vrijednosti i kvalitete.

POVIJESNI IZVORI PLANINARSTVA U SR HRVATSKOJ

Planinarska organizacija je nastala u vremenu kada je domoljubni osjećaj i vjera u vlastite prirodne vrijednosti i ljepote postala sastavni dio vjere u vlastitu slobodu, u našeg čovjeka, koji je osvajajući visine i upoznavajući ljepote planina stvarao svoj osjećaj za ljepotu i vrijednost vlastite domovine i vrijednosti njenih naroda. Nastala je u vremenu kada se i kod nas shvatilo da je tek u prirodi čovjek pravi čovjek, jer priroda čovjeka obilato oplemenjuje i nagradjuje i ona je najbolja učiteljica života. Razvila se, oplemenjivala čovjeka i planinara, koji je i oružjem u ruci iz naših planina ponio i donio luč slobode svim narodima i narodnostima naše domovine. U našim planinama, na vrhovima slobode, vtorile su se visoko crvene i domovinske zastave slobode, zastave pouzdanja i vjere da će naš čovjek, radni čovjek, izvojivati slobodu. I ta izvojavana sloboda stvorila je široke mogućnosti stvaranja novih planinarskih organizacija po gradovima i mjestima, po školama i organizacijama udruženog rada, u kojima su radni ljudi, planinari, našli svoje mjesto i ostvarenje želje da u našem svijetu bude manje tamnih oblika nededa i oluja i da ljepota prirode i njeni sadržaji potpuno nadahnu i oplemeni svakog čovjeka.

Planinarstvo u SRH po svojoj je tradiciji i karakteru kulturna pojava kojom se naš narod s pravom može ponositi. S osnivanjem Hrvatskog planinarskog društva (HPD) 1874. g. narodi Hrvatske su se uvrstili među prvi 9 naroda u svijetu s planinarskom organizacijom.

U početnom razdoblju ovo se planinarstvo bitno razlikuje od ostalih planinarskih pokreta, jer ono svoje djelovanje obogaćuje smislenim usmjeravanjem prema znanstvenim istraživanjima prirodnih osobina naše planinske zemlje. Zasluge su tog planinarstva u tom pogledu od povjesnog značaja. Gotovo svi istaknuti znanstveni radnici, akademici i sveučilišni profesori prošlog stoljeća bili su članovi HPD-a koristeći se planinarstvom kao sredstvom znanosti.

U 113 godina organiziranog planinarstva u SRH treba razlikovati dva razdoblja, koja po svom značaju i mjestu imaju posebnu ulogu u razvitku planinarstva u Hrvatskoj. To su razdoblje prije drugog svjetskog rata i razdoblje poslijeratnog perioda kada se u nastalom društvenim promjenama planinarstvo snažno razvija svojom širinom i manifestacijskim akcijama, uz visok domet stručnih djelatnosti i specijalnosti, a posebno alpinističke, speleološke i spašavalačke te masovnošću članstva.

NJEGOVANJE TRADICIJA NARODNO-OSLOBODILAČKE BORBE

Još u predratnom razdoblju Komunistička partija i SKOJ koristili su planinarske aktivnosti kao formu okupljanja svojih članova. Mnogi poznati revolucionari, uključivši druga Tita, bili su aktivi planinari. Poznavanje planinarskih vještina i planina, planinarskih puteva i planinarskih objekata, koristilo je našim borcima i komandantima u toku NOB-a.

Kako su se u ratu, a i sada u miru, planinarski i partizanski putevi i okupljališta prepili, sasvim je logično da su planinari prirodni slijedbenici i čuvari tradicija NOB-e. Planinari svojim svakodnevnim aktivnostima organizirano čuvaju svijetle uspomene na značajne događaje i mjesto iz NOB, organizirajući pohode, marševe, transverzale, održavajući partizanske spomenike i nadahnjujući se na izvoristima naše revolucije najsvjetlijim tekovinama — bratstvom i jedinstvom naših naroda i narodnosti i socijalističkom izgradnjom naše domovine.

KULTURNI FAKTOR PLANINARSKE ORGANIZACIJE

Planinarstvo je produkt visokociviliziranih i kulturnih sredina, ono je sastavni dio kulture pojedinog naroda i može služiti kao mjerilo za stupanj urbanizacije određene sredine i njene kulturne vrijednosti.

Medu redovitim posjetiocima planina postoje nepisana pravila ponašanja. Ona se osnivaju na humanizmu, poštenju, drugarstvu i altruizmu, a odraz su ljudskih kvaliteta svakog pojedinca. Svaki kulturni planinar pozna i poštuje načela planinarske etike.

Planinarska organizacija organizirano djeluje na upoznavanju i očuvanju prirodnih rijetkosti i ljepota, te spomenika naše kulturne i revolucionarne prošlosti.

U planinarskoj organizaciji u SR Hrvatskoj razvijena je djelatnost na planinarskoj fotografiji i filmu, a tradicija pisane planinarske riječi datira praktično od prvih dana organiziranog planinarstva.

RAD S OMLADINOM

Kao i u svakoj organizaciji, i u planinarskoj mladi predstavljaju garanciju uspješnog djelovanja u budućnosti. U dosadašnjoj praksi, u pravilu, nisu dovoljno djelovali posebni oblici organiziranja mlađih planinara, no sadašnje stanje ukazuje na potrebu stvaranja i realiziranja posebnih programa i organizacijskih oblika rada primjerjenih planinarskom podmlatku. Rad s mlađima ne smije se realizirati spontano nego smisljeno, organizirano i stalno.

ŠKOLOVANJE KADROVA

Jedan od prioritetskih zadataka planinarske organizacije je obrazovanje planinarskih kadrova sa što više elemenata praktičnog rada i aktivnosti u planini.

Usvojeni program školovanja kadrova u planinarskoj organizaciji dobra je osnova za angažiranje svih subjekata planinarske organizacije. Skolovani i pripremljeni planinarski kadrovi moguće će dajnje kvalitetno širenje osnove planinarske organizacije. Planinarska društva moraju donijeti i usvojiti posebne programe obuke svih članova društava.

Stalan i važan zadatak planinarske organizacije u svim nivoima organiziranosti je izdavanje stručne planinarske literature, upoznavanje i organiziranje razvitički specifične planinarske aktivnosti, planinarskih vodiča, alpinista, spašavalača i drugih specijalista uz izdavanje monografskih i ostalih izdanja prirodnih ljepota i rijetkosti, planinarske poezije, proze, muzike, fotografije i dr.

PLANINARSKI OBJEKTI

Pod planinarskim objektima razumijevamo planinarske domove, skloništa, speleološke objekte, vidikovce i piramide, uredene izvore pitke vode, markirane planinarske staze, te prostorije za okupljanje članstva planinarskih društava. Svi navedeni objekti neophodni su za normalan rad planinara u mirodopskim uvjetima, a u ratnim uvjetima mogu se koristiti u najrazličitije svrhe: kao komandante mesta, bolnice, prostor za smještaj ugroženih ili nastradalih, skloništa, centre veze, meteorološke i osmatračke stаницi i dr.

Održavanje postojećih, te izgradnja i uredenje planinarskih objekata prvorazredni je zadatak planinarske organizacije, ali i šire društvene zajednice, a posebno komandi i štabova JNA i TO i civilne zaštite. Posebno treba ukazati da o ovim objektima moraju voditi brigu i učestvovati u financiranju njihove izgradnje i održavanja sportske asocijacije, te organizacije koje okupljaju djecu i omladinu, jer su to mesta koja mogu i pružati smještaj svoj dječi, omladini i zainteresiranim radnim ljudima i građanima. Planinarski domovi mogu služiti i za aktivni zdravstveni oporavak na visinama radnih ljudi i građana, pa ti objekti mogu služiti i kao zdravstveni objekti.

PLANINARSKE SPECIJALNOSTI

Kao specijalizirane djelatnosti u planinarskoj organizaciji djeluju: planinarski vodiči, alpinisti, spašavatelji, speleolozi i orientacisti.

Sve te specijalnosti predstavljaju krajnje usmjereni djelovanje planinarske organizacije. Zadatak je planinarske organizacije da organizirano radi na širenju broja planinara specijalista uz stalno osiguravanje tehničkih, materijalnih i kadrovsko operativnih uvjeta za njihov rad.

ZAŠTITA ČOVJEKOVE OKOLINE

Očuvanje prirodnih ljepota, zaštita čovjekove okoline, zaštita i očuvanje spomenika prirode, te povijesnih spomenika i mesta značajnih iz oružane revolucije i socijalističke izgradnje, dio su svakodnevnih zadataka svih članova i pripadnika planinarske organizacije, koji pruhvaćaju dio aktivnosti za ljepše, ugodnije i sretnije sutra. Ljubav za domovinu, ljubav za njene vrijednosti, za njene ljepote, za vrline i vrijednosti njenih ljudi dio su vjere u našu socijalističku sadašnjicu i socijalističku samoupravnu budućnost.

Prenapučeni gradovi, zagadena okolina, svakodnevno opterećen život, zagadena hrana i voda moraju biti poticaj planinarskoj organizaciji i drugim društvenim snagama za stvaranje materijalnih i drugih uvjeta za jačanje masovnog pokreta za kretanje u čistoj nezagadenoj prirodi, u planini, na izvoristima rijeka, u sumskim predjelima, na mjestima gdje predivno čisto osvještenje daje radnom čovjeku snagu i polet, kao i poticaj u borbi protiv svih zagadivača prirode.

Ideja o potrebi zaštite prirode vrlo je stara. Kod nas se počela aktualizirati upravo s početcima organiziranog planinarenja, a začetnici su joj bili prirodoslovci, osnivači HPP-a. Planinari se prevenstveno organiziraju na zaštiti planinske prirode (flore, faune, šume, špilja, pejzaža, vodotoka i drugo). Dosadašnji rezultati na zaštiti čovjekove okoline koje su postigli planinari nisu zanemarivi, o čemu govore i priznanja planinarskoj organizaciji od raznih gržavničkih i drugih organa i institucija.

Općenito je bavljenje planinarstvom u funkciji zaštite čovjeka od najsloženijih produkata prirode. Osnovni elementi planinarske etike upravo počivaju na potrebi očuvanja prirodnih ljepota, zaštiti čovjekove okoline, zaštiti i očuvanje spomenika naše povijesti i revolucije.

OPĆENARODNA OBRANA I DRUŠTVENA SAMOZAŠTITA

Planinarska organizacija je društvena organizacija koja organiziranim radom omogućava svom članstvu bavljenje planinarstvom kao sportsko-rekreativnom djelatnošću kroz svoje najrazličitije djelatnosti i specijalnosti (planinarsku, alpinističku, speleološku, vodičku, skijašku, orijentacijsku, spašavalačku i druge).

Prioritetan zadatak planinarske organizacije u mirnodopskim uvjetima, s aspekta društvene samozaštite i općenarodne obrane, je borba za samo planinarstvo, sportsko-rekreativnu aktivnost, čiji je objekt bavljenja planina u njenom najširem obliku. Svima onima koji u nju dolaze, bilo radi lagane šetnje ili najtežeg alpinističkog uspona, radi umjetničke inspiracije za sliku, film, pjesmu ili znanstvena objašnjenja biološkog, geografskog ili drugog stanovišta, uz mnoge druge motive koji se individualno ili društveno pronalaze, planina je zajednička. Borba za planinarstvo je i nastojanje da se ono nadopunjuje s elementarnog humanističkog stanovišta, naučnim marksističkim pristupom.

Iskusani, sposobijeni, organizirani planinari s oružjem borac je koji na području planine predstavlja nepreleznu prepreku agresoru i siguran oslonac obrane vitalnih vrijednosti u cijelini, od svih oblika njihovog ugrožavanja.

Velič je doprinos planinara i u sistemu civilne zaštite. Gorska služba spašavanja organizirana je kao specijalnost u okviru civilne zaštite, a alpinisti i drugi planinari predstavljaju dragocjen kadar u jedinicama za spašavanje od elementarnih nepogoda.

Planinarski objekti moraju biti briga ne samo planinarske organizacije, nego i komanda i štabova JNA i TO, jer se u svakom trenutku mogu upotrijebiti za potrebe općenarodne obrane.

Izgradnja objekata za masovnu planinarsku djelatnost (planinarski domovi, skloništa, putevi i drugo), dio su dugoročnog programa koji nosi planinarska organizacija potpomognuta društvenim interesima i sredstvima namijenjenim za potrebe općenarodnih i drugih obrambenih priprema u kojima svaki čovjek, a posebno planinar, dobar poznavalac puteva, prirodnih prepreka i čudi planine, ima svoje mjesto i vrijednost. Dobar poznavalac prirode, dobar planinar, dobar vodič, dobar čitalac karte i dobar poznavalac čudi planine, može biti ne samo dobar vodič obrambene aktivnosti naših snaga i našeg otpora, nego i vrstan organizator obrane našeg teritorija, naše zajedničke domovine Jugoslavije i njene slobode.

DELEGATSKI SISTEM U PLANINARSKOJ ORGANIZACIJI

Planinarska organizacija na svim razinama organiziranosti mora se razvijati pravcima razvitka našeg društva na jačanju samoupravnosti, materijalnog jačanja i ekonomске sposobnosti za stvaranje što povoljnijih materijalnih, društvenih i drugih uvjeta jačanja planinarske organizacije na principima organiziranosti SSRN-a.

Srednjoročno i godišnje planiranje mora biti temelj sagledavanja akcionog, programskog i ekonomskog razvijanja planinarske organizacije, a principi kadrovske politike, verificirani kroz SSRN, moraju biti temelj kadrovske politike u planinarskoj organizaciji i PSH.

Poznavanje svih vrijednosti i ljepota zemlje, njene prošlosti i sadašnjosti, njenih ljudi i običaja, njenih mogućnosti i budućnosti snažni su elementi za jačanje planinarske organizacije kroz očuvanje slobodne i socijalističke zajednice. Planinarskoj organizaciji to je orientacija i obaveza. Ona kroz svakodnevne aktivnosti i usmjerenja za taj važan zadatak osposobljava svoje članstvo od pionirskog do seniorskog uzrasta kroz razne aktivnosti osposobljavanja u prirodi — školi života — i medusobnim druženjem na raznim manifestacijama, susretima, pohodima, akcijama, školama i drugim odgovornim radnim djelatnostima.

Planinarstvo i planinarska organizacija kroz čvrsta pravila ponašanja svojih članova (Kodeks planinarske etike) stvara uvjete da kao organizacija postane i ostane snaga odgovornih i discipliniranih društvenih aktivista i pregalaca, koji svoju djelatnost ugraduju u borbu za očuvanje čovjekove okoline i prirodnih ljepota, u jačanje bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti, za sreću i dobrobit naše socijalističke društvene zajednice.

Planinarski savez Hrvatske
Broj 67-87,
Zagreb, 6. lipnja 1987.

V. d. predsjednika PSH:
Vlado Mihaljević, s. r.

Srednjoročni plan razvoja planinarstva u Hrvatskoj 1986-1990.

Na temelju člana 25 Statuta Planinarskog saveza Hrvatske Skupština Planinarskog saveza Hrvatske na svom zasjednju 6. lipnja 1987. donosi slijedeći

SREDNJOROČNI PLAN RAZVOJA PLANINARSTVA U SRH HRVATSKOJ U PERIODU 1986—1990. GODINE

UVOD

Procesi društvenih promjena u našem samoupravnom, socijalističkom društvu, praćeni razvijenom urbanizacijom i sve većom industrijalizacijom naše zajednice, potiču povećani interes radnih ljudi i građana svih uzrasta za što kvalitetniji oblicima korištenja povećanog fonda slobodnog vremena. Odatle interes za kvalitetnijim sportskim aktivnostima i rekreacijom, te porast interesa za aktivnim i programiranim boravkom u prirodi.

Stvaraju se povoljniji i kvalitetniji uvjeti da fizička kultura postane dio svakodnevnog života i rada, sudionik u procesu stvaranja socijalističkog samopravnog društva i svakodnevna potreba radnog čovjeka i građanina. Planinarstvo se kao posebna aktivnost iz kategorije sportske rekreacije u ovome posebno ističe.

Sportska rekreacija dio je jedinstvenog pokreta fizičke kulture, a time i vrlo značajan element ukupne reprodukcije. Funkcija sportske rekreacije najneposrednije izlazi iz njenog društvenog bića i njene neposredne povezanosti s društvenom proizvodnjom, samoupravnim društvenim odnosima u proizvodnji, sistemom zaštite u radu, sistemom odgoja i obrazovanja, sistemom zdravstvene zaštite, općenarodnom obranom i društvenom samozaštitom, opsegom i strukturonim slobodnog vremena itd.

Potrebno je naglasiti da su planinari, radni ljudi i građani, organizirani u sekcije, družine, ogranke i skupine planinarskih društava kao osnovni nosioci aktivnosti, pa preko općinskih, gradskih i regionalnih saveza, sve do Planinarskog saveza Hrvatske, sve kvalitetnije organizirani i akciono sposobljeni da ostvare svoju važnu i odgovornu društvenu ulogu.

Planinarska organizacija u SR Hrvatskoj ima dugu i časnú tradiciju na čijim svijetlim primjerima treba počivati sadašnji i budući rad planinara. Planinari iz SR Hrvatske postigli su dosad niz blistavih uspjeha čime su stekli ime i ugled u svjetskim razmjerima. Nužno je i u budućim planovima stvoriti uvjete da se mogući nastavak i kontinuitet sličnih vrhunskih rezultata.

S obzirom na to da je planinarska organizacija u SR Hrvatskoj masovna sportsko-rekreativna organizacija, nužno je i ovaj Srednjoročni plan razvoja za period 1986-1990. pripremiti tako, da omogući još veće i svestranije korištenje svih postojećih i stvaranje novih mogućnosti za unapredjenje i razvoj planinarstva u SR Hrvatskoj kao masovni i amaterski dio fizičke kulture.

Cjelokupna aktivnost planinarske organizacije u proteklom periodu bila je uglavnom usmjerenja ka cilju da se što više doprirese općoj povećanjo organiziranosti na stručnoj i fizičkoj sposobnosti naših članova za izvršenje obrambenih zadataka, posebno za savladavanje psihofizičkih napora, sticanje sposobnosti, specijalnosti, navika i vještina za boravak i život u prirodi u najtežim prostornim i meteorološkim uvjetima, za savladavanje najtežih alpskih i speleoloških terena, za spasanje u svim uvjetima i na svim terenima, pogotovo planinarskim i teško prohodnim, za upoznavanje terena, izvršavanje kurirske, izviđačke, ozaških, diverzantskih, diverzantskih i drugih zadataka. Vodička služba planinarske aktivnosti razvija se tako da njeni članovi dobro poznaju svaki kutak planine, što u izvanrednim i posebnim uvjetima postaje vrlo značajno i važno za obranu zemlje. Posebnu brigu vodi planinarska organizacija za jačanje bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti, njegovanje tradicija borbenih i revolucionarnih tekovina, posebno svjetlih tradicija iz narodnooslobodilačkog rata i revolucije, o jačanju patriotskih osjećaja i ljubavi prema slobodi i nezavisnosti te očuvanju tekovina NOR-a.

Radi ostvarivanja svojih osnovnih težnji i funkcija planinari u SR Hrvatskoj iznalaže najpogodniji oblik udruživanja na samoupravnim osnovama po delegatskom principu. Ovo samoupravno i delegatsko organiziranje planinarske organizacije kontinuirani je proces koji je posljednjih godina posebno došao do izražaja.

Planinarska društva i PSH-a svim svojim organima, sve više se organiziraju i akciono sposobljavaju za ostvarivanje svoje važne društvene uloge. Organiziranje brojnih akcija i manifestacija, koje su široko otvorene ne samo za članstvo, već za sve radne ljudе i građane koji pokazuju interes, očiti su dokaz prožetosti, odluka i aktivnosti planinara ka čvrstoj povezanosti sa organizacijom Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, Saveza boraca, Saveza socijalističke mladine, oružanim snagama zemlje i drugim društvenim subjektima.

Posebna briga planinarske organizacije bila je stalna briga za omasovljavanjem organizacija, za edukacijom planinarskih kadrova, za popularizacijom planinarskih ideja i slično.

U želji da se realizira dostignuti stupanj razvoja planinarstva u našoj Republici, te da se pravilno definira program razvoja u navedenom srednjoročnom periodu, potrebno je analizirati prethodni Srednjoročni plan po pojedinim područjima naše djelatnosti.

ANALIZA RAZVOJA PLANINARSTVA U SR HRVATSKOJ OD 1981. DO 1985. GODINE

1. Organacijska pitanja razvoja planinarstva

Organacijska pitanja razvoja planinarstva u promatranoj periodu mogu se svrstati u nekoliko skupina pitanja i problema, te ćemo ih tako i analizirati:

a. Osnovna planinarska organizacijska jedinica je planinarsko društvo. Planinarska društva su formirana i djelovala na teritorijalnom principu, djelujući aktivno u bazi, kroz mjesne zajednice, organizacije udruženog rada, škole i fakultete. U SRH postoji 131 planinarsko društvo. Ona su vezana uz mjesne zajednice, uz osnovne organizacije udruženog rada ili njihove

više oblike organiziranja, najmanji broj ih je vezan uz škole i fakultete, dok je najveći broj formiran na teritorijalnom principu i to tako da pokrivaju u najvećem broju slučajeva područja jedne općine. Od ukupno 115 općina u SRH u svega 48 općina postoji planinarska društva, tako da je vrlo velik broj općinskih središta u kojima nije formirano planinarsko društvo.

Uočljiva je nerazmjerna razdioba planinarskih društava u SRH jer postoje gradovi u kojima ima i djeluje veći broj društava, npr.: Zagreb 32, Split 4, Rijeka 6, Osijek 4, Varaždin 3, dok postoje cijele regije u kojima djeluje jedno ili dva društva.

U SRH postoji regionalni i gradski savezi planinarskih društava koji uglavnom uspješno koordiniraju rad svojih planinarskih društava. To su Planinarski savez Zagreba, Planinarski odbor Slavonije, Planinarski savez sjeverozapadne Hrvatske (ZPP) i Planinarski odbor Dalmacije. Osim ovih regionalnih odbora pojavljuje se poseban oblik organiziranja planinarskih društava u općinama tamo gdje ima više društava. Tako se pojavljuju općinski međudruštveni odbori (npr. Općinski međudruštveni odbor planinara općine Podsused, Općinski planinarski savez Rijeka).

Neka planinarska društva u SRH formirala su međudruštvene odbore na nivou SRH. Najčešće se radi o planinarskim društvima organiziranim po strukovnom principu (PTT ili željeničari). Ovi međudruštveni odbori imaju zadatak koordiniranja akcija i širenja planinarstva među radnim ljudima određene struke.

b. U radu planinarskih društava uočen je dosta izražen problem, da je vrlo uska kadrovska baza, na kojoj počiva rad i aktivnost društava. S jedne strane problem je u ograničenom broju kadrova (članovi vrlo često izbjegavaju angažiranje u upravnim tijelima planinarskih društava), a u određenom broju planinarskih društava opažena je nedovoljna osposobljenost kadrova da uspješno vode i razvijaju osnovnu planinarsku organizaciju u sredini u kojoj djeluju. Zato je često rad planinarskih društava ostavljen samo djelatnosti nekolice aktivista.

Osobito je izraženo nedovoljno angažiranje omladine i mladih ljudi u vodenju i organiziranju planinarskih društava. Nužno je promijeniti pristup ovom problemu i nastojati da se kadrovska baza proširi.

c. U toku cijelogukog prethodnog srednjoročnog perioda, vodena je akcija osnivanja novih planinarskih društava. Tako je u prethodnom periodu osnovalo 16 novih planinarskih društava ili oko 3 godišnje. Istovremeno treba naglasiti da svake godine iz raznovrsnih razloga zamre radom u prosjeku po jedno planinarsko društvo, tako da se u prethodnom petogodišnjem periodu broj društava povećao za 11. Inicijativu za formiranje tih društava davali su radni ljudi i građani a mnogo manje postojeća društva ili društveno-političke organizacije i zajednice. Treba naglasiti da je 75% novoosnovanih društava osnovano u radnim sredinama, u organizacijama udruženog rada.

d. Rad Planinarskog saveza Hrvatske, te rad regionalnih i gradskih saveza u proteklom periodu organiziran je putem godišnjih, izvještajnih i izbornih konferencija. Organizirane su redovne godišnje skupštine saveza na kojima su delegati birani po delegatskom principu, a birali su Predsjedništvo PSH. Rad Predsjedništva i njegovih komisija bio je usredotočen ka usmjeravanju rada i planinarskih akcija, te neposrednom djelovanju u društвima putem raznog oblika djelovanja. Rad u proteklom periodu smatra se uspješnim.

e. Rad planinarskih društava i gradskih i regionalnih saveza na svim nivoima organiziran je uglavnom na delegatskom principu. Treba naglasiti da delegatsko djelovanje u samoj društvenoj bazi, u planinarskim društvima, nema potreban intenzitet i kvalitet. Za ovo smatramo da je presudna relativno uska aktivna baza na koju se društva oslanjaju. Širenje ove baze mora biti jedan od prioritetnih zadataka u idućem periodu.

f. Kolektivni rad i kolektivna odgovornost u planinarskoj organizaciji postoji na svim nivoima i u većini slučajeva to je i normativno regulirano. U svakodnevnom životu i radu društava praksa je pokazala da ovo ipak dosta sporo prodire. Ponovo treba ukazati na relativno usku aktivnu bazu.

g. Na svim nivoima organizacije planinara primjenjuje se uglavnom jednogodišnji ili dvogodišnji mandat. Praksa je pokazala da ovaj princip u pogledu obavezne izmjenjivosti mandata nakon jednog mandatnog perioda treba elastičnije primjenjivati. Elastičnija primjena ovog principa posebno je važna zbog toga što velik broj društava ima relativno usku kadrovsку bazu. Zato treba nastojati da se uspješni kadrovi zadrže na funkcijama i u više mandatnih razdoblja, ali se, pri tome ne smije zanemarivati briga za stalnom obnovom rukovodstava i tijela, te širenju baze za regrutiranje novih kadrova. Nužno je zato na kraju svakog jednogodišnjeg mandata predsjedništva ocijeniti protekli period i sagledati okolnosti koje mogu utjecati na potrebu produženja mandata. Osim toga, nužno je konzultirati društveno-političke organe i organizacije u određenim sredinama, što se u proteklom periodu nije redovno radio.

h. Omasovljivanje planinarske organizacije bio je prioritetan i značajan zadatak u analiziranom periodu. Može se konstatirati da je taj zadatak uglavnom ostvaren, iako je izostala stalna akcija. Omasovljivanje nije postalo organizirani i stalni zadatak u većini planinarskih društava, već je pridobijanje članstva i osnivanje novih planinarskih društava ostala briga pojedinaca. Radi toga izostaju i pravilno planirane i kontrolirane brojke o kretanju članova. Nužno je u naredni srednjoročni period ući sa realnijim planom. Također, nužno je pobrinuti se da se usklađe nerazmjeri među strukturama članstva angažiranim akcijom među omladinicima i kod podmlatka.

i. U proteklom razdoblju jedna od osnovnih obaveza bila je rad specijalističkih službi. Analiza izvještaja o radu pojedinih komisija pokazuje da je postignuto dosta značajnih rezultata i da se pogotovo kod nekih aktivnosti rad može ocijeniti povoljnijim. Međutim, ove aktivnosti u suštini omogućavaju animiranje šireg članstva, posebno mladih, te se ovdje trebaju tražiti nove mogućnosti za kontinuirane djelatnosti kojima se mogu postići još mnogo bolji rezultati.

2. Propaganda planinarstva

Akcije na planu propagiranja planinarstva jedan su od osnovnih preduvjeta za daljnji razvoj planinarstva u SR Hrvatskoj. U većem broju organizacija ova akcija vodena je dosta uspješno, kontinuirano i na širokom planu. Treba odmah naglasiti da je bilo u analiziranom periodu i organizacija i sredina gdje se ta aktivnost nije osjećala ili je čak nije niti bilo. Zato nije moguće biti zadovoljan stanjem propagande planinarstva u cijelini gledano. Treba razlikovati dva oblika planinarske propagande: internu i eksternu. Pod internom smatraju se svi ustaljeni oblici internog informiranja i propagande planinarstva koji se vide u pojedinim planinarskim organizacijama. Brojna društva na tom planu imaju zadovoljavajuće rezultate: organiziranje predavanja i izleta, prikazivanje diapozitiva, izdavanje biltena, internih časopisa, raznih publikacija i slično. Zato s ovim oblicima propagande treba biti zadovoljan.

Vrhunac internog informiranja predstavlja izdavačku djelatnost PSH, kroz razne oblike izdanja: knjiga, vodiča, planinarskih karata te kroz časopis »Naše planine«. Ovaj časopis dosegao je visok izdavački nivo, kvalitetan sadržaj, premda bi se moralno utjecati na proširenje broja kvalitetnih suradnika i osobito na proširenju broja pretplatnika. Ocjenjujemo da je svega oko 5% članova koji su pretplatnici ovog časopisa premalen broj.

Značajnu ulogu u internom informirajućem putniku »Vijesti« PSH, putem kojeg cirkuliraju najvažnije informacije između PSH, pojedinih regionalnih saveza i planinarskih društava.

Premda se u posljednje vrijeme stanje očigledno poboljšalo, još uvjek ne možemo biti zadovoljni eksternim oblicima planinarske propagande. Stanje kojim se planinarska organizacija propagira putem sredstava javnog informiranja, u dnevnim listovima, tjednicima i putem radija i televizije, ne može se smatrati dobrim. Analizirani period, u tom pogledu, indikativan je, jer planinari nisu ni sami znali iskoristiti sve mogućnosti, bez obzira kako male one bile. Kod toga je izostalo agresivno nametanje planinara i opet je sve prepušteno inicijativi pojedincaca. U tu svrhu u idućem periodu nužna je organizirana aktivnost, koja ujedno mora biti koordinirana putem komisije za propagandu Predsjedništva PSH.

Jedan je od osnovnih zadataka eksterne propagande planinarstva objasnjanje prave društvene uloge planinarstva i osiguranje adekvatne društvene podrške. Nužno je ukazivanje na planinarenje i polet planinarstva uopće, ne samo radi 34.500 registriranih članova koji po brojnosti predstavljaju određenu društvenu snagu (a treba imati u vidu i barem još tolik broj, ako ne i veći, rekreativaca, neregistriranih), nego i radi vrhunskih sposobljenosti alpinista, penjača, himalajaca-ekspedicionista, članova GSS, speleologa i orijentacionista te vođica i instruktora koji su maksimalno izvježbani, sposobljeni, kondicijski spremni za izvršavanje naj složenijih zadataka i u svim uvjetima, što je vrlo značajno sa stanovišta općenarodne obrane i društvene samozaštite naše zemlje. Ovime planinarstvo, koje se zbog neadekvatne ili često izostale eksterne propagande identificira samo kao grupa hodača i rekreativaca, dobija u našem društvu jednu dugogodišnju ulogu i veću važnost. U proteklom periodu bilo je nekih inicijativa u tom pravcu, a u razrješavanju uloge i lika planinarstva treba i ubuduće aktivno raditi.

Potrebno je naglasiti da vrlo često za akcije planinarske propagande nedostaju materijalna sredstva, iako postoje oblici propagande koji mogu donijeti i određena materijalna sredstva (značke, amblemi, privjesci, naljepnice, karte, razglednice i drugo), ali se može ocijeniti da se ove mogućnosti ni izdaje ne koriste u dovoljnoj mjeri. Osim toga trebalo bi poraditi na promjeni stava samih planinara tako da se svaka akcija planinarske propagande prihvata kao pomoć društvu i planinarstvu.

3. Školovanje kadrova

O sposobljenost, kvalitetnost i obrazovanost cijelokupnog članstva, posebno stručnih kadrova u planinarskoj organizaciji, uvjet su za efikasno bavljenje planinarstvom, za unapređivanje i ostvarivanje određenih dostignuća i idejno-odgojnih efekata, te za stvaranje niza potrebnih pozitivnih osobina kod radnih ljudi i građana, djece i omladine. Zato je u toku proteklog perioda, a i u svakom narednom, sposobljivanje i školovanje planinarskih kadrova prioritetski zadatak. To je obaveza za sve društvene i stručne subjekte u dalnjem razvoju planinarstva. Nužan je uporan rad i odgovorni odnos prema politici sposobljivanja i školovanja kadrova, te njeno brže dovođenje u funkciju razvoja planinarstva kao integralnog dijela fizičke kulture.

Protekli razvojni period dao je neke rezultate u školovanju i sposobljivanju kadrova s kojima bismo trebali biti zadovoljni. Istočvremeno, uoceno je da postoje ozbiljna zaostajanja i neprihvatljive tendencije. Kod većeg broja planinarskih organizacija osnovni zadatak »da treba provoditi stalnu i upornu akciju na sistemskom sposobljivanju i školovanju kadrova«, stavljen je na rub programskog djelovanja. Razloge ovome treba tražiti najčešće u neshvaćanju značaja i sustine ovog zadatka, u nedostaku smisla u organizaciji određenog oblika školovanja te u deficitarnosti stručnih i materijalnih sredstava. U mnogim sredinama nedostaje pokretačke inicijative, volje, spremnosti i sposobnosti samoorganiziranja na ovom planu.

U promatranom periodu održan je niz planinarskih škola »općeg planinarstva« (kao organizatori se pojavljuje svega nekoliko planinarskih društava), više specijaliziranih škola i tečajeva, kao što su tečajevi za visokogorske vodice i vođice društvenih izleta, ljetni i zimski alpinistički tečajevi, tečajevi za orijentacioniste i orijentaciju u prirodi, speleološki tečajevi, speleologe i drugo.

Posebno treba istaknuti rad Komisije za školovanje kadrova koja je izradila, a predsjedništvo PSH prihvatio, program i plan školovanja planinarskih kadrova, na osnovi kojeg se dalje pripremaju priručnici za planinarske škole i tečajeve. Ova komisija vodi brigu oko održavanja planinarskih škola i koordinira rad raznih tečajeva za specijalističke djelatnosti.

U narednom razdoblju rad ove komisije kao i rad osnovnih planinarskih organizacija mora se bazirati na iskustvima iz proteklih razdoblja i na rezultatima nekih planinarskih organizacija koje su u ovoj djelatnosti postigli zadovoljavajuće rezultate.

4. Razni sadržaji planinarskih aktivnosti

4.1. Izleti i odlasci u prirodu

Osnovni oblik planinarske djelatnosti svih osnovnih planinarskih organizacija je organizirani i masovni odlazak u prirodu. Tako je bilo i u proteklom analiziranom periodu razvoja planinarstva. Čini se da se ovoj aktivnosti posvećuje čak i povećana pažnja, tako da je nekim planinarskim društvima to postala i isključiva aktivnost. Organizirani skupni izleti i odlasci u prirodu za različite uzraste i kategorije članstva, ovisno o pokazanom interesu i uvjetima organiziranja, moraju biti organizirani, programirani i masovni. Danas je, pored članova planinarske organizacije, sve veći broj radnih ljudi i građana koji se redovno uključuju u organizirane izlete, što planinarskoj organizaciji daje realnu osnovu za brzi razvoj.

Smatramo, da je u proteklom razdoblju djelatnost odlazaka u prirodu bila dobro organizirana. Treba prigovoriti nepotpunoj evidenciji, jer velika većina planinarskih društava nije vodila kvalitetnu evidenciju, a može se smatrati da je u periodu 1981–1985. u 131 planinarskom društvu ostvareno oko 20.000 organiziranih izleta s oko 360.000 sudionika.

Može se ocijeniti da je barem tolik broj, ako ne i veći, onih članova planinarske organizacije i nečlanova, radnih ljudi i građana, koji redovito odlaze na izlete u prirodu i planinu pojedinačno ili u manjim grupama. U ovoj evidenciji leži i određena slabost planinarske organizacije, koja nije našla metode i sadržaje kako da okupi tu veliku masu individualnih izletnika. Ovo je posebno karakteristično za veće gradove u SRH, posebno za Zagreb, Split, Rijeku, Varaždin, Osijek i još neke gradove. U idućem razdoblju ovome bi trebalo posvetiti posebnu pažnju.

4.2. Planinarski putevi i transverzale

Planinarski putevi i transverzale naglo su se proširili, posebno u promatranom petogodištu. Na području Jugoslavije postoji 258 transverzala s ukupnom dužinom od 16.352 km, a u prote-

krom periodu su uspostavljene 23 nove transverzale sa 168 km. U SR Hrvatskoj postoji 57 transverzala, o kojima Komisija za transverzale i markacije PSH vodi knjigu, a dvije, re-publičku transverzalu »Po planinama SRH« i »Velebitski planinarski put« ova komisija sama vodi. Ona redovito registrira novoosnovane transverzale u SRH.

Masovniji obilazak planinarskog članstva, radnih ljudi i građana, a naročito omladine, po različitim planinarskim transverzalama, ima veoma veliko odgojno značenje. Osim ljepota planina, velika većina transverzala povezuje najvažnija mjesta iz NOB i ranije naše povijesti.

U pogledu uspostavljanja novih planinarskih puteva, treba posebnu pažnju i brigu voditi o izdavanju adekvatnih planinarskih vodiča, kako bi obilaznici mogli stići uvid u osnovne podatke o prirodi, zemlji i ljudima tog kraja, dogadajima koji su se na tom terenu odigrali, kao i o objektima kojima je transverzala posvećena.

Težnja je bila u proteklom razdoblju da se uspostavi veći broj manjih puteva, koji se mogu obići u jednom danu ili tokom vikenda. Za sada je takvih puteva malo.

Značajno je kolektivno obilaženje transverzala, što nije u prvom planu aktivnosti planinarskih društava. Pojedinačnih obilazaka i obilazaka u manjim grupama bilo je mnogo više.

U Hrvatskoj se u proteklom razdoblju mnogo radilo na nekoliko planinarskih puteva koji povezuju više republike. Tu svakako spada od Petrove gore do Žabljaka, koji bi u narednom periodu trebao biti produžen preko Žumberka do Slovenije, zatim je tu planinarski put bratstva »Od Zagreba do Ljubljane«, »Ljubljana — Rijeka« i drugi.

4.3. Pohodi i marševi

Radi obilježavanja značajnih događaja iz NOB i socijalističke revolucije planinarska organizacija tradicionalno organizira pohode i marševe. To je konkretni oblik aktivnosti njegovovanja i razvijanja tradicije NOB, osobito među mlađim članovima. U organiziranju ovih manifestacija, planinarske organizacije ostvaruju neposrednu suradnju s organizacijama SSRNH, SUBNOR, SRVS, Savezom socijalističke omladine, Štabom TO i CZ na svim nivoima.

U proteklom srednjoročju bilo je oko 60 takvih pohoda s oko 18.000 sudionika.

Najznačajnija djelatnost je tradicionalni planinarsko-skijski pohod u okviru »Memorijala 26 smrznutih partizana« od Jasenka do Tuka i Matić-poljane u Gorskom kotaru. Ovu akciju redovito organizira Komisija za omladinu Predsjedništva PSH i svake godine (već 25 puta) sudjeluje po 200 do 300 planinara.

Prema ostvarenom uvidu sve pohode i marševe dobro su organizirala planinarska društva kao neposredni organizatori. Često je puta pružena potrebna pomoć regionalnih saveza i PSH. U određenim slučajevima bilo je i manjin organizacijskih slabosti ali one ne umanjuju opći uspjeh pohoda ili marševa. S obzirom da s aktivnostima na ovom planu možemo biti zadovoljni, potrebno je u narednom razdoblju još više i bolje organizirati akcije i manifestacije.

4.4. Natjecanja — orijentacija

U planinarskoj organizaciji, u pravilu, ne postoji takmičarski sistem aktivnosti u obliku kakav postoji u drugim sportskim granama. Ipak, postoje i aktivnosti koje imaju određeni takmičarski prizvuk. To su orijentiranje u planini i prirodi, planinarsko skijanje, slobodno penjanje i slično. Ove se aktivnosti organiziraju radi poboljšanja kondicije, povećanja sigurnosti i omogućavanja bavljenja planinarstvom u svim uvjetima, kao i radi osposobljavanja članstva za potrebe općenarodne obrane i društvene samogaštite.

Najznačajniji oblik natjecateljske djelatnosti u planinarskoj organizaciji u SRH je organizirano natjecanje u orijentaciji. Ono je dosta široko i organizirano na nivou republičkog i saveznog natjecanja. Stvorena je dosta široka baza, s brojnim ekipama i s više od tridesetak natjecanja godišnje u SRH. Eklepe iz SRH su postigle značajne rezultate i naslove prvaka Jugoslavije.

Imajući u vidu važnost ovih djelatnosti nužno je i u narednom periodu nastojati da se održi dostignuti nivo, kako bi ove akcije bile još masovnije i još bolje organizirane.

Dva su oblika organiziranja orijentacije: nordijski sistem po IOF-u i planinarska orijentacija u klasičnom smislu. PSH podržava oba oblika i pruža šansu razvoju svakog od njih.

4.5. Sletovi, susreti i sastanci planinara

Sletovi, susreti i sastanci planinara i planinarskih organizacija, na svim nivoima organizacija, predstavljaju najveće manifestacije i smotre dostignuća planinarskih aktivnosti. Na njima se vide organizacijske soosobnosti, smisao organiziranja velikih akcija, masovnost i svi oblici planinarskih vještina. Na njima se obično organiziraju i natjecanja u orijentaciji, gadanju i druge akcije. Ne treba zaboraviti da se na sletovima, susretima i sastancima još više učvršćivalo planinarsko zajedništvo, bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti.

Jedan od specifičnih oblika, posebno iskazan u proteklom petogodišnjem periodu, bio je organiziranje susreta »Bratstvo i jedinstvo« između planinarskih društava iz naše i drugih republika. Ovi oblici bližnjavanja još bolje povezuju društva organizirana bilo po ceovskoj, stručnoj pripadnosti ili prema nekome drugom obliku druženja, a osobito ističu ideju širenja bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti. Na istoj osnovi organiziraju se sletovi planinara PTT Hrvatske (5 sletova s oko 2000 sudionika) i u oblasti željezničkog prometa (3 sleti s oko 1200 sudionika).

Među mnogobrojnim akcijama koje treba spomenuti izdvajamo samo nekoliko onih koje u svakom slučaju ne treba zaobići. To su Memorijalni pohod »Učka« (započet 1983. g. — tradicionalni susret planinari iz cijele SFRJ u spomen prippajanja Istre i Kvarnera matici zemlji), akcija »100 žena na Mosor« (također tradicionalni planinarskipohod, prerastao u akciju od 1000 i više sudionica), te sletovi planinara pojedinih regija (Slavonije, Zagorja, Zagreba itd.).

Poseban je oblik okupljanja planinara, tradicionalan u SRH, Prvosibianinski skup alpinista u Paklenici, koji već 27 puta suorganizira Komisiju za alpinizam. Na njemu svake godine sudjeluje oko 1000 sudionika iz 40 društava u SFRJ i oko 80-ak alpinista iz 4-5 zemalja Europe.

Imajući u vidu vrijednost ovih sletova, susreta, sastanaka i skupova nužno je i u narednom periodu zatrati ovaj oblik djelatnosti, posvetiti mu nužnu pažnju, inzistirati na održavanju kvalitete, nastojati da se te akcije redovito održavaju i da se još bolje organiziraju, te tako postignu još veću masovnost.

4.6. Zaštita planinske prirode

U većem broju planinarskih društava, grupiranih po regijama, organizirani su u proteklom periodu kadrovi sposobljeni za čuvanje planinske prirode, dobivši zvanje čuvara planinske prirode. Brigu o tome vodila je Komisija za zaštitu prirode Predsjedništva PSH. Iskustva stečena u tom radu dragocjena su i moraju se iskoristiti u narednom planskom periodu.

4.7. ONO i DSZ te gajenje tradicije NOB

Svi oblici planinarske djelatnosti u najneposrednijoj su vezi s općenarodnom obranom i društvenom samogaštitevom, a posebno osiguranje planinarskih objekata i druge planinarske imovine. Treba napomenuti da je pokrenuta akcija za izradu dokumentacije ONO i DSZ u svim planinarskim društvima.

4.8. Planinarski objekti

U SR Hrvatskoj postoji 71 planinarski objekt, kuća, dom ili sklonište s oko 1600 ležajeva. Ti planinarski objekti služe prije svega planinarima i drugim posjetiocima, ljubiteljima prirode, da mogu u njima provesti odinor, prenoći i opskrbiti se. U većini slučajeva locirani su u najljepšim planinskim predjelima.

Prijećujemo određenu regionalnu neujednačenost u položaju planinarskih objekata: najmanji je broj objekata na planinarski vrlo atraktivnim područjima Gorskog kotara, Like, Kordunja i Banije, a u planinama Dalmacije broj objekata je malen.

Zbog neriješenog statusa financiranja planinarskih objekata, oni se održavaju pod veoma teškim uvjetima, najviše zahvaljujući entuzijazmu članova planinarske organizacije. To je jedini razlog zašto su se održali u donekle podnošljivom stanju. Velika većina objekata vrlo je stara. Ovakvi objekti spustili su se ispod standarda najskromnijih planinarskih potreba, što nije dobro.

U promatranom vremenskom razdoblju vrlo je malo novosagrađenih planinarskih kuća. Mnogo više je onih objekata u kojih su izvršene manje ili veće rekonstrukcije, adaptacije ili popravci, da bi se, koliko je to moguće, pružio veći komfor svim korisnicima. U to se uključuju velika materijalna sredstva, koja je najčešće vrlo teško naći. Još je veća vrijednost u radnoj snazi koju su dobrovoljno dali članovi planinarskih društava. Bez njihove aktivnosti većina bi planinarskih objekata propala i ne bi više bila upotrebljiva.

Planinarska društva koja imaju svoje objekte, zbog njihovog nereguliranog statusa, često nerazrješenih imovinsko-pravnih odnosa i drugih problema, najčešće su preopterećena tim problemima. Upravo ovo ima odraza i na rad i organizaciju drugih planinarskih djelatnosti. Zato ova pitanja treba staviti među prioritete u narednom razdoblju.

Osim kuća, postoji u SRH niz označenih planinarskih staza i puteva. Dužnost je planinarskih društava da se radi sigurnijeg boravka u planini brinu o označavanju (markacijama). Primjećena je nejednolika aktivnost među planinarskim društvima: postoje društva na čijem području se planinarski putevi i staze redovito održavaju, popravljaju i označavaju, ali postoje i područja gdje su oznake uništene sjećom šume ili na drugi način, a društva su neaktivna. Zato i ovo treba uvrstiti među prioritetne zadatke novog Srednjoročnog plana razvoja planinarstva.

4.9. Proslava 110. godišnjice PSH

Poseban oblik djelatnosti ostvaren je u proteklom periodu u akcijama svećane i radne proslave 110. godišnjice planinarstva u Hrvatskoj. Ova proslava imala je posebnu mobilizatorsku kvalitetu i bilo je akcija u koje su bili uključeni svi članovi-planinari u Hrvatskoj. Ova je akcija djelovala i izvan SRH na još boljem povezivanju planinara iz naše Republike s planinarama iz drugih republika.

Radni dio proslave organiziran je u obliku planinarskih skupova i pohoda na Klek, Petrovu goru i Samoborsko gorje uz masovno sudjelovanje planinara. Uređen je i otvoren alpinistički dio muzeja u Ogulinu, uređena je izložba u Samoborskom muzeju, održana svećana Akademija u Zagrebu, "azvijena široka propagandna akcija, započeto tiskanje specijalnog priloga »Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva« u časopisu »Naše planine«, koji izlazi kao posebna knjiga, te održan niz drugih akcija.

4.10. Međudruštvena, međurepublička i medunarodna suradnja

Uz već spomenute susrete bratstva, vrlo je razgranata međudruštvena suradnja planinarskih društava u SR Hrvatskoj. Ovo je vrlo pozitivno, i u narednom planskom periodu treba ovu aktivnost još i dalje širiti i poticati.

Osim toga, razvijena je međudruštvena suradnja i bratimljene društava iz SRH s društvima iz svih drugih socijalističkih republika i SAP naše zemlje. U narednom periodu oву djelatnost treba poticati i podržavati jer je ona stvarni garant širenja bratstva i jedinstva među našim narodima i narodnostima.

Predsjedništvo PSH na tom planu daje izuzetan primjer održavanjem tradicionalnih susreta s Predsjedništvima PZS i PS BiH. Ovi susreti doprinose boljem razumijevanju, koordiniranim akcijama i upoznavanju razvoja i dostignutog stupnja rasta planinarskih organizacija. S organiziranjem ovakvih susreta treba nastaviti i u narednom periodu.

Komisija za međunarodne veze PSH aktivno sudjeluje u radu Komisije za međunarodne veze PSJ, te u okviru koordiniranih aktivnosti surađuje s inozemnim planinarskim organizacijama. Međunarodna djelatnost ostvaruje se i putem organiziranja specijalističkih aktivnosti (alpinizam, ekspedicije, speleologija i orientacija).

4.11. Financiranje PSH

Planinarstvo je amaterski oblik djelatnosti, te pored entuzijazma članova, njihovih priloga u radu i materijalnim sredstvima, ipak treba određenu finansijsku potporu. Svojim pojedinim akcijama (publikacije u prvom redu) PSH i njegovo Predsjedništvo nije u mogućnosti da

pribavi dovoljno sredstava za samofinanciranje svog rada. Nužna je podrška društva i šire zajednice, a u narednom periodu treba naći jednostavnije i sigurnije puteve finansijske podrške razvoju planinarstva u SRH, podržavajući time njegovu značajnu društvenu ulogu.

SREDNJOROČNI PLAN RAZVOJA PLANINARSTVA U SR HRVATSKOJ OD 1986. DO 1990.

I. Ciljevi i zadaci

1.1. Ciljevi Srednjoročnog plana razvoja planinarstva

Planinarski savez Hrvatske (PSH) asocijacija je regionalnih planinarskih saveza i planinarskih društava s području SR Hrvatske. Kao takva mora pridonijeti što svestranijem i što bržem razvoju planinarstva kao jednog dijela fizičke kulture i oblike sportske rekreacije radnih ljudi i građana u SR Hrvatskoj. Za izvršenje ovih značajnih aktivnosti nužno je programsko, organizacijsko i materijalno osposobljavanje PSH, imajući u vidu da ove djelatnosti treba provoditi efikasno i racionalno.

Srednjoročni plan razvoja planinarstva u SRH je segment općedruštvene i dugoročne konцепcije razvoja jedinstvenog pokreta fizičke kulture cijele naše zemlje SFRJ, te mora biti uskladen s konceptcijama razvoja planinarstva svih drugih SR i pokrajina. Kod toga treba imati razumijevanja i za različitost u dosadašnjem razvoju, u različitostima materijalnih, finansijskih i ljudskih mogućnosti dosad dostignutog nivoa razvoja.

PSH mora dobiti pravo mjesto u svim oblicima organiziranja našeg samoupravnog socijalističkog društva. PSH kao član drugih značajnih društveno-političkih asocijacija — SSRNJ i SFK u prvom redu, mora se izboriti za pravo mjesto koje planinarstvu u društvu treba da pripadne. Zato se treba koristiti najprikladnijim metodama utvrđenim politikom XIII kongresa SKJ i X kongresa SKH u dijelu koji se odnosi na oblast fizičke kulture, sporta i rekreacije.

Ovaj Srednjoročni program razvoja 1986—1990. mora dati osnovu za najšire područtvovljivanje planinarske organizacije, od njenе osnovne cilje, planinarskog društva, do najvišeg republičkog organa, Skupštine PSH i njenog izvršnog organa Predsjedništva PSH. U skladu s intencijama SSRNJ ona se mora dosljedno samoupravno i delegatski organizirati u skladu s koncipcijom ukupnog socijalističkog samoupravnog organiziranja. Time će se društveni ugled planinarske organizacije povećati.

Osnovni ciljevi Srednjoročnog razvoja planinarstva u SRH mogu se svesti na slijedeće:

- usklajivanje razvoja planinarstva u SRH s razvojem u ostalim SR i SAP u SFRJ,
- dosljedno provođenje samoupravnog organiziranja na delegatskom principu,
- osiguravanje materijalnih, finansijskih i kadrovskih mogućnosti za skladan razvoj svih elemenata PSH,
- utjecanje putem svojih delegata na omogućavanje skladnog razvoja planinarstva u okviru asocijacija — SFK i SSRNJ.

1.2. Zadaci Srednjoročnog plana razvoja planinarstva

Polazeći od osnovnih ciljeva Srednjoročnog plana razvoja planinarstva u SRH, moguće je istaknuti naročito slijedeće zadatke:

1. Odrediti osnovnu konцепciju dugoročnog plana razvoja planinarstva u SRH, polazeći od specifične funkcije planinarstva u skladu s uvjetima i mogućnostima suvremenog građanina SRH, kao i povezanosti sa sadašnjim razvojem planinarstva i općim razvojem fizičke kulture u nas, te ukupnim priyrednim i društvenim razvojem.

2. Utvrditi osnovne pravce razvoja planinarstva kao dijela sportske rekreacije, a i dijela sporta (takmičarskog), polazeći od nužnosti njegovog razvoja u mjesnim zajednicama, organizacijama udruženog rada, školama i fakultetima, usmjeravajući aktivnost ka svim uzrastima radnih ljudi i građana, koristeći pri tom sva dosadašnja iskustva.

3. Utvrditi osnovne samoupravne i delegatske organizirane planinarstva kod nas i ustrojati na što bržem saživljavanju ovog sistema u radu planinarske organizacije, te na provođenju u život kolektivnog rada, kolektivnog upravljanja i kolektivne odgovornosti u planinarskoj organizaciji.

4. Uzakatiti na specifične zadatke, način djelovanja i razvoj planinarstva u osnovnim organizacijama, mjesnim zajednicama, organizacijama udruženog rada, školama i fakultetima, na nivou općine, zajednice općina i republike radi bolje koordinacije s drugim samoupravnim i društveno-političkim organizacijama u SRH.

5. Utvrditi puteve, osnovne principe, kriterije i mogućnosti osiguravanja optimalnih uvjeta (kadrovskih, materijalnih i finansijskih) za efikasnije ispunjavanje društvene uloge planinarstva.

6. Uskladiti ravnopravni i kvalitetan razvoj svih specijalističkih djelatnosti unutar planinarske organizacije i unutar pojedinih područja u SRH.

7. Nastojati da se osiguraju dovoljna finansijska sredstva za daljnji razvoj svih planinarskih djelatnosti u SRH.

II. Opće osnove razvoja planinarstva u SR Hrvatskoj

II. 1. Idejno-politička pitanja i društveni aspekt razvoja

Idejno-politička pitanja i društveni aspekt razvoja planinarske organizacije u SRH mogu se definirati na slijedeći način:

- a. Planinarska organizacija je masovna organizacija fizičke kulture. Ona kao značajan društveni faktor razvija razne djelatnosti. Osnove djelatnosti planinarske organizacije PSH jesu:
 - rad na očuvanju ljudskog zdravlja i radne sposobnosti, te time na području produktivnosti rada,
 - rad na osposobljavanju za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu,
 - rad na podizanju kulturne razine svojih članova, radnih ljudi i građana,
 - rad na odgoju u duhu socijalističkog samoupravljanja,

- rad na gajenju tradicije NOB, socijalističke revolucije i svijetlih tradicija povijesti naših naroda,
- rad na ospozobljavanju za specifične djelatnosti unutar planinarstva.

b. Motivi postojanja planinarstva su opći i specifični kao: zdravlje, rekreacija, povećanje produktivnosti rada, pripreme i ospozobljavanje za općenarodnu obranu i društvenu samoustaštu, odgoj u duhu NOB-e i slavnih tradicija povijesti, stvaranje pozitivnih ljudskih osobina (kolektivnost, uzajamnost, drugarstvo, pomoć u planini i drugo), prehrana, kretanje, natjecateljski duh, kulturno-estetski i drugi motivi.

c. Financiranje planinarstva u okviru SFK i SIZ-a za fizičku kulturu treba efikasnije i brže rješavati u cijelom slijedu, od planinarskog društva do republičkog saveza. Na svim nivoima organiziranja treba unutar PSH, kao ciljanice SOFK-e rješiti, do sada neriješen status planinarskih objekata kao objekte fizičke kulture sa stanovišta njihove izgradnje i održavanja. Današnje njihovo stanje, broj i kapaciteti imperativno nalažu rješavanje ovog problema.

d. Potrebno je rješiti mnoga statusna pitanja planinarske organizacije. Društveni položaj planinarstva u SRH ostavljen je uglavnom na brigu samih planinarskih organizacija, a one nisu uspijevale da do kraja pokazuju svoju pravu vrijednost i potencijalne mogućnosti. Još uvjek u SRH ima mnoštvo OOUR-a, mjesnih zajednica, škole i fakulteta, pa i gotovo polovica općina, koje nisu dovoljno prihvatile inicijativu za osnivanje planinarskih društava u svojoj sredini, iako za to postoje svi uvjeti. Također, potrebno je u područjima gdje to još nije provedeno, organizirati gradske i regionalne planinarske saveze s više planinarskih društava ili organizirati međudruštvene odbore u pojedinim gradovima. Osiguranje većeg broja profesionalnih stručnih radnika također bi bilo korisno

II. 2. Organizacijska pitanja razvoja planinarstva

2.1 Osnovna organizacijska jedinica je planinarsko društvo koje se u pravilu formira na nivou mjesne zajednice, organizacije udruženog rada, škole, fakulteta ili sveučilišta ili na široj teritorijalnoj osnovi. Kada se tako formira na široj teritoriji, potrebno je rad takvog društva organizirati kroz sekcije ili ogranke.

Radu planinarskih društava u periodu 1986—1990. treba posvetiti posebnu pažnju, pri čemu treba poći od slijedećih postavki:

- svako društvo u pravilu, a sva društva s više od 200 članova obavezno se moraju normativno organizirati i rad provoditi kroz više sekcija, ogranku ili družinu, da bi se djelatnost maksimalno približila radnim ljudima i građanima.
- u suradnji s organima Socijalističkog saveza, Saveza socijalističke omladine, Sindikata, mjesnim zajednicama, OOUR-ima, raditi na kadrovskom jačanju rukovodstva i radnih tijela u planinarskim organizacijama, da bi time sposobni i kroz društveni rad afirmirani planinarski kadrovi omogućili jačanje i brži razvoj planinarstva u SRH.
- PSH treba putem regionalnih saveza ostvarivati neposredan uvid u stanje, te pružati neophodnu pomoć kod normativnog reguliranja rada i aktivnosti planinarskih društava. Također će pratiti postavljanje i pridržavanje normativnih akata i provodenje aktivnosti.
- u planinarskim društвима, sekcijama i ogranicima, gdje se za to steknu uvjeti, potrebno je pokretati inicijativu da prerašt u samostalna planinarska društva.
- u svim planinarskim društвима koja posjeduju ili koja upravljaju planinarskim objektima, nužno je organizirati, normativno regulirati i konstituirati odgovarajuće društvene odbore za objekte. Na njih treba prenijeti sve obaveze i prava u vezi s održavanjem, izgradnjom, opremanjem, poslovanjem i redovnim radom doma. Na ovač način omogućuju se predsjedništvo planinarskih društava da više rade na organizacijskom jačanju, omasovljavanju i razvoju aktivnosti, te programiranju i izvođenju planinarskih akcija.

2.2 U cijelom planskom periodu 1986—1990. treba nastaviti, a na pojedinim područjima SRH intenzivirati aktivnosti na osnivanju novih planinarskih društava u sredinama u kojima ih do sada nije bilo. Godišnjim planovima potrebno je razraditi akciju širenja planinarske organizacije osnivanjem novih društava, posebno u onim općinskim centrima gdje ih još nema.

Potrebitno je da se regionalni savezi i PSH, posebno i konkretno kroz svoju redovitu djelatnost, pozabave onim planinarskim društвима u kojima se osjeća stagnacija aktivnosti i pad broja članstva. Kod toga treba uključiti i odgovarajuće organe SSRN, sindikata, omladine, SFK i drugih društvenih faktora u njihovim sredinama.

2.3 Planinarski savez Hrvatske kao asocijaciju svih planinarskih društava mora utvrditi najefikasniji način svog djelovanja, radeći posebno kroz organe, komisije i druga tijela, na stalnom jačanju, razvoju i omasovljavanju planinarske organizacije i njenom uključivanju u šire društvene tokove. Posebno je nužna kontinuirana i organizirana aktivnost organa, komisija i drugih tijela koja pokrivaju pojedine specijalističke i druge oblasti planinarstva, te predlaganje mjera i akcija za njihovo stalno unapredovanje.

2.4 Planinarska organizacija će se na svim razinama organizirati na delegatskom principu. Zato treba stalno dogradivati i preispitivati rad u planinarskoj organizaciji, prilagodavajući ga stanju i razvoju društvenih aktivnosti na širem planu. Kroz SSRNH, SFK i druge društvene organizacije treba razmjenjivati iskustva, ocjenjivati dostignuto i unapredrevati metode i sadržaj rada planinarske organizacije na svim nivoima, s ciljem da rezultati rada i aktivnosti planinarske organizacije budu što bolji i u stalnom usponu.

Kod ovoga je važan zadatak širenje i jačanje baze i po broju i po kvaliteti, tako da se na nju može organizacija pouzdano osloniti.

2.5 Na svim razinama planinarske organizacije mora se primijeniti princip kolektivnog rukovodjenja. S obzirom na stečena iskustva iz perioda primjene jednogodišnjeg mandata, potrebno je ići na dogradnju sistema, uz primjenu dvogodišnjeg sistema predsjednika i uz mogućnost obnove mandata uz obaveznu ocjenu uspješnosti rada u proteklom razdoblju, te uz konzultiranje odgovarajućih društvenih faktora u dotičnim sredinama.

Elastičnost u primjeni ovog principa osigurava više kontinuiteta u aktivnosti, ospozobljava i vezuje sposobne i uspješne kadrove za planinarsku organizaciju. Ovo je posebno važno za planinarska društva s uskom kadrovskom bazom.

Najvažniji je zadatak iz ove oblasti stalna briga za obnovu sastava rukovodstva i tijela na svim razinama i širenje baze iz koje dolaze ti kadrovi.

U svim planinarskim organizacijama, na svim razinama organiziranja, nužno je osigurati demokratsku proceduru izbora predsjedništva, kao izvršno-operativnog kolektivnog organa rukovodenja. Broj članova predsjedništva treba prilagoditi konkretnoj situaciji i potrebama.

2.6 S obzirom na potrebe koje proizlaze iz omasovljenja planinarske organizacije, treba u svim planinarskim društvima stvoriti uvjete za mogućnost formiranja specijalističkih službi i aktivnosti, kao što su alpinizam, speleologija, orijentacija, gorska služba spašavanja, zaštita prirode, vodička služba i slično.

Na svim razinama organiziranja planinara u SRH potrebno je usmjeriti aktivnost na ovom planu, tako da se ostvari suradnja s drugim organizacijama i savezima koji njeguju i organiziraju slične ili iste djelatnosti u republici ili izvan nje.

2.7. Potrebno je i dalje širiti organiziranje i udruživanje osnovnih planinarskih društava na općinskom, gradskom i regionalnom principu. To organiziranje ne smije biti samo sebi cilj, nego u narednom planskom periodu PSH mora donijeti smjernice i definirati djelokrug rada općinskih i regionalnih saveza. Nužno je razlučiti operativne i organizacijske aktivnosti od aktivnosti koordinacije rada i međudruštvenih uskladivanja djelatnosti.

2.8. U narednom planskom razdoblju treba imati u vidu da jedan od najznačajnijih zadataka bude omasovljenje planinarske djelatnosti.

Uspješno vođenje ove akcije i njen kontinuitet ovisi o uspješnom organiziranju svih ostalih aktivnosti i od ukupne organiziranosti planinarskih društava, o propagandi i publicitetu planinarstva, o podršci društvene sredine i društvenih faktora. U svakom društvu nužno je voditi stalnu akciju učlanjivanja, uključivanja u rad, prihvata i edukacije novih članova.

U svakom planskom dokumentu moraju biti razrađene konkretne akcije. Nužno je formirati i odgovarajuća tijela i komisije čija će to briga biti.

Imajući u vidu iskustva iz proteklih perioda s razvojem planinarstva u SRH, a posebno u zadnjem petogodištu, moguće je planirati slijedeći trend kretanja članstva u planinarskoj organizaciji SRH:

godine	članova	porast
1970.	16.027	—
1975.	23.557	7.530
1980.	29.526	5.969
1985.	36.884	7.358
te se može očekivati		
1990.	44.000	7.000

tšo bi odgovaralo porastu od oko 1.300 članova godišnje.

Broj članova trebao bi sa sadašnjeg procentualnog omjera od 60% seniora, 20% omladinaca i 20% podmlatka zadržati isti omjer ili ići smjerom pomladivanja.

Broj planinarskih društava trebao bi u narednom petogodištu sa 131 porasti na 140–145.

2.9 U delegatskom i samoupravnom organiziranju i u unapredivanju kolektivnog rada i odgovornosti postignuti su značajni rezultati, što je solidna osnova za postizanje još boljih rezultata u narednom srednjoročju.

Posebnu brigu treba posvetiti obogaćivanju metoda i sadržaja rada unutar planinarske organizacije, na svim nivoima. S tim u vezi treba najmanje jedanput godišnje izvršiti kritičku analizu i iz nje izvući konkretnе mjere kako bi planinarska organizacija bila što sposobnija za obavljanje svoje važne i značajne društvene uloge.

Planinarski savez Hrvatske

Broj 67–87,

Zagreb, 6. lipnja 1987.

V. d. predsjednika PSH:

Vlado Mihaljević, s. r.

Kodeks planinarske etike

Na temelju člana 25 i 61 Statuta Planinarskog saveza Hrvatske Skupština Planinarskog saveza Hrvatske na zasjedanju 6. lipnja 1987. godine donijela je

PRAVILA PONAŠANJA CLANOVA PLANINARSKE ORGANIZACIJE U SR HRVATSKOJ (Kodeks planinarske etike)

Planinarska organizacija u SR Hrvatskoj je dobrovoljna, odgojna, sportsko-rekreativna društvena organizacija djece, omladine, radnih ljudi i građana, koji se okupljaju i organiziraju u planinarskim društvima sa ciljem da kroz organizirano djelovanje razvijaju ljubav prema domovini, njenim prirodnim ljepotama i povijesnim vrijednostima, narodima i narodnostima te da se pripreme za boravak u prirodi i oposobe za očuvanje slobode i nezavisnosti naše socijalističke domovine.

Planinarska organizacija u SRH kao dio planinarske organizacije u SFRJ od svog nastanka 1874. g. pa do danas razvila je svojevrnsna i specifična pravila ponašanja svojih članova i organizacija u planinama i drugim sastajalištima, obitavalištima, planinarskim akcijama i aktivnostima. Povijesno i razvojno stvorene i utvrđena pravila ponašanja u uvjetima razvitka socijalističkih, samoupravnih i demokratskih odnosa dobivaju posebnu vrijednost i služe kao osnova za daljnji razvitak međusobnih odnosa u planinarskoj organizaciji i društveno-ekonomskoj sredini.

Planinarstvo je organizirano i društveno usmjerenje djelovanje ljubitelja prirode, prirodnih ljepota i njenih vrijednosti kroz organizirana planinarska društva, planinarske saveze i druge oblike okupljanja članstva. Planinarstvo u svojoj osnovi predstavlja pokret usmjeren na svestran razvoj ličnosti čovjeka, jer ga svojim delovanjem i usmjerenjem oplemenjuje i ospobljava za svladavanje prirodnih prepreka i čudi planina, za upoznavanje krajolika i prirode svog kraja i cijele domovine i nadahnje za očuvanje njenih vrijednosti i slobode svoje društvene zajednice.

Planinarski pokret na teritoriju SR Hrvatske pokrenut i osnovan djelovanjem velikih misililaca, učenjaka i stvaralaca, dobiva široke i raznolike pravce razvitka te poprima uz domoljubno opredjeljenje i znanstveno istraživačka obilježja i široko masovno uključenje u planinarstvo djece, omladine, radnih ljudi i građana. Zato se na primjerima idejnih začetnika, njihovim usmjerenjima, pozitivnim iskustvima i spoznajama na tradicijama oružane revolucije i iskustvima zajedništva, formirao, stvorio i razvio lik planinara u Hrvatskoj kao svjesnog, odanog i odvažnog ljubitelja svoje domovine, socijalističke, federativne i samoupravne Jugoslavije, njenih naroda i narodnosti, njene prirode i njenih planina, prirodnih ljepota i povijesnih vrijednosti te iskretnog borca za drugarske međuljudske odnose među planinarama i drugim građanima i radnim ljudima i za bratsvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti u slobodnoj i nesvrstanoj Socijalističkoj samoupravnoj zajednici — Jugoslaviji.

Dostignuti stupanj razvitka našeg društva i društvenih odnosa, ekonomsko materijalni razvitak naše zemlje i njenih ljudi i građana omogućavaju radnim ludima da sve više slobodnog vremena posvete rekreaciji i odmoru u prirodi i njenim organiziranim i uredenim centrima u planini. Kretanje i boravak u planini zahtijeva da se svi posjetiocu, a posebno planinari, ponašaju, ophode i vladaju u skladu sa utvrđenim i istaknutim pravilima ponašanja i odnosa među ljudima, a posebno pravilima ponašanja u planini. Pravila ponašanja u planini, na planinarskim priredbama, izletima u prirodi i kretanju nisu statična i treba ih i dalje razvijati, uskladiti, osuvremenjivati, oplemenjivati i prilagodavati razvitku planinarske organizacije i društvene svijesti njenih članova.

Postojeće, utvrđene, dogovorene i prihvaciće odnose među planinarama u ovom Pravilniku (Kodeksu) navodimo i utvrđujemo kao društvenu, moralnu i ljudsku obavezu svakog planinara, organiziranog izletnika i posjetioca planina, prirodnih ljepota i prirode uopće. Oni se temelje na humanizmu, poštovanju, drugarstvu, altruizmu i moraju biti izraz kulture i ljudskih kvaliteta svakog pojedinca.

OPĆE ODREDBE

Pravila ponašanja članova planinarske organizacije (Kodeks) je skup ustaljenih, dogovorenih i utvrđenih običaja i pravila ponašanja među organiziranim planinarama. Na tim pravilima počivaju svi međusobni odnosi među planinarama u SR Hrvatskoj. Pravila ponašanja članova planinarske organizacije izražavaju trajne, humane, etičke i ljudske vrijednosti stvorene i oblikovane kroz dugotrajni i uspješni razvitak planinarske organizacije u SR Hrvatskoj i dobivaju punu potvrdu i afirmaciju u socijalističkoj samoupravnoj etici, moralu i ponašanju.

Svi planinari, članovi planinarske organizacije, dobrovoljno se, svjesno i odgovorno obavezuju da će se po Pravilniku ponašanja članova planinarske organizacije ponašati, ravnati, djelovati i postupati. Za nepridržavanje ovih pravila svaki organizirani planinar dužan je i voljan odgovarati pred nadležnim disciplinskim organima Planinarskog saveza Hrvatske ili planinarskog društva. Pridržavanje pravila i načela iz ovog Pravilnika određuje u punoj mjeri pripadnost planinarskoj organizaciji i planinar je planinar tek onda kad se u svom radu, djelovanju i životu pridržava ovih pravila. Svaki kulturni planinar poznaje i poštuje pravila i načela planinarske etike.

Pravila ponašanja članova planinarske organizacije obavezuju planinare u njihovom cijelokupnom radu i ponašanju u planini i prirodi uopće. Planinar uvek mora biti primjer drugima u djelovanju, radu i ponašanju pa se tako i formira i oplemenjuje lik i ugled člana planinarske organizacije i planinara.

1. HUMANIZAM I PATRIOTIZAM

Prirodne ljepote i bogatstva hrvatskih i jugoslavenskih planina i vrijednosti naših zemalja i naroda koji su kroz proteklu povijest branjeni i obranjeni velikim žrtvama naših naroda i narodnosti stvorili su zajedničku obavezu i dužnost očuvanja i vrednovanja tih vrijednosti i ljepota. Socijalističkom izgradnjom izgrađeni i žuljevima i znojem radnih ljudi

i građana obogaćeni i oplemenjeni planinarski i rekreativni objekti stvorili su pravo i obavezu da se sva ta prirodna dobra s prirodnim ljepotama koriste na pravi način za svakog građanina i čovjeka. To je njihovo neotudivo ustavno pravo.

Planinarstvo u najširem smislu rječi dostupno je najvećem broju građana i radnih ljudi naše zemlje, jer je prihvatljivo svim uzrastima i zato postaje sve masovnije i prihvatljivije u svim strukturama našeg društva. Broj planinara i prijatelja planina u stalnom je porastu, jer planinarstvo pruža najsadržajnije oblike tjelesnog i psihičkog odmora. Odmor i opuštanje u planini i njenim ljepotama je najpotpunije, a duševno i tjelesno najdjelotvornije, pa je zbog toga veoma korisno svoje slobodno vrijeme zajedno s porodicom, prijateljima i drugim planinarkama provoditi u planini, na izvoristima rijeka, prirodnim ljepotama i povijesnim spomenicima.

Planina i prirodne ljepote pružaju isto svim ljudima bez obzira na uzrast i starosnu dob. Zato planinarska društva moraju svojim programima i sadržajima privući što veći broj radnih ljudi i građana u planine i upoznati ih sa svim ljepotama zemlje.

Privilačnost i prirodne ljepote naših planina i krajolika moramo nadopunjavati lijepim, humanim i ljudskim odnosima i ponašanjem, naglašenim drugarstvom i planinarskim entuzijazmom. Takvu atmosferu treba ostvarljati neprekidno i svakodnevno, a prvenstveno u najtežim trenucima i uvjetima kroz nesebičnu pomoć drugu, prijatelju, suputniku i stradalniku, samosavladavanjem, disciplinom, hrabrošću, odlučnošću, smještu i požrtvovanjem. Među planinarkama se mora stvarati i stvoriti odnos samoupravnosti i humanizma u najvećoj mjeri.

Poznavanje svoje domovine, njenih ljepota i vrijednosti, njenih naroda i ljudi i saznanje da se u tim odnosima izgrađuju novi socijalistički društveni odnosi među radnim ljudima i građanima, a posebno planinarkama, stvara se osjećaj sigurnosti, volje i želje za obranu svoje domovine i razvija domoljublje kao osnova naše socijalističke društvene svijesti i gledanja.

2. NARODNA OBRANA I DRUŠTVENA SAMOZAŠTITA

Planinarska organizacija je društvena organizacija koja svoju djelatnost organizira tako da stvara uvjete svojim članovima i svim ljubiteljima prirode i planine da pronadu najbolje i najprikladnije oblike rekreacije i da kroz njih ostvare i svoje osobne želje i interese, ali istovremeno i društveni interes i da se kroz specijalizirane djelatnosti i aktivnosti sposobe za pojačane napore u slučajevima posebnih potreba.

Zbog toga je prioriteta zadatak planinarske organizacije da u mirnodobskim uvjetima sposobi sve svoje članove za obrambene i zaštitne zadatke i funkciju u slučaju nezgode, nesreće, prirodnih nepogoda i drugih izvanrednih dogadaja.

Zato planinarska organizacija i njeni članovi ostvarujući svoju društvenu funkciju, izgraju, ospozobljavaju, pripremaju i odgajaju svoje članstvo za predvidive napore i zadatke, pa članovi planinarske organizacije:

- savjesno se, organizirano i sistemski ospozobljavaju i pripremaju za pojačane napore u slučaju izvanrednih stanja i dogadaja,
- poznaju dobro svoju bližu i daljnju okolicu i njene planinarske objekte pripremljene i ospozobljene za smještaj, čuvanje i brigu oko ugroženih pojedinača ili grupe građana,
- dobro poznaju prirodne zaklone, prirodne prepreke, puteve, izvore, smještajne objekte i drugo, a ospozobljeni za vodičku, speleološku, alpinističku i druga znanja postaju sastavni dio obrambenog kompleksa našeg društva,
- idejno i patriotski usmjereni i odgojeni postaju svjesna, pokretačka i organizirana obrambena snaga našeg društva,
- kondicijski, fizički i psihički pripremljeni i obučeni postaju sastavni dio oružanog otpora eventualnom agresoru.

3. ZAŠTITA PRIRODE

Prirodna bogatstva i ljepote planinskih predjela, te aktivnost, organiziranost i vrline članstva jesu izvori iz kojih planinarstvo crpi svoju snagu i nalazi motive za svoj rad. Briga i čuvanje prirode je najširi društveni interes, pa je zato i obaveza svakog člana planinarske organizacije da čuva i njeguje to bogatstvo i vrijednosti, da se energično i pravovremeno suštavstvuje svakom neodgovornom ponašanju prema prirodi, njenim bogatstvima i vrijednostima, njenim oštećenjima, zagadivanju i skrnavljenju.

Suvremena prometna sredstva i druga dostignuća suvremenog života omogućavaju sve masovnije posjete planinama i prirodnim ljepotama, spomenicima kulture i spomenicima prirode, zbog čega su priroda, planine i druge vrijednosti sve više ugroženi i izloženi oštećenju i unakaženju.

Radi očuvanja prirode, njene ljepote i čovjekove okoline planinari će se stalno obrazovati, ospozobljavati i usavršavati, što je osnovni preduvjet za očuvanje prirode i njenih vrijednosti.

Posebna je dužnost i obaveza svakog planinara da se brine o očuvanju prirodnih vrijednosti i ljepote, cijelokupne flore i faune, naročito zaštićenih vrsta, planinskih izvora i voda, spomenika prirode i povijesnih spomenika, spomenicima revolucije i socijalističke izgradnje, čistog zraka, etnografskih vrijednosti krajeva i naroda koje na svojim putevima, pohodima i aktivnostima sreće, uočava i doživljava te svim drugim vrijednostima s kojima se sreće.

Planinari se za vrijeme boravka u planini i svojim djelatnostima moraju pridržavati osnovnih pravila ponašanja u prirodi a to su:

- da ne oštećuju drveće i grmlje i ne lome grane i stabla,
- da ne beru i ne trgaju cvijeće i da posebno čuvaju njihovo korijenje, jer se cvijeće u prirodi bere očima, a ne rukama,
- da ne uz nemiravaju životinje, da čuvaju njihova pojilista i hranilišta, da ne uništavaju staništa životinja i ptičja gnijezda,
- da vatu lože samo na određenim mjestima i osiguraju zaštitu od požara tako da vatrešte ograde kamnom, a prije odlaska vatru brižljivo ugase,
- da ne ostavljaju otpatke razbacane po okolici, nego da ih očiste i odlože u za to određena mjesta, ili ih zakopaju u zemlju, a nikako ne ostavljaju na mjestu boravka,
- da ne narušavaju mir i tišinu u planini galatom, bučnom svirkom muzičkih instrumenata ili automata ili na drugi način. Tranzistorska muzika neka služi samo za osobno zadovoljstvo, a ne za cijelu prirodu. Pjevanje i veselje može biti lijepo i ugodno ako je i tih,

- da automobile ili druga transportna sredstva ostavljaju na za to određenim mjestima ili tamo gdje će nastati najmanja šteta,
- da poštuju zaštitni režim u nacionalnim parkovima i prirodnim rezervatima, da se pridržavaju čuvarskog osoblja, da ne trgaju i ne oštećuju zaštićeno bilje i objekte te da brižljivo ugase opuške cigareta,
- da čuvaju, ureduju i ne oštećuju izvore, bunare, cisterne i druge vodoopskrbne objekte,
- da se pridržavaju propisa, pravila i uputa lokalnih upravljača prirodnih objekata, spomenika i prirodnih riječnosti,
- da ne odronjavaju kamenje niz strmine, jer to ugrožava živote ljudi, biljaka i životinja,
- da ne čine štete na prirodnim ili izgrađenim objektima i da iza sebe uvijek ostavljaju red, čistoću te da primjerom djeluju odgojno. (Uvijek misli na to da iza tebe dolaze ljudi, koji imaju pravo kao i ti na čistu i neoskrvnjenu prirodu i njenu ljepotu!)
- da se u prirodi, planinama i drugdje ponašaju kao civilizirani, kulturni i odgojeni ljudi,
- da čuvaju, vrednuju i propagiraju etnografske, folklorne i kulturne tekovine i dostignuća planinskog stanovništva, a prema gorštam se ponašaju uljedno, prijazno, kulturno, humano i odgovorno, jer su pravila ponašanja goršta stroža od pravila ponašanja u gradu,
- da pri kretanju kroz prirodu po planinarskim stazama i putevima u granicama svojih mogućnosti uklanjuju napadalo grane, kamenje, da popravljaju putokaze i putne oznake,
- da upozoravaju planinarice i druge namjernike na primjećene opasnosti, teškoće i nastale štete na putevima i drugim planinarskim objektima.

Naše planine, prirodne ljepote, šume, polja, izvori, potoci, jezera i rijeke bit će sačuvane za nas i iduća pokolenja, ako se o njima brinemo svi, a posebno planinari. Zato je briga za čuvanje i zaštitu prirode osnova zadaća svih planinara od podmlatka do seniorskog uzrasta. Svaki planinar mora i primjerom, svojim ponašanjem i djelovanjem na takvo ponašanje i djelovanje utjecati.

4. ODNOS MEĐU PLANINARIMA, DRUGARSTVO

Razvijanje i njegovanje drugarstva i prijateljstva je za planinarstvo od velike važnosti i csnovni uvjet za njegov opstanak i daljnji razvitak. Planinarstvo je odnos prema prirodi, koja ima svoje čudi i zakone. Sam čovjek – planinar prema prirodi je nemoćan, ali ujedinjen u snazi drugarstva i prijateljstva u stanju je stupiti u nesmiljenu borbu i akciju s prirodnim zaprekama, koje svladava i obuzdava snagom, znanjem, sposobnostima i odlučnošću.

U našem društvu uopće, a posebno u planini odnosi među planinarama se zasnivaju na ravnopravnosti, drugarstvu i jednakosti. Planinari i planinarstvu je strano bilo kakvo socijalno, nacionalno i drugo razdvajanje, jer u planinu idemo svi s jedinstvenim i zajedničkim ciljem – odmor i osposobljavanje za nova pregušća i napore (Umor prolazi a zadovoljstvo ostaje).

Iskustva iz dosadašnje djelatnosti planinara pokazuju da je snaga planinara kod svladanja prirodnih prepreka u drugarstvu, međusobnoj pomoći, zavisnosti, razumijevanju i toleranciji; zajedništvom i drugarstvom lakše se svladava, ali i doživljjava prirodna ljepota i vrijednost, pa zato planinari:

- u planinu, i poznatu ili nepoznatu, ne idu nikada sami, nego u društvu s drugim planinarama i prijateljima prirode i planina,
- u planini nikada ne ostavljaju samoga člana društva ili drugog građanina, jer u slučaju nesreće ili nezgode snose moralnu, pa i krivičnu odgovornost,
- ne ističu sebe i svoje sposobnosti i ne nagovaraju druge planinare na natječanje u brzini uspona, jer planinarstvo nije sport nego zadovoljstvo i radost,
- u planini, na izletima, marševima i drugim manifestacijama i akcijama jači pomaže slabijem, iskusniji manje iskušnom.
- u slučaju nesreće ili nezgode u planini ili drugog sličnog dogadaja odriču se svojih planova i solidarno sudjeluju u akciji pomoći ili spašavanja,
- tempo hoda prilagodjavaju najslabijem hodaču u društvu, savjetuju ga i pružaju mu pomoć,
- pri susretu u planini, planinari se međusobno pozdravljaju, mladi pozdravljaju starije, muškarci ženske, a oni koji se penju onoga tko silazi s planine (simbolično odavanje priznanja za izvršeni uspon), ali oni koji silaze daju prednost na stazi ili putu onima koji se penju,
- upućuju, obučavaju i upozoravaju neiskusne i mlade planinare o pravilnom načinu hoda, odmora, prehrani, oblaćenju, rekvizitima, orientaciji, nezgodama i čudima prirode te o drugim pitanjima,
- pružaju neposrednu pomoć unesrećenima i ozlijedenim planinarama i drugim osobama u planini,
- pri prelazima preko opasnih mjesta, snijega, vode i slično spretniji i jači ustupaju slabijima lakši položaj i osiguravaju njihov prolaz,
- na zajedničkim akcijama pri usponima, spašavanju, prenošenju tereta i slično, jači i mlađi se moraju više zalagati,
- prilikom odmora, predaha, noćenja, u blagavaonici slabijim i starijim po pravilu ustanjuju bolje mjesto i smještaj,
- pri kretanju u grupi ili koloni voda grupe prilagodava tempo kretanja najslabijima, stavlja ih na čelo kolone, a na začelju kolone ostavlja najjače i najspособnije,
- prilikom odmora izabire za odmor takvo mjesto gdje će se svi moći dobro i jednakomodriti i gdje su svi zaštićeni od elementarnih nepogoda i drugih neugodnosti,
- prehranu organiziraju zajednički tako da se sva hrana grupe skupi i zajednički priprema cbrok,
- u svim slučajevima dosljedno postupaju i primjenjuju pravila solidarnosti i uzajamnosti.

Pozdravljanje među planinarama i gorštacima je znak planinarskog drugarstva, međusobnog uvažavanja, poštovanja i vrednovanja, ali i lokalnih običaja. Planinarski pozdravi moraju biti učitivi, srdačni i iskreno. Na svaki se pozdrav mora odzdraviti, ali ne hladno, s visine, nego srdačno, iskreno, ljudski i učitivo.

5. ODNOS PLANINARA PREMA STANOVNICIMA PLANINA, GORŠTACIMA

Planine i planinska naselja nastanjuje seosko stanovništvo, gorštaci, s kojima se planinari u raznim prilikama i kretanjima prirodom sreću. Gorštaci u pravilu dočekuju planinare s ljubavlju i poštovanjem, otvoreno i iskreno, pa takav mora biti i pristup planinara prema njima. Gorštaci su u neprilikama spremni pružiti pomoć, savjet, dati sugestiju i uputu. Sve te oblike pomoći treba prihvati bez rezerve, jer njihovo poznavanje planine može biti presudno u određenim trenucima i stanjima. U susretu s njima treba biti osobito pristojan i prijazan, imajući uvidu da se pravila ophodenja u njihovim sredinama razlikuju od pravila

ophodenja u urbaniziranim sredinama. Goršacima se za učinjenu uslugu, savjet ili drugu pomoć valja zahvaliti.

Ostvarujući i humanizirajući odnose između planinara i stanovnika planine planinari će:

- ostvariti iskrene, prisne i neposredne kontakte sa stanovnicima planinskih naselja i staništa interesirajući se za njihove običaje, stanja, prirodu i život.
- primati i pružati međusobno pomoć,
- za pruženu pomoć izreći zahvalu i na prikidan način se odužiti skromnim, ali iskrenim znakom pažnje. Dobivenu hranu platiti ili se odužiti na prikidan način,
- zadovoljiti se minimalnim prohtjevima, a u bezvodnim krajevima, poštujući režim vodoposkrbe, zadovoljiti potrebe samo za pitkom vodom,
- u slučaju potrebe i mogućnosti pružiti lječničku i drugu pomoć stanovništvu planinskih naselja,
- svojim ponašanjem djelovati na produbljivanje i humaniziranje odnosa među ljudima,
- zanimati se za gorštačke uvjete života, običaje i navike, a fotografijom ili na drugi način obilježiti susrete s njima,
- ne iskoristavati dobrotu i dobronamjernost planinskih stanovnika, nego svojim djelovanjem i ponašanjem približiti im streljenja i težnje i planinarske organizacije i cijelog društva.

6. BORAVAK I KRETANJE U PLANINI

Boravak i kretanje u planini dio je najvećeg i najkompletnijeg sadržaja aktivnosti planinara, pa je zato osnovna dužnost svakog planinara da u planinu polazi kondicijski spremjan i psihički pripremljen na čudi planine, obučen i opremljen odgovarajućom opremom i da se kroz planinu kreće oprezno. To mu nalaže odgovornost prema sebi i svim drugim posjetiocima planine, s kojima se kreće ili koje vodi u planinu.

U planini se mora kretati označenim i uređenim stazama pazeći na to da kretanje ne izaziva opasnost za druge. Kretanje mimo staza nije dozvoljeno. Prije polaska u planinu treba dobro proučiti sve dostupne podatke o planini u koju se odlazi, topografske i turističke karte područja, raspitati se kod planinara ili mještana o eventualnim opasnostima, mjestima gdje ima pitke vode i drugo. U planinu sa sobom uvijek valja nositi kompas, topografsku kartu, sat, hranu i sredstva prve pomoći.

O pravcu kretanja i boravku u planini treba uvijek obavijestiti domara u planinarskim domovima, mještane i članove obitelji ili drugove planinare. Polazak u planinu ne smije biti tajna.

Za boravak u prirodi i kretanje u planini planinari se moraju pridržavati osnovnih pravila, a to su:

- za svaki odlazak u planinu pripremiti se, opremiti, informirati i organizirati,
- program boravka u planini planirati i programirati prema kondicijskoj sposobnosti i spremnosti najslabijeg sudionika,
- planinarenje i boravak u prirodi i planini treba usmjeriti na ostvarenje radoši, zadovoljstva, relaksacije i rekreacije, a ne na premaranje sudionika izleta, pohoda i marša. (Planinarnstvo je ugodno dok ne boli),
- nakon sata pješačenja planirati i ostvariti desetak minuta odmora, a duži odmor planirati nakon 3-4 sata hoda,
- izbjegavati putovanje i hodanje noću zbog nepredvidivih opasnosti (provalje, jame, skrape i drugo), a u krškim predjelima kretati se oprezno i pažljivo zbog mogućeg ujeda zmija,
- na dužim turama i na visokim planinama izbjegavati sunčanje koje izaziva umor i trohost. U najtoplijem dijelu dana planirati odmor i ne kretati se zbog opasnosti od topotlog udara ili sunčanice,
- bez obzira na meteorološke uvjete i prognoze, nositi u planinu zaštitnu odjeću za kišu, zaštitne naočale i pokrivalo za glavu,
- za nevrémena u planini ograničiti kretanje i ne izlaziti iz zaklona (planinarskog doma, kuće ili drugog smještaja),
- pri kretanju u planinu ruke uvijek moraju biti slobodne, pa se zato i oprema nosi u odgovarajućim rancima ili planinarskim torbicama preko leda ili ramena,
- boravak u planini organizirati i provoditi tako da nikoga ne ugrožava, da ne izaziva potrebu intervencije i spašavanja,
- na planinskim vrhovima gdje postoje upisne knjige u kutijama i žigovi, nakon upisa, a prije polaska, planinari pažljivo spremaju knjigu i žigove, a u knjigu ne upisuju neukusne primjedbe. Dobronamjerne primjedbe i mišljenja upisuju se u knjige dojmova u planinarskim objektima,
- u planinarskim objektima planinari se upisuju u knjigu posjetilaca, ne samo zbog kontrole i evidencije posjetilaka, nego i radi registracije pravca kretanja. U knjigu posjetilaca unose se uredni i točni podaci,
- vodu smunjive kvalitete, kišnicu, snježnicu, prije upotrebe prokuhati ili dezinficirati,
- u planinu se ne nosi vatreno oružje, jer je ono svišto i nepotrebno, osim u zimskim uvjetima u onim planinama gdje ima divljih zvijeri (vukova),
- vodu i napitke piti umjereni, alkohola se pri hodanju u planini treba kloniti.

7. PLANINARSKE KUĆE, DOMOVI, SKLONIŠTA I DRUGI PLANINARSKI OBJEKTI

Planinarske kuće, domovi, skloništa, bivaci i drugi planinarski objekti namijenjeni su predahu, odmoru, prenoćistu i smještaju planinara i drugih korisnika. Oni su ili cilj ili ishodište za planinare koji su do njih došli. Kako su ti objekti različiti po opremljenosti, smještaju i sposobljenosti, planinari moraju svoje zahtjeve uskladiti s uvjetima koje planinarski objekti pružaju. Moraju biti skromni, obazrivi, pažljivi, razumnii i tolerantni prema drugim planinarama, gostima i osobljlu koje u objektu radi ili dežura.

U planinarskim objektima drugarstvo, solidarnost, uzajamnost, međusobno povjerenje i poštivanje dolaze do punog izražaja. U svim planinarskim objektima mora vladati atmosfera gostopristima, razumijevanja, uzajamne podrške, tolerancije i uzajamnosti. Zbog toga planinari moraju poštovati kućni red, ne opijati se niti na bilo koji način stvarati nered i to naročito u vrijeme predviđeno za odmor.

Cuvanje objekta, njegove opreme, instalacija i inventara od oštećenja posebna je obaveza svakog planinara. Pridržavanje mjera protupočarne zaštite također je dužnost svakog planinara. Planinar iza sebe uvijek ostavlja red i čistoću. U planinarskim domovima često se primjenjuje sistem samoposluge.

Zbog svega toga se planinari u planinarskim objektima moraju ponašati kao dobri domaćini, nadahnuti devizom da planinarski objekti trebaju služiti i drugima, pa trebaju:

— planinarsko sklonište nakon upotrebe očistiti, uređiti i sav inventar pospremiti, a prije napuštanja opskrbiti ga ogrjevnim drvetom, ako su ga upotrijebili, te ostaviti višak hrane za druge posjetioce,

— pri dolasku u planinarski dom predstaviti se opskrbniku, čiji autoritet i ličnost treba poštovati, siusati njegove savjete i sugestije, a u svojim zahajevima biti skroman i umjeren; pri odlasku pozdraviti ga i obavijestiti o svom dalnjem putu i smjeru puta,

— u planinarskom objektu mora se poštovati kućni red, ne ulaziti u spavaonice u planinarskoj obuci, ne uzimati više mjesta nego je nužno potrebno i prednost pri opskrbi, smještaju i noćenju dati djeci, ženama, starijim, nemoćnim i iscrpljenim osobama i planinarima,

— poslije 22 sata mora se poštovati apsolutni mir. Ne smije se mir remetiti umornim i iscrpljenim gostima. »Što ne želiš sebi, ne čini ni drugima. Svoje zadovoljstvo i ushićenje ne ispoljavati vikom, galatom, preglašnom pjesmom ili na drugi nedolični način. Zadovoljstvo, radost i raspoloženje ispoljavati skrovno i nenametljivo.

— pijačama, nasilnicima, egoistima i nerazumnim osobama nije mjesto u planinarskim domovima i objektima.

8. PLANINARSKI PUTEVI I STAZE

Planinarski putevi i staze, markirani i označeni, služe da se njima sigurno i bez teškoća dođe do određenog cilja. Oni služe prvenstveno planinarima, ali isto tako i ostalim posjetiocima planina. Planinarske puteve i staze planinari moraju redovno održavati, obilježavati, čuvati i popravljati. Planinarski putevi i staze ureduju se za ljetne i zimske prilike, tako niskogorski putevi i staze mogu služiti u svim vremenskim prilikama, a visokogorski za vrijeme dostupnosti planini. Označke puteva i staza (markacije, natpisne tablice i putokazi) moraju se postavljati uredno, vidljivo i dovoljno informativno.

Clanovi planinarskih društava, postojeće i nove planinarske puteve i staze:

- trasiraju, ureduju, održavaju, označavaju i čuvaju,
- ucrtavaju u planinarske i turističke karte,
- o putevima i stazama obavještavaju planinarska društva, turističke organizacije i druge ljubitelje prirode i
- vrše odgojni utjecaj o čuvanju, korištenju, korisnosti, svrsi i namjeni planinarskih puteva i staza među planinarama i drugim građanima.

9. PRUŽANJE I PRIMANJE POMOĆI U PLANINI

Planinarska organizacija je dobrovoljna društvena organizacija temeljena na drugarstvu, uzajamnosti, poštovanju, medusobnom povjerenju i toleranciji, pa je stoga drugarska pomoć u planini najveća vrlina svakog planinara. Drugarska se pomoć sastoji prije svega u pružanju informacija i savjeta neiskusnim planinarama i drugim posjetiocima planina o kretanju u planini, odmoru, oblaćenju, orientaciji, prehrani, opasnostima i ponašanju u prirodi i planini, prilikom nesreća, elementarnih i drugih nepogoda i nezgoda.

Neposredna se pomoć pruža umornim, iscrpljenim, ugroženim i ozlijedenim planinarama i drugim posjetiocima planine. Pomoć mora biti brza, efikasna, stručna i kvalitetna. Pomoć unesrećenima je dio moralne, ljudske i etičke obaveze svakog planinara. Pomoć u planini nije briga samo Gorske službe spašavanja PSH nego svih planinara koji se kroz planinarstvo osobljavaju za pružanje i давање pomoći u svim prilikama.

Pomoć mora biti srdačna, nesebična, ohrabrujuća, iskrena te uz puno ljudske topline i podrške, jer ozlijedeni i unesrećeni ne smje imati osjećaj da mu se pomoć pruža samo iz čiste obaveze, nego kao ljudska, humana gesta planinara i čovjeka.

Posebno je značajna pomoć Gorske službe spašavanja PSH, jer se svaki spasavalac dobrovoljno obavezao i sposobio za pružanje takve pomoći. Moralni lik spasavaoca dogradivo se spašilačkim iskustvom i zato spasavalac Gorske službe spašavanja PSH mora imati najlemenitije ljudske osobine.

Dužnost je svakog planinara da u planinu polazi kondicijski pripremljen, odjeven, obučen i opremljen odgovarajućom opremom i da se kroz planinu kreće s punim oprezom, pažnjom i odgovornošću.

Prilikom nesreće, nezgode ili bilo kakve elementarne nepogode planinar mora pokušati sam sebi pružiti pomoć (samopomoć), a pomoć tražiti od drugih kad sam sebi ne može pružiti odgovarajuću pomoć. Osnovno je pravilo kod nesreće, ili nezgode ili drugog nepredvidivog događaja da se ne postupa panično, brzopleti i neodgovorno. Mirno, razumno i odgovorno treba postupati u svakom slučaju. Mirnoći, disciplina, prisjebnost i savjesnost najveće su pomoći svakom ozlijedenom i unesrećenom čovjeku.

Tudu pomoć planinar prima obazrivo i sam sudjelujući i pomažući u sanaciji nesreće ili nezgode zavisno od stanja u kojem se nalazi, te tako olakšava postupak i radove spasavalaca.

Za spasavaoce i planinare koji pružaju pomoć iznemoglim, ugroženim, unesrećenim i ozlijedjenim planinarama najveća nagrada je znanje da su ispunili svoju ljudsku, humanu i etičku dužnost i obavezu. To je najveće priznanje spasavaocu i planinaru.

Pravom planinaru nije svojstveno da se hvali iznoseći ili precjenjujući svoje ili pripisujući sebi tude usluge, jer je takovo ponašanje suprotno planinarskoj etici.

Planinar kome je pružena pomoć dužan je na odgovarajući način izraziti zahvalu spašavaocu.

Poziv za pomoć upućujemo kad iz bilo kojih ili bilo kakvih razloga želimo upozoriti na sebe ili na stanje u kojem se nalazimo. Poziv za pomoć upućujemo kad smo u nevolji, ako salutamo u noći, magli, oluji, ako smo ozlijedeni, iznemogli ili slično. Sve planinarske organizacije su prihvatile da se u slučaju poziva za pomoć koriste međunarodni znaci za poziv u pomoć.

Ako se u planini dogodi nesreća ili nezgoda u kojoj je netko ozlijeden, pogotovo ako je postao nepokretan, svaki posjetilac planine, a posebno planinar dužan je:

- pružiti unesrećenom pomoći u okviru svog znanja i mogućnosti,
- zaštititi unesrećenog, ozlijedenog od hladnoće ili vrućine ili vlage na najbolji način,
- označiti mjesto nesreće ili nezgode ili mjesto gdje se unesrećeni nalazi, osobito zimi, i osigurati mogućnost zagrijavanja,

— hitno o nesreći ili nezgodi obavijestiti Gorsku službu spašavanja PSH, Centar za uzbunjivanje i obaviještavanje, nadležni sekretarijat unutrašnjih poslova ili gradane u prvom naseljenom mjestu.

Obavijest o nesreći, nezgodi, najprije usmena a zatim obavezno i pismena, mora sadržavati slijedeće podatke:

- tko javlja (ime, prezime i adresa dojavljivača),
- odakle javlja i kako je saznao za dogadaj, kao očevidac ili posrednik,
- tko je unesrećeni, prezime, ime, dob, spol, adresa,
- mjesto dogadaja, precizan opis, po mogućnosti točne geografske orientire,
- kada se dogodaj zbio (datum i sat),
- sto se dogodilo, uzrok i vrsta ozljede,
- što je do casa javljanja sve poduzeto,
- tko je sve obavijesten i na koji način,
- vremenske prilike na mjestu dogadaja, nesreće ili nezgode, i
- kakav je prilazni put i mogućnost dolaska do mjesta nezgode ili nesreće.

Poziv za pomoć u planini i stijeni daje se svjetlosnim ili zvučnim znakovima. Poziv i odziv treba ponavljati do upostavljanja čvrste i razgovjetne veze. Znakovi za poziv daju se šest puta u minuti svake druge minute, a odziv istim znakovima tri puta u minuti svake druge minute.

Medunarodni znak u nuždi (SOS) daje se vidnim i zvoučnim znacima ... — — — (najizmjepe po tri puta kratko, po tri puta dug).

Vidni znaci su: manjane maramicom, dijelom rublja i slično. Vidljivost se povećava ako je predmet privezan i podignut na palicu ili cepin, a najbolje je ako je predmet kojim se daje znak u boji, koja je dobro vidljiva u odnosu na okolicu. Dobar vidni znak je svjetlosni (vatra, dim, baterijska lampa, raketa, zrcaljenje ogledala).

Kao zvucični znaci mogu se koristiti: glas, zviždak i drugo, ako ne postoji opasnost pokretanja lavina.

Uz zvučne znakove dobro je upotrebljavati istovremeno i vidne znakove.

Kada se netko nalazi u velikoj opasnosti treba bez prestanka ponavljati poziv za pomoć i time omogućiti spasilačkoj ekipi brži i uspješniji dolazak. Spasavaci trebaju neprekidno odgovarati na uočene signale i tako ohrabrivati i podržavati unesrećenog.

Zloupotreba signala za pomoć nije dozvoljena. Pomoć se upućuje na svako traženje, a može se tražiti samo onda kad nema drugog načina spašavanja. Signalizacija za pomoć nije stvar za zabavu, šalu i igru.

Ako pri spašavanju unesrećenog sudjeluje ili pomaže helikopter, pilota helikoptera je potrebno usmjeravati sa zemlje i pomogati mu pri pristajanju. Osoba koja daje znakove pilotu treba stati 10 m izvan prostora obilježenog kao pristajalište, ledima okrenuta vjetru. Pristajalište treba označiti na ravnom terenu veličine 15x25 m. Pristajalište ne smije biti na strmini ili u udubljenju. Pilotu se daju znakovi: »DA« — raširene ruke na više, »NE« — lijeva ruka koso uzdignuta, a desna koso spuštena uz tijelo.

10. ODDONSI U PLANINARSKIM ORGANIZACIJAMA, SAMOUPRAVNO ORGANIZIRANJE I DRUGO

Sudjelovanje i rad u izbornim i samoupravnim organima planinarske organizacije (planinarski društva i savezi) kao i cijelokupan rad u planinarstvu, dobrovoljan je, zasnovan na osjećaju časti, savjesti, volonterstvu i odgovornosti.

Dužnost je i obaveza planinara, člana rukovodnih organa u planinarskoj organizaciji:

- da se u svim prilikama ponaša u skladu s pravilima planinarskog ponašanja, statuta i drugih normativnih akata,
- da svojim radom i ugledom utječe na ostale planinare,
- da pomaže u razvijanju planinarstva, i
- da sve dužnosti obavlja besplatno, odgovorno, savjesno i društveno korisno.

Zadatke i obaveze koje mu nameće članstvo u organima planinarskih organizacija treba izvršavati u granicama potreba i svojih mogućnosti, a u korist planinarskih organizacija i planinarstva uopće. Svoje djelovanje mora usmjeriti na racionalno i ispravno korištenje društvenih sredstava.

Planinari članovi organa planinarskih društava i saveza moraju se odnositi prema svim planinarima drugarski, odgovorno i ne mogu i ne smiju zahtijevati i ostvarivati nikakve posebne pogodnosti, položaje, privilegije i prioritete.

Za uspješan rad, ostvarene i evidentirane rezultate u planinarskim organizacijama i uopće u planinarskim aktivnostima Planinarski savez Hrvatske dodjeljuje planinarskim organizacijama, drugim organizacijama, pojedinim planinarama i drugim osobama priznanja u obliku počasnih značaka, usmenih i pismenih priznanja i pohvala, plaketa i povjela.

Počasne značke i odlikovanja nose se na proslavama, manifestacijama i drugim prigodnim svečanostima.

Za teže prekršaje planinari odgovaraju pred disciplinskim organima u planinarskim društvinama.

Za teže prekršaje u kojima je sudjelovalo više planinara, u planinarskim društvinama ili PSH može se formirati posebno tijelo koje će utvrditi okolnosti pod kojima je prekršaj učinjen i odgovornost svih sudionika u prekršaju te predložiti disciplinski i druge mjere.

Okovo formirans tijela, koja će utvrditi odgovornost planinara u odnosu na ovaj Pravilnik ponašanja člancva planinarske organizacije, mogu biti stalna i povremena.

ZAKLJUČAK

Pravila ponašanja članova planinarske organizacije (kodeks planinarske etike) primjenjuju i za njihovo su izvršavanje odgovorni svi članovi planinarskih društava, a posebno izabrani članovi rukovodstva. Pravila ponašanja članova planinarske organizacije sastavni su dio planinarskih obaveza i s donešenim normativnim pravilima (statutom i pravilnicima) čine jedinstven sistem pravila planinarske organizacije.

Svim članovima planinarske organizacije Pravila ponašanja članova planinarske organizacije moraju biti dostupna, s njima moraju biti upoznati i pridržavati ih se u svim prilikama.

Planinarski savez Hrvatske

Broj 67-87,

Zagreb, 6. lipnja 1987.

V. d. predsjednika PSH:

Vlado Mihaljević, s. r.

Pravilnik o dodjeli priznanja Planinarskog saveza Hrvatske

Na temelju člana 25 i 81 Statuta Planinarskog saveza Hrvatske, Skupština Planinarskog saveza Hrvatske na svom zasjedanju 6. lipnja 1987. god. donijela je slijedeći

PRAVILNIK O DODJELI PRIZNANJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Član 1. Skupština Planinarskog saveza Hrvatske (u daljem tekstu PSH) dodjeljuje planinarama i planinarskim organizacijama u SR Hrvatskoj za postignute uspjehe, rezultate i zasluge za razvoj planinarstva ova priznanja: Brončani znak PSH, Srebrni znak PSH, Zlatni znak PSH, Plaketu PSH, Povelju počasnog člana PSH.

Član 2. Kao poseban oblik priznanja, Skupština PSH može za počasnog člana izabrati osobu koja ima osobite zasluge za unapređenje i razvoj planinarstva.

Član 3. Pojedincima i organizacijama izvan planinarske organizacije za pruženu pomoć (organizacijsku, finansijsku itd.) dodjeljuje se pismeno priznanje.

Član 4. Brončani, Srebrni i Zlatni znak priznanja PSH ima reljefnu podlogu koja predstavlja detalj kraške stijene. U gornjem dijelu je natpis PSH, a u donjem dijelu je runolist. Podloga je srebrno patinirana, a runolist je brončane, srebrne ili zlatne boje, čime se označava rang priznanja. Uz znak priznanja dodjeljuje se odgovarajući pismeni dokument — diploma. Plaketa PSH je uvećani znak PSH pričvršćen na odgovarajući podlogu, s imenom i prezimenzom onoga kome se dodjeljuje.

Član 5. Znak priznanja PSH dodjeljuje Skupština PSH na temelju obrazloženog prijedloga i mišljenja Komisije za dodjelu priznanja PSH.

Član 6. Dodjelu priznanja mogu predložiti: planinarsko društvo, regionalni savez, komisije PSH i predsjednik PSH. Prijedlog za dodjelu priznanja planinarskom društvu načelno predlaže regionalni savez ili Predsjedništvo PSH.

Član 7. Prijedloge za dodjelu priznanja PSH treba dostaviti do 31. listopada tekuće godine poslovnicu PSH, na propisanom upitniku, u dva primjerka. U upitniku treba navesti sve tražene podatke i opštnu planinarsku biografiju sa faktoografskim podacima iz kojih je jasno vidljivo u cemu je doprinos planinarskoj organizaciji u SR Hrvatskoj.

Komisija za dodjelu priznanja Skupštine PSH vratit će predlažaću nepotpun prijedlog radi dopune. Isto tako će vratiti i prijedlog iz kojeg je vidljivo da predloženi član ne ispunjava uvjete propisane ovim pravilnikom.

Član 8. Brončani znak priznanja može dobiti član koji ima najmanje 5 godina članskog staža u planinarskoj organizaciji, ako je u tom razdoblju na bilo koji način duže vrijeme potpomogao razvoj planinarstva u Hrvatskoj.

Član 9. Srebrni znak priznanja može dobiti član koji ima najmanje 10 godina članskog staža u planinarskoj organizaciji, ako se u tom razdoblju uspješno i dugotrajno bavio organizacijskim radom i na taj način pridonio razvoju planinarske organizacije u SR Hrvatskoj.

Član 10. Zlatni znak priznanja može dobiti član koji ima najmanje 15 godina članskog staža u planinarskoj organizaciji, ako se u tom razdoblju uspješno i dugotrajno bavio organizacijskim radom i na taj način pridonio razvoju planinarske organizacije u SR Hrvatskoj.

Član 10a. Povelju počasnog člana PSH može dobiti član koji je izuzetno uspješno i dugotrajan pridonosio planinarskoj organizaciji u cijelini te svojim djelovanjem ostavio neizbrisiv trag u razvitku našeg planinarstva.

Član 11. Članski staž i pohadanje izleta sami po sebi nisu dovoljni za dodjelu priznanja PSH.

Član 12. Znakovi priznanja iz člana 9 i 10 mogu se dodjeliti planinarskim organizacijama za osobite uspjehe ili doprinos u:

- organizacijskom djelovanju,
- postizanju masovnosti,
- školovanju kadrova,
- izgradnjom ili održavanju planinarskih objekata i puteva,
- organiziranjem masovnih planinarskih akcija,
- zaštiti prirode i dr.

Član 13. Plaketa PSH najviše je priznanje PSH. Dodjeljuje se planinarama za životno djelo, a planinarskim organizacijama za izuzetne zasluge i dugotrajno djelovanje na razvoju planinarstva u SR Hrvatskoj. Uvjet za dobivanje Plakete PSH je posjedovanje zlatnog znaka PSH i PSJ.

Član 14. Znakovi priznanja planinarama se načelno dodjeljuju postupno, po ovim pravilima:
— znaku priznanja PSH treba da prethodi priznanje skupštine društva kojemu predloženi planinar pripada (pismeno priznanje, javna pohvala, nagrada ili sl.),
— znak višeg ranga slijedi tek nakon priznanja nižeg ranga,
— znak višeg ranga može se dobiti tek po isteku roka od 5 godina nakon prethodnog znaka nižeg ranga,
— znak nižeg ranga ne može se dodjeliti nakon dobivanja znaka višeg ranga.

Član 15. Za izvanredno značajne rezultate postignute na razvoju planinarstva (stručni, organizacijski, propagandni rad) može se znak priznanja dodjeliti iznimno bez propisanog staža i bez priznanja nižeg ranga, ali samo jedanput. Pri tome se može preskočiti samo jedan rang.

U iznimnim slučajevima priznanja PSH mogu se dodjeliti članovima planinarskih društava, planinarskim društvima i savezima izvan SR Hrvatske.

Član 16. Skupština PSH predlaže Planinarskom savezu Jugoslavije (PSJ) članove i planinarske organizacije iz SR Hrvatske za dodjelu ovih priznanja:

- Srebrni znak PSJ
- Zlatni znak PSJ
- Plaketa PSJ.

Član 17. Uvjeti za predlaganje članova za dodjelu priznanja PSJ su ovi:

- posjedovanje Zlatnog znaka priznanja PSH,
- uspješan dugogodišnji rad u rukovodjenju organizacijom na izgradnji i održavanju objekata, markirajući i održavanju puteva, organiziranju masovnih planinarskih akcija, stručnih akcija, akcija jugoslavenskog značaja, publicističkoj djelatnosti i sl.

Član 18. Pravo na nošenje ili isticanje znaka priznanja je doživotno odnosno trajno.

Član 19. Skupština PSH može oduzeti pravo nošenja ili isticanja znaka priznanja pojedincu ili organizaciji na osnovi prijedloga Suda časti PSH, ako su hotimice prekršena osnovna načela planinarske ili društvene etike.

Član 20. U slučaju gubitka ili nestanka znaka priznanja, nosilac može dobiti na temelju pismenog traženja i obrazloženja duplikat znaka priznanja. U takvom se slučaju duplikat znaka priznanja naplaćuje. Duplikat znaka priznanja može se tražiti samo jedanput.

Član 21. Komisija za dodjelu priznanja PSH vodi evidenciju odlikovanih po društвима. Popis odlikovanih se objavljuje.

Član 22. Za tumačenje odredbi Pravilnika nadležna je Skupština PSH.

Član 23. Ovaj Pravilnik prihvaćen je na Skupštini PSH 6. lipnja 1987. Donošenjem ovog Pravilnika prestaje važiti Pravilnik donesen 22. 3. 1975. godine.

Ovaj pravilnik stupa na snagu odmah.

Planinarski savez Hrvatske
Broj 67-87,
Zagreb, 6. lipnja 1987.

V. d. predsjednika PSH:
Vlado Mihaljević, s. r.

Pravilnik o radu Suda časti Planinarskog saveza Hrvatske

Na temelju člana 25. i 61. Statuta Planinarskog saveza Hrvatske, Skupština Planinarskog saveza Hrvatske održana 6. lipnja 1987. g. donosi

PRAVILNIK O RADU SUDA ČASTI PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

OPĆE ODREDBE

Član 1. Sud časti osniva se u cilju zaštite ugleda i interesa planinarstva i planinarske organizacije (planinarskih društava, općinskih, regionalnih i gradskih planinarskih saveza i odbora i PSH)

Član 2. Sud časti sastoji se od tri člana i tri zamjenika koji su izabrani na Skupštini PSH, a djeluju u vijeću od tri člana od kojih jedan predsjedava.

NADLEŽNOST

Član 3. Sud časti PSH nadležan je da raspravlja o prekršajima:

a. Statuta PSH koje počine planinarske organizacije u SRH i njihovi članovi,

b. koje učine funkcionari općinskih, gradskih i regionalnih saveza — odbora i PSH obavljajući svoju funkciju,

c. koje učine članovi planinarskih društava, na saveznim i republičkim akcijama ili manifestacijama,

d. kojima se narušava ugled i interes planinarske organizacije.

Za sve ostale prekršaje nadležni su sudovi časti društava.

Član 4. Planinarske organizacije i njezini članovi dužni su da pruže pomoć Sudu časti, kada se takva pomoć traži.

Član 5. Predsjedništvo i Odbor samoupravne kontrole PSH imaju pravo zahtijevati pokretanje postupka od suda časti planinarskih društava. Ukoliko to društvo odbije ili ne pokrene postupak u roku od 30 dana, pokrenut će se postupak kod Suda časti PSH.

POSTUPAK

Član 6. Prijavu Sudu časti PSH mogu podnijeti: Skupština, Predsjedništvo ili Odbor samoupravne kontrole PSH, Komisije PSH i Izvršni odbori planinarskih društava. Članovi planinarskih društava podnose prijave suda časti svog društva.

Član 7. Po primitku prijave Sud časti prikuplja dokazni materijal, saslušava podnosioca prijave i prijavljenog, te eventualne svjedoce.

Član 8. Ako Sud časti nade da prekršaj ne postoji, prijava se odbacuje o čemu se pismeno obavještava podnositelj prijave i prijavljeni. Ako Sud časti nade da prekršaj postoji, zakazuje javnu raspravu.

Član 9. Prijavljeni ne može biti pozvan na javnu raspravu prije nego što je saslušan ili mu je omogućeno da se izjasni o navodima prijave.

Član 10. Sud časti nakon primitka prijave i saslušanja ili izjave prijavljenog može donijeti odluku o suspenziji obavljanja funkcija, odnosno zabrani sudjelovanja na akcijama, do konačne odluke.

Član 11. Ako se prijavljeni ne odazove na saslušanje odnosno raspravu Suda časti, saslušanje ili rasprava se odgadaju s tim da se postupak obnavlja u roku od mjesec dana. Ukoliko se prijavljeni ni tada ne odazove, postupak će se provesti bez njegove prisutnosti.

Član 12. O toku rada Suda časti vodi se zapisnik koji mora sadržavati: vrijeme i mjesto održavanja sastanka, imena članova Suda časti i ostalih prisutnih s naznakom u kojem svojstvu prisustvjuju, te kratak sadržaj izjave. Zapisnik potpisuju članovi Suda časti, podnositelj prijave, prijavljeni i svjedoci.

Član 13. Svoje odluke Sud časti donosi većinom glasova. U odluci mora biti navedeno ime organizacije u čijem sastavu radi Sud časti, sastav Suda časti, ime i prezime podnosioca prijave, ime i prezime osobe odnosno naziv prijavljenog, opis prekršaja, vrsta i visina kazne i pouka o pravu žalbe. Odluku potpisuje član Suda časti koji predsjedava.

KAZNE

Član 14. Sud časti može izreći ove kazne:

- a. opomenu,
- b. ukor,
- c. zabranu sudjelovanja na planinarskim akcijama u vremenu od jedne godine,
- d. zabranu vršenja funkcija u izvršnim kolegijalnim organima planinarskog društva, općinskog, regionalnog i gradskog saveza u vremenu od jedne do tri godine,
- e. privremeno isključenje iz planinarskog društva,
- f. trajno isključenje iz planinarskog društva.

Član 15. Pravomoćne kazne Suda časti PSH iz člana 14. od c. do f. obavezno se objavljaju u biltenu PSH, časopisu »Naše planine« i u prostorijama PSH.

Član 16. Žalba se podnosi u roku od 15 dana od prijema odluke Suda časti i to Skupštini PSH. Odluka Skupštine je konačna. Žalbu odnosno prigovor na odluku Suda časti PSH može podnijeti osoba protiv koje je voden postupak i podnositelj prijave, kao i organi navedeni u članu 6 ovog Pravilnika. Skupština PSH može žalbu odbiti, usvojiti u pravcu žalbenih navoda i odluku preinaci ili donijeti odluku da se predmet vrati Sudu časti radi ponovnog raspravljanja i odlučivanja.

Član 17. Ako se pojave nove činjenice ili dokazi, koji nisu bili poznati za vrijeme vođenja postupka, može se postupak obnoviti. Prijedlog za obnovu postupka može se podnijeti u roku od tri godine od donošenja odluke.

Član 18. Skupština PSH može oprostiti kaznu koju je donio Sud časti PSH. Molba za oprštanje kazne podnosi se preko Predsjedništva koje mora dati obrazložen prijedlog za usvajanje ili odbijanje molbe.

Član 19. Predmet Suda časti smatra se hitnim. Ako se prijava ne podnese u roku od 1 godine, prekršaj zastarijeva.

TROŠKOVI

Član 20. Troškovi Suda časti PSH padaju na teret budžeta PSH.

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 21. Predsjedništvo PSH ovlašteno je da tumači odredbe ovog Pravilnika.

Član 22. Planinarska društva u SR Hrvatskoj trebaju donijeti svoje pravilnike Suda časti, koji ne mogu biti u suprotnosti s osnovnim postavkama ovog Pravilnika. Ukoliko planinarska društva ne donesu svoj pravilnik, primjenjivat će se odredbe Pravilnika Suda časti PSH.

Član 23. Ovaj Pravilnik stupa na snagu 8 dana nakon objavljinjanja.

Planinarski savez Hrvatske

Broj 67-87,

Zagreb, 6. lipnja 1987.

V. d. predsjednika PSH:
Vlado Mihaljević, s. r.

Pravilnik o poslovanju i upravljanju planinarskim objektima

Na osnovi čl. 25 i 79 Statuta Planinarskog saveza Hrvatske, Skupština Planinarskog saveza Hrvatske na svom zasjedanju 6. lipnja 1987. donijela je slijedeći

PRAVILNIK O POSLOVANJU I UPRAVLJANJU PLANINARSKIM OBJEKTIMA

I. OPĆE ODREDBE

Član 1. Ovim Pravilnikom se određuje što se sve smatra planinarskim objektom, njegova namjena, organizacija i funkcija i reguliraju se pitanja vlasništva, upravljanja i gospodarenja, opskrbljjenosti, prava i dužnosti posjetilaca, pitanja dužnosti zaposlenih u planinarskim objektima i druga pitanja od značaja za uspješno poslovanje i rad planinarskih objekata.

Član 2. Planinarski objekti jesu: planinarski domovi, planinarske kuće, skloništa, kolibe, bivaci, žičare-vučnice, piramide-razgledni stupovi, uređene staze, transverzalni putevi, uređene špilje i drugo.

U planinarskim objektima pruža se planinarima i drugim posjetiocima sklonište, prenoćište, prehrana i daju obavijesti o stanju na putevima i planinarskim stazama, a pružaju se i druge usluge prema namjeni i organiziranosti.

Planinarski domovi, kuće i skloništa osiguravaju uvjete za pružanje prve pomoći nastrand u planinama.

Član 3. Planinarski domovi su planinarski objekti koji planinarima i ostalim posjetiocima pružaju mogućnost prenoćišta, prehrane i smještaja prema materijalnoj opremljenosti i organizacijskoj sposobnosti.

Planinarske kuće su planinarski objekti koji planinarima i ostalim posjetiocima pružaju mogućnost skloništa, smještaja i prenoćišta bez osiguravanja hrane. Planinarske kuće osiguravaju uvjete za vlastito i samostalno pripremanje hrane. Ostali uvjeti smještaja osiguravaju se prema mogućnostima.

Planinarska skloništa i bivaci su planinarski objekti u kojima se planinarima i ostalim posjetiocima osiguravaju uvjeti skloništa, smještaja i prenoćišta s vlastitom opremom i ujetima za individualno i kolektivno pripremanje prehrane.

Planinarske žičare i skijaške vučnice, piramide i razgledni stupovi su planinarski objekti namijenjeni za siguran prijevoz planinara i skijaša i ostalih posjetilaca planina te za razgledanje okoline.

Planinarske staze i putevi su osigurani planinarski putevi označeni planinarskim markacijama za zimske i ljetne uvjete, oznakama izvora, planinskih vrhova, objekata, prirodnih ljepota i satnicama hoda.

Planinarske transverzale su uređeni i označeni planinarski putevi koji čine jedinstvenu cjelinu, a uvedeni su u jedinstveni popis planinarskih puteva.

Uredene špilje su planinarsko speleološki objekti u kojima su uz označene puteve kretanja osigurani potpuni uvjeti sigurnosti posjetilaca.

Pod ostalim planinarskim objektima podrazumijevaju se svi objekti koji osiguravaju ostvarenje planinarskog programa i pružaju sigurnost posjetiocima i korisnicima.

Član 4. Svi planinarski objekti moraju na vidnom mjestu imati natpisnu tablu veličine 50 × 30 cm s nazivom objekta, oznakom nadmorske visine i nazivom planinarske organizacije čiji je objekat ili onoga tko objektom upravlja.

U planinarskim objektima mora se nalaziti žig s nazivom objekta i označenom nadmorskom visinom, a ako se objekt nalazi na transverzalnom putu, mora imati i transverzalne žigove.

Član 5. Planinarski objekti su vlasništvo Planinarskog saveza Hrvatske, regionalnih ili gradskih planinarskih saveza i planinarskih društava.

Planinarske organizacije (PSH, planinarsko društvo i regionalno-gradski savezi) mogu užeti u zakup pojedine objekte i namijeniti ih za planinarsku upotrebu.

Planinarski objekti vlasništvo planinarskih organizacija mogu se dati u zakup organizacijama udruženog rada i drugim društveno-pravnim i fizičkim osobama. PSH može objekte u svom vlasništvu dati na upravljanje planinarskim društvima i drugim korisnicima.

Član 6. PSH donosi i utvrđuje smjernice za izgradnju i upravljanje planinarskim objektima temeljene na propisima o građenju, upravljanju i raspolažanju društvenom imovinom predanom u vlasništvo ili na upravljanje društvenim pravnim osobama.

Smjernice za izgradnju, upravljanje i raspolažanje planinarskim objektima koje donosi Skupština PSH, obavezuju sva planinarska društva.

Član 7. Članovi planinarskih društava u SFRJ imaju u svim planinarskim objektima na području SRH iste pogodnosti.

Članovi inozemnih planinarskih organizacija uživaju sve pogodnosti kao i članovi planinarskih društava SFRJ na bazi reciprociteta između Planinarskog saveza Jugoslavije i PSH, i inozemnih planinarskih organizacija.

O takvim sporazumima PSH je dužan redovito obavještavati planinarska društva.

Planinari koji se koriste pogodnostima u planinarskim objektima dužni su pokazati osobnu i planinarsku iskaznicu s plaćenom članarinom za tekuću godinu. Važnost iskaznice traje do 10. siječnja naredne godine, ako je članarina plaćena za proteklu godinu.

Članovi inozemnih planinarskih organizacija dužni su se legitimirati važećom putnom ispravom.

Član 8. Planinarske kuće mogu biti opskrbljene i neopskrbljene.

Poslovanje opskrbljениh objekata može biti stalno, sezonsko i povremeno.

Stalno poslovanje traje neprekidno kroz cijelu godinu.

Sezonsko poslovanje obavlja se kroz određeno vremensko razdoblje, u ljetnoj ili zimskoj sezoni.

Povremeno se posluje u objektima koji su opskrbljeni i otvoreni samo na odredene dane (vikenkdom, na dane manifestacija, po dogovoru i slično).

Član 9. Neopskrbljeni planinarski objekti su skloništa, kolibe, bivaci i slični objekti. U pravilu su nezaključani, a ako su zaključani, ključ mora biti pohranjen kod osobe imenovane na tabli objekta, ovlaštene od upravljača objektom, a koja po mogućnosti stanuje u blizini objekta.

Član 10. Planinarska društva trebaju redovito obavještavati PSH o načinu, vrsti i vremenu poslovanja u svojim objektima kao i o nastalim promjenama.

PSH je po obavijesti planinarskih društava dužan objaviti način, vrstu i vrijeme poslovanja u planinarskim objektima kao i naziv planinarskog društva čiji je objekat ili tko njime upravlja.

Član 11. PSH i planinarska društva organiziraju poslovanje u objektima, po pravilu, u vlastitoj režiji i u tom slučaju zaključuju s domarom sporazum o radnom odnosu u kome se navode sva prava i obaveze objetu strana.

PSH i planinarska društva mogu objekt dati u djelomičan ili potpun zakup. U tom slučaju sklapa se s domarom-zakupnikom sporazum koji poređ ostalih odredbi treba sadržavati visinu zakupnine i kauciju u iznosu od najmanje 50% godišnje zakupnine.

Član 12. Planinarski objekti, a naročito domovi i skloništa, moraju biti snabdjeveni pro-tupožarnim uređajima i aparatom, osigurani kod osiguravajuće organizacije, a na vidnom mjestu moraju istaknuti i pravila kućnog reda, te cjenik smještaja i usluga.

Kućni red planinarskih domova utvrđuje Skupština PSH i sastavni je dio ovog Pravilnika

II. DOMARI I RADNICI U PLANINARSKIM OBJEKTIMA (DOMOVIMA)

Član 13. Svaki opskrbljeni planinarski dom ima domara (opskrbnika) i potreban broj pomoćnog osoblja koje mora biti učlanjeno u planinarsku organizaciju.

Član 14. Domar mora upravljati planinarskim objektom, efikasno, ekonomično, poslovno i marom dobrog gospodara, te poznati okolicu i pristupe objektu.

Domar je dužan planinarima i drugim posjetiocima davati obavještenja o putevima i planinarskim turama, upozoravati ih na opasnosti i izvještavati GSS o nesrećama, te obavljati druge poslove u vezi s pravilnim funkcioniranjem i poslovanjem u objektu (organizacija poslovanja, administrativnih i svih ostalih djelatnosti u objektu, uredno snabdijevanje i drugo).

Član 15. Domar je odgovoran za sva obrtna i osnovna sredstva koja je ugovorom ili sporazmom preuzeo prema stvarnom stanju zajedno s objektom.

Domar mora voditi brigu o tekućem održavanju objekta, o redu i čistoći u objektu i njegovoj okolini.

Domar je dužan za račun upravljača prodavati planinarsku literaturu, transverzalne dnevničke, razglednice i planinarske značke te voditi brigu o žigovima objekta, transverzala i vrhova.

Domar je posebno dužan voditi brigu o očuvanju prirodne sredine u okolini objekta.

Član 16. Domar mora voditi propisane poslovne knjige i brinuti se za poštovanje kućnog reda u objektu.

Član 17. Domar i pomoćnici u pravilu moraju biti sposobljeni za pružanje ugostiteljskih usluga i ostalo poslovanje u objektu.

Domar i pomoćni radnici moraju posjedovati zdravstvene listove te poznavati propise i primjenljivati postupke iz pravila higijensko-tehničke zaštite, protupožarne zaštite i zaštite sigurnosti na radu.

Član 18. Planinarskim objektima gospodare PSH, regionalni ili gradski savezi i planinarska društva putem gospodarskog odbora koji izabire skupština ili predsjedništvo PSH i o svom radu podnosi izvještaj skupštini. Skupština PSH ili planinarskog društva usvaja izvještaje, daje smjernice i utvrđuje programe poslovanja planinarskih objekata.

Član 19. Zaposleni radnici u planinarskim objektima imaju pravo i dužnost formiranja radne zajednice za ostvarivanje svojih samoupravnih prava i dužnosti iz radnih odnosa.

III. USLUGE I CIJENE

Član 20. Uslugama u planinarskim objektima koriste se bez razlike svi posjetioci.

Članovi planinarske organizacije navedeni u članu 7. ovog Pravilnika uživaju popust za noćenje i to:

— članovi planinarskih društava 50%,

— članovi GSS-a 75%,

— članovi GSS-a u akciji spašavanja besplatno,

— vodići s važećom iskaznicom PSH besplatno kada vode grupu od najmanje 10 posjetilaca.

Posjetioci koji nisu članovi planinarske organizacije plaćaju punu cijenu određenu za noćenje.

Član 21. Cijene hrane, napitaka, pića, noćenja, razglednica, značaka, suvenira i drugog PSH i planinarska društva određuju na osnovi kalkulativnih cijena, uzimajući u obzir komfor pruženih usluga i cijene koje vladaju na tržištu.

Cjenik hrane, napitaka i drugog utvrđuje i ovjerava upravljač i ističe ga u svakom objektu na prikladnom i vidljivom mjestu.

Planinarski objekti i domovi mogu davati i pansionске usluge, uskladene sa cjenicom.

Član 22. Domar stalno otvorenog objekta mora uvijek imati na raspolaganju dovoljne količine živežnih namirnica i pića, a posebno namirnica za pripremanje jednostavnih planinarskih jela uz niže, popularne cijene, a u ostalim objektima prema mogućnostima i potrebama.

Alkoholna pića nije dopušteno davati pijanim posjetiocima i maloljetnicima.

Clan 23. Domar-opskrbnik izdaje ležajeve za noćenje po radosljeđu dolaska i upisa u knjigu noćenja, a u slučaju da su svi ležajevi u objektu zauzeti, gosti mogu, uz znanje domara-opskrbnika prespavati u dnevnim prostorijama, osobito ako im vremenske prilike ne dopuštaju odlazak iz objekta. U takvim slučajevima je noćenje besplatno, a za eventualnu upotrebu posteljine, pomoćnih ležaja i pokrivača plaća se polovica cijene za najjeftiniji ležaj.

Ležajevi za noćenje mogu se rezervirati uz uplatu dogovorenog akontacije, ali tako da dio ležajeva ostaje na raspolaganju za nadošle nenajavljenе goste.

Clan 24. Ležajevi moraju biti opskrbiveni odgovarajućom čistom posteljinom, koja se mora mijenjati iza svakog gosta, a za goste u objektu koji borave duže, svakih 7 dana.

Domar-opskrbnik je, ako upravljač objektom donese takvu odluku, dužan gostima podgrijati donešenu hranu i pripremati hranu iz donešenog materijala. Gostima se može omogućiti da i oni sami pripremaju i podgrijavaju hranu.

Visina novčane naknade za korištenje kuhinjskog inventara i goriva prilikom podgrijavanja i pripremanja hrane mora biti istaknuta uz ostale cijene u cjeniku usluga.

Clan 25. U planinarskim objektima moraju se nalaziti propisani ormarići za prvu pomoć popunjeni odgovarajućim sanitetskim materijalom i lijekovima.

GSS određuje spašavalaku opremu i objekte u kojima će se ona pohranjivati, a domar objekta u slučaju nesreće, nezgode ili sličnog dogadaja i akcije spašavanja tu opremu izdaje spašavaocima uz pismenu potvrdu voditelja akcije spašavanja.

Clan 26. Planinarima i drugim posjetiocima planinarskog objekta mora biti stalno na raspolaganju knjiga dojmova, primjedaba i žalbi.

IV. ZAVRŠNE ODREDBE

Clan 27. Planinarska društva su dužna svojim statutima odrediti u kojim sve slučajevima njihova društvena imovina prelazi u vlasništvo PSH.

Imovina planinarskih društava prelazi u vlasništvo PSH u sljedećim slučajevima:

— zbog prestanka rada i postojanja planinarskog društva,

— kada planinarsko društvo zbog objektivnih nemogućnosti upravljanja domom ili drugim objektom donese odluku da objekt stavlja na raspolaganje i upravljanje PSH ili drugom planinarskom društву,

— u slučaju kada PSH odluči da planinarsko društvo više ne može upravljati i raspolažati objektom zbog lošeg, nemarnog, štetnog ili negospodarskog upravljanja objektom, što se na temelju prigovora i prijava članova planinarskih društava, te njihovih planinarskih organizacija, pouzdano i komisijski može utvrditi radi donošenja odluke.

U svim takvim slučajevima PSH povjerava upravljanje planinarskim objektom drugom planinarskom društvu ili daje da njim suupravlja više društava, odnosno njime sam upravlja dok se na tom području ne osnuje novo planinarsko društvo.

Clan 28. Korisnici, vlasnici i upravljači planinarskih objekata i ostale imovine osiguravaju je obavezno kod osiguravajućih organizacija.

Upravljači planinarskih objekata dužni su u skladu sa zakonskim propisima izdvajati sredstva za amortizaciju objekata i opreme. Iz sredstava dobivenih od zakupnine ili poslovanja u objektu mora se dio izdvajati u fondove investicijskog održavanja i amortizacije, i taj dio se smije isključivo u te svrhe koristiti.

Svaku nastalu promjenu u stanju ili poslovanju objektom (dogradnje, povećanje kapaciteta, vrijeme i način poslovanja, eventualno zatvaranje i fizičko stanje objekata) upravljači su dužni javiti PSH radi unošenja promjena u evidenciju i radi obavještavanja ostalih planinarskih organizacija putem informativnih glasila.

Cian 29. Održavanje reda i čistoće u planinarskim objektima i njihovoj okolini, uputa o rezervaciji noćenja i pansiona uz naplatu akontacije, prednosti kod izdavanja soba i ležajeva za noćenje, ponašanje u objektu, zabrana pušenja u određenim prostorijama, režim ulaska u spačavajuće sobe, kretanje po objektu, zabrana uvođenja životinja, održavanje noćnog mira, upotreba zvučnih uređaja i drugo mora biti regulirano kućnim redom izvješenim na vidnom mjestu u svakom objektu.

Kućni red se mora nalaziti u svim planinarskim objektima.

Cian 30. Planinarska društva koja posjeduju ili upravljaju planinarskim objektima moraju primjenjivati ovaj Pravilnik ili donijeti svoj Pravilnik u skladu s odredbama ovog Pravilnika.

Isto tako planinarska društva moraju za svoj planinarski objekt donijeti kućni red, prilagođen vrsti objekta, namjeni i sadržajima koje pružaju posjetiocima.

Cian 31. Nadzor nad poslovanjem u planinarskom objektu vrši organ koji određuje Skupština PSH ili planinarskog društva koje njime upravlja.

U slučaju utvrđenih nepravilnosti u poslovanju objektom, kontrolni organ PSH ili planinarskog društva podnosi predsjedništvu prijavu sa zapisnikom o utvrđenim nepravilnostima, a PSH ili planinarsko društvo dužno je nepravilnosti ukloniti u najkraćem roku. U težim slučajevima uočene nedostatke i štete treba prijaviti nadležnim društvenim organima.

Cian 32. PSH ili planinarsko društvo, koje upravlja planinarskim objektom, može raditi rješavanja nastalih odnosa ili sporova formirati arbitražu, koja će rješavati i utjecati na rješavanje odnosa.

Odluka arbitraže je obavezna za sve sudionike u medusobnom sporu.

Cian 33. Ovaj Pravilnik stupa na snagu danom usvajanja na Skupštini PSH.

Vlasnici, korisnici i upravljači planinarskih objekata dužni su svoje Pravilnike o objektima uskladiti s ovim Pravilnikom u roku od 90 dana od njegova donošenja.

Planinarski savez Hrvatske

Broj 67-87,

Zagreb, 6. lipnja 1987.

V. d. predsjednika PSH:
Vlado Mihaljević, s. r.

Zahvaljujemo za novčani prilog »Našim planinama«

Zarko Marić, Banjaluka
Nebojša Blagojević, Beograd
Hinko Briski, Beograd
Branko Butijer, Beograd
Milivoj Gluhak, Beograd
Vlastimir Janošević, Beograd
Euro Jović, Beograd
Boris Mićić, Beograd
Vera Milosavljević, Beograd
Jelena Radović, Beograd
Eoris Regner, Beograd
Slobodan Ružić, Beograd
Aleksandar Sarić, Beograd
Dr. Krundo Vidrić, Beograd
Mile Gverić, Bibinje
Ljerka Holas, Bjelovar
Branko Hrženjak, Bjelovar
Vlado Maturanec, Bjelovar
Dr. Đuka Podelnac, Bjelovar
Mrato Krasnec, Borovo
Prof. Dušan Beštak, Bregana
Mladen Antonić, Bribir
Prof. Višnja Dakić, Budinščina
Marija Surjak, Budinščina
Fredrag Rajić, Bugojno
Damjan Del'Negro, Celje
Ivan Ograjšek, Cernik
Miđorad Krnić, Cačak
Radivoj Miličević, Cačak
Prof. Tomislav Merlić, Čakovec
Tomo Rog, Čakovec
Jerko Spahija, Čakovec
Dr. Antun Cerovac, Crnomelj
Zoran Mađanović, Delnice
Anto Idžaković, Derventa
Sofija Avdić, Doboj
Zoran Bračić, Dubrovnik
Stipe Kovacević, Dubrovnik
Katja Vlahusić, Dubrovnik
Vladimir Črepak, Duga Resa
Miroslav Lay, Đakovo
Nikola Zrakić, G. Klasić
Prof. Andre Benković, Gospic
Josip Glavan, Gospic
Marijana Pezelj, Gospic
Lorev Vrklijan, Gospic
Jovo Zagorac, Gospic
Vinko Trajnešek, Grobelno
Dušan Sedlak, Grosuplje
Armin Begić, Ilijas
Ivar Geček, Ivanec
Franjo Hrg, Ivanec
Dragutin Karažinec, Ivanec
Nikola Nišević, Ivanec
Stjepan Petak, Ivanec
Adil Begović, Jablanica
Abdulah Malović, Jablanica
Ana Čebić, Jastrebarsko
Ivica Hoćevar, Jastrebarsko
Franjo Novosel, Jastrebarsko
Ines Orsag, Jastrebarsko
Dubravko Butala, Karlovac
Milan Dijačić, Karlovac
Vera Dragobratić, Karlovac
Drago Harauzak, Karlovac
Zdenko Kulaš, Karlovac
Stjepan Linzender, Karlovac
Jasenka Mikšić, Karlovac
Rade Dražen, Karlovac
Boris Zanić, Karlovac
Bruno Bakotić, Kaštel Sućurac
Dr. Dojan Uglešić, Kaštel Sućurac
Milorad Jurišić, Kiseljak
Stjepan Čulina, Knin
Mirko Marić, Knin
Darko Korbar, Komenda
Dr. Radovan Kranjciv, Koprivnica
Milan Šrdan, Koprivnica
Mihajlo Batić, Kragujevac
Dragoslav Petrović, Kragujevac
Franjo Flajpan, Križevci
Krešimir Jembrek, Križevci
Ivan Rogin, Križevci

PSD »Jastrebac«, Kruševac
Zarko Zarić, Kruševac
Predrag Popović, Leskovac
Krešimir Marić, Lepoglava
Tone Lebinger, Litija
Anton Sorić, Lovran
Janez Snoj, Ljubljana
Tone Strojin, Ljubljana
Dušan Skedl, Ljubljana
Dušan Durić, Majdanpek
Gordana Bogojević, Makarska
Drago Erceg, Makarska
Grozdana Rubeša, Makarska
Drago Sefer, Makarska
Milan Čilenšek, Maribor
Frane Dečman, Maribor
Franjo Regović, Maribor
Matej Svetel, Maribor
Tomislav Zubčić, Metković
Mario Lakotić, Mrkonjaci
Dr. Slavko Zagari, Našice
Branko Šimonzi, Nova Gradiška
Dr. Branimir Jureković,
Novo Mesto
Rajka Blašković, Ogulin
Ferdo Uršan, Ogulin
Mihajlo Višnjić, Ogulin
Valent Hofer, Opatija
Dr. Đurdica Pauković, Opatija
Franjo Zelenka, Opatija
Josip Martinić, Oroslavje
Marijan Beruec, Osijek
Krunoslav Hedžbell, Osijek
Vinko Mandić, Osijek
Dubravko Marjanović, Osijek
Slobodan Mijatović, Osijek
Josip Muha, Osijek
Milan Rajić, Osijek
Ivo Slaviček, Osijek
Duro Turković, Osijek
Mladen Šimunović, Pakrac
Ivica Vaniček, Pakrac
Ivan Mršo, Pale
Nada Ivanković, Podr. Slatina
Suzana Desnica, Pula
Frančeska Uzunić, Pula
PSD »Semeteško Jezero«, Raška
Andelko Ivančić, Ravna Gora
Marijan Kotnik, Ravne na
Koroškem
Pavao Kavran, Rijeka
Zoran Lazić, Rijeka
Miljenko Pavetić, Rijeka
Marko Pavlić, Rijeka
Joško Prološčić, Rijeka
RSRD — INA, Rijeka
Edo Randić, Rijeka
Ema Rukavina, Rijeka
Mladen Serić, Rijeka
Zarko Adžemek, Samobor
Darko Bišćan, Samobor
Ljiljan Brunović, Samobor
Zlata Halmi, Samobor
Miro Ivanović, Samobor
Franjo Juratović, Samobor
Vlado Kemenić, Samobor
Zdenko Kristijan, Samobor
Ivo Kuretić, Samobor
Hrvoje Malinar, Samobor
Roko Novak, Samobor
Zarko Prpić, Samobor
Ing. Antun Raynak, Samobor
Janko Tandarić, Samobor
Siniša Vilić, Samobor
Ivo Žgalin, Samobor
Dr. Halid Čaušević, Sarajevo
Jakov Gaon, Sarajevo
Ružica Glavanović, Sarajevo
Smail Hadžimuratović, Sarajevo
Dr. Esad Hrasnica, Sarajevo
Mustafa Karamehmedović,
Sarajevo
Ing. Viktor Kralik, Sarajevo

Drago Maltarić, Sarajevo
Salih Mujagić, Sarajevo
Dušan Vrzić, Sarajevo
Davor Prpić, Senj
Milan Prpić, Senj
Josip Rukavina, Sesvete
Stjepan Safudžić, Sibinj
Boris Buljan, Sinj
Lenko Milošević, Sinj
Miro Milanović, Sinj
Josip Vučetić, Sinj
Željka i D. Brodarac, Sisak
Duro Dokmanović, Sl. Požega
Zvonimir Fridrich, Sl. Požega
Dr. Josip Garilović, Sl. Požega
Boris Gerbec, Sl. Požega
Stjepan Lovrić, Sl. Požega
Sadik Spasić, Sl. Požega
Vladimir Antić, Sl. Brod
Damir Grbavac, Sl. Brod
Viktor Jelković, Sl. Brod
Nikola Mihelčić, Sl. Brod
Mijo Šoš, Sl. Brod
Jovica Petrović, Smederevo
Mirjana Berković, Split
Boris Bezic, Split
Ana Borčić, Split
Joško Gerželj, Split
Idea Ligutić, Split
Norma Lovrić, Split
Stevo Maleš, Split
Milivoj Mirković, Split
Blagoje Ristić, Split
Dragutin Sajc, Split
Jasna Slišković, Split
Milan Sunko, Split
Petar Panić, Stara Gradiška
Ivan Zorko, Strmec pri Vojniku
Krešimir Ceček, Stubičke Toplice
Zika Alempijević, Svetozarevo
Slavoljub Miletić, Svetozarevo
Zivojin Petković, Svetozarevo
PSD »Železničar«, Šid
Dragče Blaževski, Tetovo
Boško Jovanoski, Tetovo
Branislav Perović, Titograd
Daniel Vincek, Titograd
Ing. Radovan Finka, T. Velenje
Janko Dučić, Travnik
Hidajet Grabus, Travnik
Besim Hadžijunuzović, Travnik
Stipe Bušelić, Tučepi
Zivorad Perić, Valjevo
Aleksandar Vujić, Valjevo
Milivoj Božić, Varaždin
Božidar Dučakijević, Varaždin
Dorjan Jagatić, Varaždin
Zvonko Ipša, Varaždin
Ivan Košćec, Varaždin
Duro Makašan, Varaždin
Lucijan Smoljina, Varaždin
Vladimir Sercer, Varaždin
Mira Šinček, Varaždin
Milan Turkalj, Varaždin
Eduard Vitković, Varaždin
Velimir Lodeta, Varaždin, Toplice
Mira Benković, Virovitica
Alija Bećar, Visoko
PSD »Vršačka kula«, Vršac
Kaiman Saru, Vršac
Krunoslav Golac, Vukovar
Rudi Gombić, Zadar
Mladen Hofman, Zadar
Dr. Slavko Stanković, Zadar
Vjekoslav Suzanić, Zadar
Ivan Tomljanović, Zadar
Zdravko Trošelj, Zadar
Stjepan Kovačić, Zaprešić
Branko Stipetić, Zaprešić
Jozo Trogranić, Zenica
Darko Dujmović, Zrcće
Dragan Mandić, Zrenjanin

Nastavlja se

